

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ВИЩА ШКОЛА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

Навчально-методичне забезпечення державного екзамену з економічної теорії

**(з фундаментальних економічних дисциплін: політична
економія, макроекономіка, мікроекономіка, історія
економіки та економічної думки)**

Галузі знань: 0305 Економіка та підприємництво
0306 «Менеджмент і адміністрування»,

Напрямок підготовки: 6.030501 Економічна теорія – ЕТ
6.030502 «Економічна кібернетика»
6.030504 «Економіка підприємства»,
6.030505 «Управління персоналом і економіка праці »
6.030507 Маркетинг
6.030508 Фінанси і кредит
6.030509 Облік і аудит
6.030601 «Менеджмент ЗЕД»,

Розглянуто на засіданні кафедри
«Економічна теорія і державного
управління»
Протокол №

Затверджено на засіданні
навчально-видавничої ради ДонНТУ
Протокол № ____ від _____ 20 р.

Донецьк, 2013 р.

УДК 330.101

Методичні матеріали для підготовки до бакалаврського іспиту з фундаментальних економічних дисциплін (політична економія, макроекономіка, мікроекономіка, історія економічних вчень) для студентів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» всіх напрямів підготовки та форм навчання / Укладачі: д.е.н., професор, професор кафедри Тарасенко Г.Д.к.е.н., доцент, професор кафедри Усачова Г.М. к.е.н., доцент, доцент кафедри Гордон М.В. к.е.н., доцент, доцент кафедри Виголко Т.О.к.е.н., доцент кафедри Далевська Н.М.к.е.н., доцент, докторант кафедри Зухба О.М. к.е.н., доцент, Антикуз В.М.к.е.н., доцент, доцент кафедри Кравченко М.І. к.е.н., доцент кафедри Левіна І.В.к.е.н., доцент, доцент кафедри Оленцевич Н.В.к.е.н., доцент, доцент кафедри Рибнікова Г.І.к.е.н., доцент, доцент кафедри Рудченко Т.І.к.е.н., доцент кафедри Тарасенко О.С.к.е.н., доцент, доцент кафедри Ющенко Н.К.ст. викладач Кучерук В.Г.ст. викладач Ляшенко Л.І. асистент Качан С.М.

- Донецьк: ДонНТУ, 2013 - 118с.

Навчально-методичне забезпечення державного екзамену з економічної теорії включає програми курсів політична економія, макроекономіка, мікроекономіка, історія економічних вчень, питання, які виносяться на державний екзамен, тестові завдання та типові задачі, критерії оцінювання, перелік основної та спеціальної літератури.

Призначено для студентів-бакалаврів денної і заочної форм навчання економічних спеціальностей, які складають державний екзамен з економічної теорії.

Укладачі:

д.е.н., професор, професор кафедри	Тарасенко Г.Д.
к.е.н., доцент, професор кафедри	Усачова Г.М.
к.е.н., доцент, доцент кафедри	Гордон М.В.
к.е.н., доцент, доцент кафедри	Виголко Т.О.
к.е.н., доцент кафедри	Далевська Н.М.
к.е.н., доцент, докторант кафедри	Зухба О.М.
к.е.н., доцент,	Антикуз В.М..
к.е.н., доцент, доцент кафедри	Кравченко М.І.
к.е.н., доцент, доцент кафедри	Кучерук С.А.
к.е.н., доцент кафедри	Левіна І.В.
к.е.н., доцент, доцент кафедри	Оленцевич Н.В.
к.е.н., доцент, доцент кафедри	Рибнікова Г.І.
к.е.н., доцент, доцент кафедри	Рудченко Т.І.
к.е.н., доцент кафедри	Тарасенко О.С.
к.е.н., доцент, доцент кафедри	Ющенко Н.К.
ст. викладач	Кучерук В.Г.
ст. викладач	Ляшенко Л.І.
асистент	Качан С.М.

УДК 330.101

Методичні матеріали для підготовки до бакалаврського іспиту з фундаментальних економічних дисциплін (політична економія, макроекономіка, мікроекономіка, історія економічних вчень) для студентів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» всіх напрямів підготовки та форм навчання / Укладачі: д.е.н., професор, професор кафедри Тарасенко Г.Д.к.е.н., доцент, професор кафедри Усачова Г.М. к.е.н., доцент, доцент кафедри Гордон М.В. к.е.н., доцент, доцент кафедри Виголко Т.О.к.е.н., доцент кафедри Далецька Н.М.к.е.н., доцент, докторант кафедри Зухба О.М. к.е.н., доцент, Антикуз В.М.к.е.н., доцент, доцент кафедри Кравченко М.І. к.е.н., доцент кафедри Левіна І.В.к.е.н., доцент, доцент кафедри Оленцевич Н.В.к.е.н., доцент, доцент кафедри Рибнікова Г.І.к.е.н., доцент, доцент кафедри Рудченко Т.І.к.е.н., доцент кафедри Тарасенко О.С.к.е.н., доцент, доцент кафедри Ющенко Н.К.ст. викладач Кучерук В.Г.ст. викладач Ляшенко Л.І. асистент Качан С.М.

- Донецьк: ДонНТУ, 2013 - 117с.

Навчально-методичне забезпечення державного екзамену з економічної теорії включає програми курсів політична економія, макроекономіка, мікроекономіка, історія економічних вчень, питання, які виносяться на державний екзамен, тестові завдання та типові задачі, критерії оцінювання, перелік основної та спеціальної літератури.

Призначено для студентів-бакалаврів денної і заочної форм навчання економічних спеціальностей, які складають державний екзамен з економічної теорії.

Укладачі:

д.е.н., професор, професор кафедри Тарасенко Г.Д.
 к.е.н., доцент, професор кафедри Усачова Г.М.
 к.е.н., доцент, доцент кафедри Гордон М.В.
 к.е.н., доцент, доцент кафедри Виголко Т.О.
 к.е.н., доцент кафедри Далевська Н.М.
 к.е.н., доцент, докторант кафедри Зухба О.М.
 к.е.н., доцент, Антикуз В.М..
 к.е.н., доцент, доцент кафедри Кравченко М.І.
 к.е.н., доцент, доцент кафедри Кучерук С.А.
 к.е.н., доцент кафедри Левіна І.В.
 к.е.н., доцент, доцент кафедри Оленцевич Н.В.
 к.е.н., доцент, доцент кафедри Рибнікова Г.І.
 к.е.н., доцент, доцент кафедри Рудченко Т.І.
 к.е.н., доцент кафедри Тарасенко О.С.
 к.е.н., доцент, доцент кафедри Ющенко Н.К.
 ст. викладач Кучерук В.Г.
 ст. викладач Ляшенко Л.І.
 асистент Качан С.М.

Відповідальний за випуск:

Зав. кафедрою економічної теорії і державного управління
 В.В.Дементьєв, д. е. н., проф.

Рецензент:

Проф.В.Ю. Черников
 Проф І.В. Пенькова

ВСТУП

Згідно Закону України «Про освіту», Постановам Кабміну в Україні затверджено три освітньо-кваліфікаційних рівня вищої освіти: молодший спеціаліст; бакалавр; спеціаліст, магістр.

Враховуючи, що кваліфікація «бакалавр» означає базову вищу освіту, мета бакалаврського іспиту – державний контроль підготовки студентів з базових економічних дисциплін: фундаментальних і професійно-орієнтованих.

Державний екзамен являє собою комплексний кваліфікаційний іспит для випускників економічних спеціальностей рівня бакалаврів, рекомендований Міністерством освіти і науки України.

Він охоплює всі складові частини економічної теорії: політичну економію, макро- і мікроекономіку, історію економічних вчень.

Екзаменаційні білети складені відповідно до вимог освітньо-професійних програм (ОПП) з фундаментальних економічних дисциплін.

Напередодні XXI століття наша країна почала перехід до ринкової економіки з відповідним господарським механізмом. Довгий процес її становлення потребує якісного перетворення форм та методів державного регулювання економіки. Це обумовлене необхідністю глибокого та всебічного вивчення категорій та законів товарного виробництва, специфіки перехідної економіки України та ролі держави при переході до ринку.

Відображенням цього процесу є корені перетворення системи економічної освіти: перегляд змісту курсу політичної економії, введення в учбовий процес нових дисциплін як складових економічної теорії – мікроекономіки та макроекономіки.

Складові частини економічної теорії, які вивчають студенти Донецького національного технічного університету, в залежності від програми бакалаврату, вимагають аналізу законів і категорій економіки, соціально-економічних закономірностей розвитку суспільства в цілому та організації ринкових господарств зокрема; пізнання механізму функціонування національної економіки. Важливу увагу у нормативних дисциплінах «Економічна теорія» відводиться на вивчення проблем та напрямків формування в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки.

Введення державного екзамену з економічної теорії ґрунтується на необхідності синтезування та узагальнення знань, отриманих студентами в процесі вивчення політекономії, макроекономіки, мікроекономіки та історії економічних вчень як відокремлених учбових дисциплін. У процесі підготовки до складання державного екзамену враховуються наступні положення:

Завдання з економічної теорії передбачають перевірку знань та навичок студентів. Тому екзаменаційний білет містить завдання теоретичного та практичного характеру. Кожний екзаменаційний білет має наступну структуру:

1 Політекономія:

1. Питання: Вірно чи невірно утвердження. Відповідь аргументуйте.
2. 5 тестів
3. Задача

II Мікроекономіка

1. Питання: Вірно чи невірно утвердження. Відповідь аргументуйте.
2. 5 тестів
3. Задача

III Макроекономіка

1. Питання: Вірно чи невірно утвердження. Відповідь аргументуйте.
2. 5 тестів
3. Задача

IV Історія економіки та економічної думки

1. Вопрос: Верно или неверно утверждение. Ответ аргументуйте.
2. 5 тестов (с одним правильным ответом).

Знання випускників будуть оцінюватися за наступними критеріями.

Критерії оцінювання результатів державного екзамену з економічної теорії

Відповідно до вимог сучасної системи організації навчання оцінювання результати складання комплексного державного іспиту з економічної теорії є кількісно обумовлені. Загальна оцінка складається з арифметичної суми балів, отриманих за кожне завдання. Так, за кожне відкрите питання передбачена максимальна кількість балів 5, а таких питань у білеті 4 ($5 \times 4 = 20$).

Кожне тестове завдання передбачає 2 бала, таких завдань за всіма дисциплінами 20 ($2 \times 20 = 40$). Виконання практичних завдань (задач) з політичної економії – 10 балів, з макро- та мікроекономіки – по 15 балів. За всі задачі – 40 балів.

Загальна оцінка: 20 балів за теоретичні питання + 40 балів за тести + 40 балів за задачі = 100 балів.

Відповідність оцінок навчальних досягнень студентів за 100-бальною шкалою національній шкалі та шкалі ECTS запропонована Міністерством науки та освіти України (див. «Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі», яке затверджено наказом МОН України №48 від 23.01.04) та задається наступною таблицею:

За 100-бальною шкалою	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100 балів	«5» (відмінно) – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	A
85-89 балів		B
80-84 балів	«4» (дуже добре) – вище середнього рівня з кількома помилками	B
75-79 балів		C
70-74 балів	«4» (добре) – у загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	D
65-69 балів	«3» (задовільно) – непогано, але зі значною кількістю недоліків	D
60 – 64 балів	«3» (досить) – виконання задовольняє мінімальним критеріям	E
35-59 балів	«2» (незадовільно) – потрібно попрацювати перед тим, як перездати	FX
0-34 балів	«2» (незадовільно) – необхідна серйозна робота	F

ПРОГРАМА КУРСУ “ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ”

2.1 Зміст курсу

Тема 1. Предмет економічної теорії, методи пізнання економічних процесів і явищ. Економічні категорії та закони. Функції економічної теорії.

Зародження економічних знань. Становлення і основні етапи розвитку економічної теорії як науки.

Сучасні напрямки, школи і течії економічної теорії. Розвиток економічної думки в Україні.

Предмет дослідження в економічній теорії. Різні підходи до його визначення і аналізу різними школами. Складові частини сучасної економічної теорії. Позитивна та нормативна економічна теорія.

Економічне мислення, його види та роль у розумінні економічного життя суспільства.

Економічні категорії, закони і принципи. Система економічних законів. Пізнання и використання економічних законів. Методологічні аспекти механізму дії використання економічних законів людьми.

Функції економічної теорії. Місце економічної теорії в системі конкретно-економічних наук.

Економічна теорія – наукова основа економічної політики держави. Взаємозв'язок економічної теорії, економічної політики та господарської практики.

Специфіка соціально-економічних досліджень. Мікроекономічний та макроекономічний рівні досліджень. Емпіричні та теоретичні методи.

Метод абстракції. Єдність абстрактного і конкретного. Сходження від абстрактного до конкретного.

Методи аналізу та синтезу. Математичні і статистичні методи та поєднання кількісного і якісного аналізу. Системність та єдність логічного та історичного аналізу.

Методи індукції та дедукції.

Методи економіко-математичного гіпотетичного моделювання та графічних зображень.

Тема 2. Економічна система та її типи.

Формаційний та цивілізаційний підходи до процесів суспільного розвитку. Об'єктивні основи розвитку людської цивілізації. Етапи розвитку та гуманістична спрямованість цивілізаційного процесу.

Економічна система, її сутність, структурні елементи і критерії класифікації.

Продуктивні сили як матеріальна основа економічної системи. Сутність продуктивних сил. Суспільний поділ праці і структура продуктивних сил. Виробнича функція та її складові.

Економічні відносини як суспільна форма і спосіб організації економічної системи. Економічні відносини та їх пофазна структура. Виробничі відносини і спосіб виробництва. Техніко-економічні відносини. Організаційно-економічні відносини. Соціально-економічні відносини.

Людина в економічній системі як виробник, суб'єкт виробничих відносин, кінцева мета суспільного виробництва.

Типи і еволюція економічних систем та критерії їх класифікації. Формацийний підхід і класифікація типів економічних систем. Цивільзаційний підхід до класифікації економічних систем. Загальний економічний закон розвитку економіки.

Тема 3. Власність, її види, структура, та місце в економічній системі.

Власність як економічна категорія. Сутність власності. Економічний зміст і юридична форма власності. Місце та роль власності в економічній системі.

Власність та право власності. Суб'єкти та об'єкти власності. Нові об'єкти власності. Власність на робочу силу. Інтелектуальна власність. Власність на інформацію. Власність на засоби виробництва і природні ресурси

Види і форми власності та форми господарювання. Еволюція форм власності. Первісні форми власності. Рабовласницька і феодална власність. Капіталістична власність.

Плюралізм форм власності в ринковій економіці. Роздержавлення і приватизація: шляхи і форми. Тенденції розвитку відносин власності в Україні та у світі.

Тема 4. Економічні потреби та економічні інтереси.

Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвитку.

Суперечність між суспільними потребами і економічними ресурсами суспільства. Вибір альтернативного використання обмежених ресурсів та виробничих можливостей.

Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Корисність продукту. Економічний закон зростання потреб. Формування потреб. Взаємозв'язок потреб, виробництва і попиту..

Економічні інтереси, їх сутність та суб'єкти. Взаємозв'язок інтересів і потреб. Єдність і протиріччя інтересів економічних суб'єктів та шляхи їх розв'язання.

Економічні потреби та інтереси – рушійна сила соціально-економічного розвитку.

Тема 5. Суспільне виробництво, його сутність. Структура та форми організації. Економічне зростання, його типи та моделі. Економічна ефективність суспільного виробництва та її показники.

Виробництво як основа життя та розвитку суспільства. Процес праці і процес виробництва. Суспільне виробництво і відтворення.

Прості моменти процесу праці. Зміст і структура виробництва. Матеріальне і нематеріальне виробництво.

Основні фактори суспільного виробництва та їх взаємозв'язок. Поєднання факторів виробництва. Виробнича функція. Крива виробничих можливостей.

Результативність виробництва. Науково-технічна революція і зміни у змісті й характері праці. Зміст і типи економічного зростання. Рушійні сили економічного зростання. Теорії і моделі економічного зростання. Показники економічного зростання.

Ефективність виробництва та її економічні та соціальні показники. Ефективність суспільної праці і розширення джерел багатства суспільства

Тема 6. Товарне виробництво та закони його функціонування.

Економічні та неекономічні блага.

Загальні форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне. Їх суть та основні риси. Сутність і риси натурального господарства. Історичні межі натуральної форми організації виробництва.

Умови виникнення товарного виробництва. Проста і розвинена форми товарного виробництва, їх спільні риси та відмінності. Товарне виробництво як основа ринкової економіки та його роль в економічному розвитку суспільства.

Економічні та неекономічні блага. Товар як фундаментальна категорія товарного виробництва. Товар і його властивості. Вартість, споживча вартість та цінність товару.

Альтернативні теорії формування вартості товарів та послуг.

Закон вартості, його сутність та функції

Тема 7. Сутність та функції грошей. Закони грошового обігу.

Гроші як субстанціональна категорія ринкового господарства та розвинута форма товарних відносин. Концепції виникнення та суть грошей. Специфіка вартості грошей.

Функції грошей та їх еволюція. Гроші та ціна.

Грошовий обіг і його закони. Грошова маса, її структура та агреговані показники. Грошовий ринок. Пропозиція та попит на гроші. Рівновага грошової та товарної мас. Модель І.Фішера.

Грошова система, її основні елементи та типи. Еволюція грошових систем. Види та природа сучасних грошей. Створення грошової системи в Україні.

Суть, причини та види інфляції. Стагфляція. Соціально-економічні наслідки інфляції. Антиінфляційна державна політика.

Тема 8. Ринок і закони його функціонування. Функції ринку. Інфраструктура ринку.

Теоретичні засади становлення ринкових відносин. Ринкове господарство як невід'ємний компонент товарного виробництва. Об'єктивні передумови виникнення ринку. Типи ринку.

Сучасний ринок, його сутність, види і структура. Соціально-економічні фактори і основні структурні елементи товарного ринку. Ринки предметів споживання і послуг, засобів виробництва, науково-технічних розробок та інформації. Фінансово-кредитний та валютний ринки. Ринок праці (робочої сили).

Функції ринку: відтворювальна, регулююча, стимулююча та контролююча. Ринок як сигнальна кон'юнктурно-економічна система.

Основні суб'єкти ринкової економіки. Домогосподарства і сім'я як суб'єкти ринкової економіки, їх цілі, функції та проблеми.

Підприємства (фірми) як виробники основної маси товарів і послуг, що задовольняють потреби людини та як суб'єкти ринку. Цілі та функції підприємства та їх класифікація.

Стан підприємства в перехідній економіці. Вплив макроекономічної політики на підприємства, фірми. Типи приватизованих підприємств в перехідній економіці. Інфраструктура професійної підтримки підприємств, фірм.

Держава як суб'єкт ринкового господарства. Цілі, функції та механізм впливу держави на ринкову економіку.

Закон попиту і пропозиції. Попит і пропозиція як елементи ринку. Взаємодія попиту і пропозиції з ціною. Еластичність попиту і пропозиції.

Об'єктивна зумовленість та сутність економічної інфраструктури. Ринок як особлива інфраструктурна система. Загальне уявлення про інфраструктуру ринку. Організаційно-технічна інфраструктура ринку. Товарна біржа. Фінансово-кредитна інфраструктура ринку. Науково-дослідницька інфраструктура ринку. Інтернет-торгівля у сфері ринкової інфраструктури.

Роль ринкової інфраструктури в регулюванні економічних процесів.

Тема 9. Сутність капіталу, його кругообіг та оборот капіталу.

Сутність капіталу. Його матеріально-речовий зміст та соціально-економічна форма. Теорії капіталу та їх сучасне трактування.

Первісне нагромадження капіталу – початковий фактор формування ринкового підприємництва. Особливості сучасного нагромадження капіталу в Україні.

Капітал і витрати виробництва. Концепції витрат виробництва. Види витрат виробництва та особливості їх динаміки.

Прибуток (дохід) на капітал і фактори, що його визначають. Маса і норма прибутку.

Промисловий капітал та його кругообіг. Стадії кругообігу і функціональні форми промислового капіталу.

Оборот капіталу, його сутність. Співвідношення категорій: кругообіг і оборот капіталу. Швидкість обороту капіталу. Основний і оборотний капітал. Час обороту капіталу та його складові частини.

Амортизація та відтворення основного капіталу. Фізичний та моральний знос основного капіталу. Амортизаційний фонд як одне з джерел відтворення основного капіталу.

Тема 10. Генезис і природа позичкового та торговельного капіталу. Торговельний прибуток. Позичковий відсоток. Акціонерний капітал.

Природа і генезис торговельного капіталу. Торговельний капітал як відокремлена частина промислового капіталу. Особливості сфери функціонування торговельного капіталу та його функціональна структура. Витрати обігу. Торговельний прибуток і його норма.

Генезис, природа і джерела позичкового капіталу. Позичковий процент. Норма позичкового проценту та його динаміка. Межі коливання. Кредитно-банківська система як сфера руху позичкового капіталу.

Акціонерно-корпоративний капітал. Цінні папери акціонерних товариств. Формування акціонерного капіталу і акціонерних товариств в трансформаційній економіці України.

Тема 11. Конкуренція та монополія в ринковій системі. Сутність і основні види конкуренції. Антимонопольна політика та антимонопольне законодавство.

Конкуренція і монополізм як основоположні атрибути ринкової економіки. Сутність і генезис економічної конкуренції. Конкуренція – антипод монополізму. Всеохоплюючий характер конкуренції. Економічний закон конкуренції.

Сутність, витoki та види монополізму. Організаційні форми монополістичних структур.

Види конкуренції. Досконала або вільна і недосконала конкуренція. Типи недосконалої конкуренції: чиста монополія, монополістична конкуренція, олігополія. Цінова та нецінова конкуренція. Монопольні ціни.

Галузеві олігополістичні ринкові ситуації. Основні риси олігополістичної конкуренції. Неціновий характер і основні засоби олігополістичної конкуренції.

Монопольна влада. Недоліки надмірної монополізації економіки. Антимонопольна політика і антимонопольне законодавство. Антимонопольна політика в Україні.

Тема 12. Ринкові відносини в аграрному секторі економіки.

Аграрні відносини, їх зміст та особливості. Суб'єкти аграрних відносин.

Земля як економічна категорія і фактор виробництва.

Форми власності на землю і форми господарювання в сільському господарстві. Фермерські господарства. Кооперативні господарства. Державні господарства. Змішані господарства.

Рентні відносини. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення. Розподіл і використання рентного доходу. Орендна плата і її структура. Земельний податок.

Ринок землі. Попит і пропозиція на землю. Ціна землі.

Агропромислова інтеграція і агропромисловий комплекс.

Сучасні проблеми реформування та піднесення сільського господарства в Україні. Державна політика регулювання та підтримки сільськогосподарського виробництва.

Тема 13. Сутність та види доходів населення. Соціальний захист населення.

Сутність доходу як економічної категорії. Доходи населення, їх види та джерела формування.

Сутність та механізм розподілу доходів. Функціональний та персональний розподіл доходів. Форми розподілу доходів за трудові результати та економічну діяльність. Заробітна плата як ціна товару “робоча сила” та форма розподілу за результатами праці. Форми та системи заробітної плати. Дохід від кооперативно-колективної та індивідуальної трудової діяльності. Підприємницький дохід. Доходи від власності та рентні доходи.

Сімейні доходи, їх структура та використання. Заощадження як необхідний елемент в структурі сімейних доходів. Номінальні та реальні доходи. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца.

Соціальні аспекти економічних відносин. Рівень та якість життя населення. Прожитковий мінімум. Бідність і процеси маргіналізації населення. Тіньова економіка та її вплив на соціально-економічний розвиток. Еволюція соціальної структури суспільства.

Необхідність та сутність системи соціального захисту населення. Основні елементи механізму соціального захисту. Державне регулювання розподілу доходів. Роль держави у забезпеченні соціального захисту в умовах переходу до ринкової економіки.

Зайнятість, її суть і форми. Неповна зайнятість та рівень безробіття. Причини та форми безробіття. Сутність та фактори розширеного відтворення робочої сили.

Роль держави у регулюванні зайнятості та відтворенні робочої сили.

Тема 14. Суспільне відтворення. Циклічність суспільного виробництва. Основні форми та методи державного регулювання економіки.

Сутність і багатогранність процесу суспільного відтворення. Суспільний продукт та закономірності його розширеного відтворення. Відтворення елементів економічної системи.

Економічне зростання: сутність, типи і фактори. Основні моделі економічного зростання: кейнсіанська, неокласична, Домара-Харрода.

Фактори економічного зростання. Наукова технічна революція та її роль в економічному зростанні. Напрямки використання національного доходу: заощадження та нагромадження. Інвестиції – ключова ланка перетворення структури народного господарства та передумов економічного зростання.

Циклічність економічного розвитку. Основні характеристики циклів. Економічні і структурні кризи. Малі і середні цикли. Довгі хвилі Н.Д. Кондратьєва. Державне антикризове регулювання економіки.

Тема 15. Теоретичні заходи переходу України до ринкової економіки.

Закономірності і сутність еволюційного переходу економічної системи до її наступного типу. Перехідні економічні системи, їх зміст та основні риси. Формування інституційних та економічних умов переходу до нової системи господарювання.

Криза та розпад командно-адміністративної системи і необхідність переходу економіки постсоціалістичних країн до ринкових відносин. Концепції різноманітності форм переходу різних країн до ринкової економіки. Еволюційний шлях та радикальний перехід (“шокова терапія”) до ринку.

Основні напрямки формування сучасних ринкових відносин. Становлення і розвиток підприємництва та конкурентного середовища. Формування державного і ринкового механізмів регулювання економіки. Державне регулювання в перехідній економіці. Роль, засоби та інститути державного регулювання трансформованої економіки.

Лібералізація економіки та приватизація власності, формування ринкової інфраструктури, структурна перебудова та демонополізація економіки, фінансова стабілізація в країні та соціальна підтримка частки населення – важливіші закономірності переходу постсоціалістичних країн до ринкової економіки.

Динаміка і структура виробництва в перехідній економіці. Трансформаційний спад та макроекономічна незбалансованість на початковому етапі переходу до ринку. Макроекономічна стабілізація та перехід до економічного зростання – головні напрямки макроекономічної політики. Її типи та інструменти. Монетарний підхід до фінансової стабілізації.

Основні проблеми та суперечності перехідних процесів в Україні.

Тема 16. Закономірності розвитку сучасного світового господарства.

Сутність, етапи становлення та основні риси світового господарства. Сучасна структура світового господарства.

Міжнародний поділ праці та інтернаціоналізація економіки як основа формування світового господарства. Транснаціональні корпорації і розвиток міжнародних виробничих зв'язків.

Міжнародна економічна інтеграція та її організаційні форми.

Світова торгівля: сутність та структура. Всесвітній ринок товарів і послуг. Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі. Торговельна політика, її види та інструменти. Теорія порівняльних витрат. Торговельний і платіжний баланс. Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі.

Міжнародні кредитні відносини і механізм їх регулювання.

Зміст і структура світової валютної системи. Валютні курси. Конвертованість валют. Валютні ринки.

Міграція населення і світовий ринок праці. Сутність і причини, форми і тенденції розвитку міграції робочої сили.

Проблеми інтеграції економіки України у світове господарство.

Тема 17. Глобалізація світогосподарських зв'язків та загальноцивілізаційні проблеми людства.

Сучасна глобалізація світогосподарських зв'язків і виникнення загальноцивілізаційних проблем людства. Природа і види глобальних проблем сучасності та їх класифікація. Небезпека глобальних проблем.

Паливно-енергетична та сировинна проблеми. Демографічні проблеми світу і шляхи її вирішення.

Засвоєння Світового океану і Космосу.

Проблема і шляхи скорочення зон зубожіння, голоду і хвороб у світі. Масштаби загрози і шляхи вирішення екологічних проблем.

Національні і глобальні проблеми роззброєння та демілітаризації економіки.

Взаємопов'язаний характер, економічні основи та шляхи вирішення глобальних проблем людства. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних економічних проблем. Необхідність співробітництва в планетарному масштабі.

Джерела подолання глобальних проблем.

Література

Основна

1. Башнянин Г. І., Лазур П. Ю., Медведєв В. С. Політична економія. — К.: Ніка-Центр: Ельга, 2010.
2. Борисов Е. Ф. Экономическая теория: Учебник. — М., 2010
3. Бузгалин А. В. Переходная экономика: Курс по политической экономии — М.: Таурис, 2009
4. Гальчинский А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічних знань: Навч. посіб. – К., 2012
5. Гэлбрейт Дж. Экономические теории и цели общества: Пер с англ. - М.: Прогресс, 1976.
6. Долан З.Дж., Кэмпбелл К.Д; Кэмпбелл Р.Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика. - М.;Л., 1991.
7. Економічна теорія: політекономія. Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – К., 2011.
8. Задоя А. А., Петруня Ю. Є. Основы экономики: Учеб. пособие для студ. экон. спец. — К.: Вища шк.: Знання, 2008.
9. Иохин В.Я. Экономическая теория: Учеб. – М., 2010.
10. Камаев В.Д. и колл. авт. Экономическая теория: Учеб. для вузов. – М., 2009
11. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы, политика. В 2-х т. / Пер. с англ. – М., 1992.
12. Мочерний С.В. Основи економічних знань. – Київ, 1995.
13. Мочерний С.В. Економічна теорія: Посібник для студентів вищих закладів освіти. – К., 1999.

14. Мэнкью Н.Г. Принципы экономики. – Спб., 1999.
15. Основи економічної теорії / За ред. Мочерного С.В. – Тернопіль, 2003.
16. Основи економічної теорії: Підручник у 2-х кн. / За ред. Ю.В. Ніколенко. – К., 2008.
17. Основи економічної теорії: політ економічний аспект. Підручник / За ред. Г.Н. Климко, В.П. Нестеренко. – К., 2007.
18. Раймон Барр. Политическая экономия / Пер. с франц. – Т. 1,2. – М., 1995.
19. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалези Р. Экономика. – М., 1997.
20. Экономикс: Англо-русский словарь – справочник / Долан Э. Дж., Домненко Б.И. – М., 1994.
21. Экономическая теория / Под ред. А.И. Добрынина, Л.С.Тарасевича: Учеб. для вузов. – СПб., 2007.
22. Экономическая теория (политэкономия): Учеб. / Под общей ред. В.И. Видяпина, Г.П. Журавлевой. – М., 2010.

Додаткова:

1. Бастиа Ф. Экономические гармонии / Ж.-Б. Сэй, Ф. Бастиа. Трактат по политической экономии / Ж.-Б. Сэй. Экономические софизмы. Экономические гармонии (Ф. Бастиа). — М.: Дело, 2000.
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования / Пер. с англ. — М.: Academia, 1999.
3. Беляєв О. О., Бебело А. С. Перехідна економіка: основні концепції та характерні риси // Вчені записки: Наук. зб. — Вип. 3. — К.: КНЕУ, 2001. — С. 23 — 29.
4. Бергер П. Л. Капіталістична революція: П'ятдесят пропозицій щодо процвітання, рівності і свободи / Пер. з англ. — К.: Вища шк., 2005.
5. Бухарин Н. И. Проблемы теории и практики социализма. — М.: Политиздат, 1989.
6. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Пер. з англ. — К.: Основи, 1994.
7. Веблен Т. Теория праздного класса / Пер. з англ. — М.: Прогресс, 1984.
8. Волков А. М. Швеция: социально-экономическая модель. — М.: Мысль, 1991.
9. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє: До ефективних суспільств. — К.: Наук. думка, 1990.
10. Гальчинський А. С., Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Основи економічних знань. — К.: Вища шк., 2009.
11. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество / Пер. с англ. — М.: Прогресс, 1969.
12. Гэлбрейт Дж. К. Экономическая теория и цели общества / Пер. с англ. — М.: Прогресс, 1976.

13. Дибба М. І. Регулювання в сучасній економічній системі: Монографія. — К.: КНЕУ. — 2000.
14. Иноземцев В. Л. За пределами экономического общества. — М.: Academia: Наука, 1998.
15. Капелюшников Р. И. Экономическая теория прав собственности (методология, основные понятия, круг проблем). — М., 1990.
16. Кейнс Д. Общая теория занятости, процента и денег. — М.: Госиздат, 1948.
17. Корнаї Я. Шлях до вільної економіки. — К.: Наук. думка, 1991.
18. Корнієнко В. Суспільна власність як стратегічна мета // Економіка України. — 1993. — № 1.
19. Коцюбинський В. Й. Привласнення: соціальні аспекти. — К.: Укр. центр духовної культури, 1999.
20. Кривенко К. Т. Категорія вартості в контексті неокласичної теорії // Вчені записки: Наук. зб. — Вип. 3. — К.: КНЕУ, 2001. — С. 51 — 54.
21. Леонтьев В. Экономическое эссе. — М.: Изд-во полит. лит., 1990.
22. К.: КНЕУ, 2000.
23. Маркс К. Капітал: Т. 1 // Маркс К., Енгельс Ф. Твори.: 2-е вид. — К: Держполітвидав УРСР, 1969. — Т. 23.
24. Маркс К., Енгельс Ф. Капітал: Т. 1 // Маркс К., Енгельс Ф. Твори: 2-е вид. — К.: Держполітвидав УРСР, 1969. — Т. 23. — Передмова до першого видання.
25. Маркс К. К критике политической экономии // Соч. — 2-е изд. — Т. 13.
26. Маркс К. Критика Готской программы // Соч. — 2-е изд. — Т. 19.
27. Маршалл А. Принципы экономической науки: Пер. с англ. — М.: Прогресс, 1993. — Т.1.,Т.2, Т. 3.
28. Хейне П. Экономический образ мышления: Пер. с англ. — М.: Новости, 1991.
29. Шумпетер И. Капитализм, социализм и демократия. — М.: Экономика, 1995.

2.2 Питання до екзамену з курсу політичної економії

1. Предмет політичної економії, її місце в системі економічних наук. Функції політичної економії. Методи дослідження соціально-економічних явищ.
2. Суть та цілі економічної політики, основні економічні проблеми, економічна проблема вибору. Особливості сучасної економічної політики в Україні.
3. Система економічних потреб. Закон підвищення потреб; взаємозв'язок потреб та виробництва.

4. Економічні інтереси – рушійна сила соціально-економічного розвитку. Класифікація економічних інтересів. Економічні протиріччя – джерело розвитку виробництва.

5. Економічні відносини – відносини суспільного виробництва: організаційно-економічні, соціально-економічні відносини, техніко-економічні відносини. Система економічних категорій і законів.

6. Суспільне виробництво: поняття, фази, структура. Особливості структури сучасного суспільного виробництва. Ефективність суспільного виробництва: соціальна й економічна ефективність. Основні показники економічної ефективності.

7. Основні фактори виробництва (за марксистською та маржиналістською теоріями) та їхня взаємодія. Форми з'єднання робочої сили із засобами виробництва в різних соціально-економічних формаціях. Закон убутної віддачі факторів виробництва (ресурсів). Виробнича функція.

8. Економічний прогрес суспільства: суть, критерії, фактори, рушійні сили. Взаємозв'язок економічного та науково-технічного прогресу.

9. Суть економічної системи. Класифікація економічних систем. Основні типи економічних систем (традиційна система, чистий капіталізм, сучасна ринкова економіка, адміністративно-командна система).

10. Економічні відносини власності: суть, правовий та економічний зміст власності. Типи, форми і види власності.

11. Власність у системі суспільних відносин. Суб'єкти та об'єкти власності.

12. Відносини власності змішаної економічної системи: особливості приватнокапіталістичної власності, державна власність, корпоративна, колективна, кооперативна власність.

13. Трансформація форм власності в Україні. Роздержавлення та приватизація: суть, форми, методи; два етапи приватизації. Приватизаційні папери.

14. Форми суспільного господарства: натуральне і товарне виробництво, їхній розвиток, єдність.

15. Товар та його властивості.

16. Теорії вартості. Конкретна й абстрактна праця, втілена в товарі. Закон вартості, його функції.

17. Суть і функції грошей. Теорії грошей. Закони грошового обігу.

18. Поняття, типи та структура грошових систем.

19. Суть, причини (внутрішні і зовнішні фактори) інфляції. Теорії інфляції. Форми інфляції.

20. Соціально-економічні наслідки інфляції. Економічні, соціальні та фінансові методи стабілізації грошового обігу. Грошові реформи. Варіанти антиінфляційної політики.

21. Суть ціни, ціна виробництва; методи ціноутворення в ринковій економіці. Теорії ціни. Класифікація цін. Функції цін. Роль держави у формуванні соціально-орієнтованих цін.

22. Капітал як економічна категорія та розвинені форми товарного виробництва; теорії капіталу.
23. Постійний і перемінний капітал. Загальна формула руху капіталу. Наймана праця як джерело зростання капіталу. Процес виробництва нової вартості.
24. Заробітна плата - категорія розвиненого товарного виробництва. Теорії заробітної плати. Функції заробітної плати.
25. Номінальна і реальна заробітна плата. Форми і системи заробітної плати.
26. Ринок: його суть та функції. Типологія ринку (нерозвинений, вільний /класичний/, регульований, деформований в умовах адміністративно-командної економіки). Принципи ринкової економіки.
27. Основні інструменти регулювання економіки.
28. Структура ринку. Об'єкти та суб'єкти ринкових відносин. Домогосподарства, підприємства, держава як суб'єкти ринкової економіки.
29. Ринкова інфраструктура.
30. Попит та пропозиція: сутність, закони, фактори зміни, еластичність. Рівновага попиту та пропозиції. Ціна рівноваги.
31. Конкуренція. Типи, форми конкуренції. Усереднено- і міжгалузева конкуренція. Антимонопольне законодавство.
32. Підприємство як суб'єкт ринкової економіки: суть, структура, функції підприємства.
33. Умови функціонування підприємства в ринковому середовищі. Класифікація підприємств.
34. Поняття підприємництва. Теорії підприємництва. Види підприємницької діяльності. Умови і принципи підприємництва.
35. Організаційно-економічні й організаційно-правові форми підприємництва.
36. Витрати підприємства (виробництва) і їхні види.
37. Собівартість продукції. Максимізація прибутку і мінімізація витрат.
38. Прибуток як економічна категорія. Теорії прибутку.
39. Формування, розподіл валового доходу і прибутку. Нормальний прибуток, економічний прибуток.
40. Торговий капітал і торговий прибуток. Витрати обороту. Форми підприємництва в торгівлі.
41. Позичковий капітал: сутність і необхідність; позичковий відсоток. Джерела позичкового капіталу. Норма позичкового відсотку і межі коливання. Ставки відсотку.
42. Земельна рента: її суть, причини, джерела. Форми земельної ренти.
43. Ціна землі і закономірності її зростання.
44. Національна економіка як об'єкт вивчення макроекономіки і теорії суспільного (національного) відтворення. Відтворення на рівні макроекономіки: суть; просте і розширене; екстенсивний та інтенсивний типи. Моделі відтворення. Структура суспільного виробництва (два підрозділи); функції I і II підрозділів. Динаміка макроекономічної структури.

45. Система основних макроекономічних показників і їхній вимір: сукупний суспільний продукт, його суть і структура; валовий внутрішній продукт і взаємозалежні показники; національне багатство, його зміст і структура. Система національних рахунків.

46. Відтворення робочої сили. Ринок робочої сили як форма регулювання відтворення трудових ресурсів: робоча сила як товар.

47. Розподільчі відносини і їхнє місце у відтворюючому процесі. Розподіл національного доходу і споживання. Формування доходів населення та їхня структура.

48. Економічний розвиток і економічний зріст, показники рівня економічного розвитку. Економічний зріст і його вимір. Фактори економічного росту. Типи економічного росту. Теорії і моделі економічного росту.

49. Циклічний характер економічного росту (стан нерівноваги в економіці; поняття циклічності). Економічний цикл: суть, класифікація; середній цикл (промисловий цикл) і його фази.

50. Позитивні і негативні сторони ринкового механізму. Необхідність державного регулювання суспільного виробництва. Функції держави в ринковій економіці. Основні форми і методи державного регулювання суспільного відтворення. Планування, прогнозування і програмування.

2.3 Тести для самоконтролю з курсу політичної економії

2.3.1 Тести «Вірно-невірно» потребують короткого пояснення.

1 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Ознакою індивідуальної форми власності є те, що працівник одночасно є власником і розподільником доходів.»

2 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Розрізняють два типи товарного виробництва: просте та капіталістичне. Просте характерне для перших етапів розвитку товарного виробництва, коли продукти виготовлялися для обміну самостійними дрібними товаровиробниками-ремісниками та селянами.»

3 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Товарне виробництво – це виробництво, в якому продукт виробляється не для власного споживання виробника, а для продажу.»

4 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Предмети споживання – це речі, які задовольняють потреби людей опосередковано, шляхом використання їх для виготовлення необхідних предметів споживання або послуг (виробничі будівлі та споруди, машини та обладнання, сировина, матеріали, паливо тощо.)»

5 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Засоби виробництва - це речі, які задовольняють потреби людей безпосередньо як життєві матеріальні та духовні блага (продукти харчування, взуття, одяг, книги і т.д.)»

6 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Споживча вартість виступає об'єктом вивчення політекономії, тому що вона в своїй суспільній властивості виступає як носій виробничих відносин людей і, в першу чергу, мінової вартості.»

7 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Закон вартості визначає способи й принципи виміру, розподілу й стимулювання суспільної праці на ринку.»

8 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Функцію міри вартості гроші виконують реально.»

9 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Функцію грошей як засобів утворення й нагромадження скарбів може виконувати лише наявне золото.»

10 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Синдикат (від французького слова – спілка). Учасники синдикату ділять поміж собою ринки збуту, визначають ціни, домовляються про норми виробництва та збуту продукції. Ця норма називається квотою. Відповідно до квоти кожний з учасників Синдикат не повинен перевищувати обсяг виробництва і збуту.»

11 Поясніть, чи вірно ствердження:

«У політекономічному розумінні підприємство – це первинна ланка суспільного поділу праці і водночас основна структурна ланка народногосподарського комплексу й основний суб'єкт ринкової економіки.»

12 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Корпорація – форма організації підприємництва, коли два або більше підприємців приймають рішення спільно й несуть солідарну відповідальність за всі справи.»

13 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Кругообіг капіталу, що визначається не як окремий акт, а як періодичний процес, називається оборотом капіталу.»

14 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Норма амортизації – це відношення суми амортизаційних відрахувань до вартості основного капіталу, що застосовується у виробництві»

15 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Прямі податки – особливий вид податків, що додаються до цін, установленим фірмами»

16 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Існує три методи виміру ВВП:

1) по сумі витрат на створену в країні продукцію («потік витрат»);
2) по сумі доходів, отриманих у результаті виробництва продукції («потік доходів»);

3) шляхом підсумовування валової доданої вартості по галузях (на стадії виробництва).»

17 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Кінцевий продукт – частина валового суспільного продукту, що протягом року направляється на поточні матеріальні витрати. До них відносяться сировина, матеріали, паливо, енергія, покупні комплектуючі деталі,

вузли і напівфабрикати, а також незавершене будівництво. Усі ці предмети праці не виходять з виробничого процесу.»

18 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Інтенсивне зростання – це збільшення національного продукту за рахунок удосконалювання техніки і технології.»

19 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Інтенсивне зростання – це збільшення національного продукту за рахунок залучення додаткових факторів виробництва.»

20 Поясніть, чи вірно ствердження:

«Риси перехідної економіки:

- а) Багатоукладність економіки;
- б) нестійкість розвитку, відсутність цілісності;
- в) тривалість перетворень і обмеженість у часі існування;
- г) протиріччя економічних інтересів різних соціальних груп і необхідність державного втручання для їхнього дозволу.»

2.3.2 Тести для самоконтролю закритого типу потребують визначення вірної відповіді

1 Тест. Яке з перелічених визначень у більшій мірі відбиває сутність грошей:

- а) гроші – товар, що володіє загальновизнаною цінністю для всіх учасників ринку;
- б) гроші – особливий товар, що грає роль загального еквівалента;
- в) гроші – загальновизнаний засіб платежу, що приймається в обмін на товари і послуги;
- г) гроші – це спосіб суспільного вираження економічної цінності благ.

2 Тест. Виберіть правильну відповідь. Крива виробничих можливостей показує:

- а) точні кількості двох товарів, що господарство має намір виробляти;
- б) кращу з можливих комбінацій двох товарів;
- в) альтернативну комбінацію виробництва товарів при наявності даної кількості ресурсів;
- г) час, коли вступає в дію закон спадаючої продуктивності чинників виробництва.

3 Тест. Що належить до оборотного капіталу:

- а) готові вироби;
- б) виробничі запаси;
- в) кошти в розрахунках
- г) всі відповіді вірні.

4 Тест. Чому дорівнює вартість товару (w):

- а) $m+v$;
- б) $c+v+m$;
- в) $c+m$;
- г) $c+v$.

5 Тест. Який склад має торгівельний капітал:

- а) капітал обігу + капітал виробництва;
- б) капітал обігу + витрати обігу;
- в) витрати обігу + основний капітал.

6 Тест. Виберіть правильну відповідь. Економічна система вирішує такі питання:

- а) що, як, для кого ;
- б) що, де, для кого;
- в) коли, чому, де і хто;
- г) які причини безробіття й інфляції.

7 Тест. Доповнити визначення. Рівень інфляції – це ... за визначений проміжок часу.

- а) ... зміна валютного курсу ...
- б) ... зміна паритету купівельної спроможності ...
- в) ... виражене у відсотках зміна середнього рівня цін ...

8 Тест. Виберіть правильну відповідь. Яка форма власності є юридично пануючою в умовах ринкової економіки?

- а) приватна;
- б) усі форми власності мають рівні юридичні права;
- в) акціонерна;
- г) державна.

9 Тест. Що Ви розумієте під економічною категорією "власність"?

- а) володіння людиною матеріальними і духовними благами;
- б) юридично закріплене право володіти, розпоряджатися, використовувати матеріальні і духовні блага, що належать людям;
- в) відношення між людьми з приводу присвоєння матеріальних і духовних благ;
- г) власність – це комплекс прав власника благ.

10 Тест. Виберіть правильну відповідь. У процесі економічного кругообороту уряд виконує таку функцію:

- а) купує продукти і ресурси;
- б) сплачує податки;
- в) одержує податки;
- г) одержує трансферти.

11 Тест. Виберіть правильну відповідь. Яка ознака є характерною тільки для акціонерного товариства:

- а) залучення до управління найманих менеджерів;
- б) виплата дивідендів;
- в) розподіл прибутку між власниками фірми;
- г) використання найманої праці.

12 Тест. Виберіть правильну відповідь. Поняття методу науки включає:

- а) способи оптимального застосування всієї сукупності пізнавальних засобів;
- б) структуру предмета;
- в) набір фактичних даних;

г) світоглядні установлення вченого.

13 Тест. Виберіть правильну відповідь. Що відноситься до основного капіталу:

- а) сировина;
- б) гроші;
- в) споруди;
- г) заробітна плата.

14 Тест. Яка з перерахованих задач є головною для економічної системи?

- а) визначити технічні умови виробництва;
- б) ліквідувати інфляцію і безробіття;
- в) скоординувати дії окремих економічних суб'єктів;
- г) установити справедливий суспільний устрій.

15 Тест. Яке визначення найбільш точно відбиває сутність поняття "ринок":

- а) ринок – сукупність існуючих і потенційних покупців товару;
- б) ринок – спосіб взаємозв'язку виробництва і споживання;
- в) ринок – обмін, за законами товарного виробництва і грошового обігу;
- г) ринок – сукупність економічних відношень по продажу товарів і послуг.

16 Тест. Позначте вірну відповідь

Хто першим ввів у користування термін „політекономія”:

- а) Ф. Кене;
- б) А.Монкретьєн;
- в) А.Сміт;
- г) У.Петті.

17 Усвідомлення потреб означає появу:

- а) інтересу;
- б) стимулу;
- в) дії;
- г) нової потреби.

18 Які потреби становлять основу «піраміди Маслоу»?

- а) самореалізація;
- б) фізіологічні;
- в) намагання уникнути ризику;
- г) потреби у визнанні.

19 Поділ праці – це:

- а) практика торгівлі певними товарами у певних місцях;
- б) значною мірою – застаріла традиція, коли здійснюється натуральний обмін результатами праці;
- в) стійке виконання певних видів господарської діяльності певними економічними суб'єктами ;
- г) спосіб організації натурального виробництва.

20 Тест. Позначте вірну відповідь. Що є найбільш загальним критерієм економічного прогресу:

- а) розвиток продуктивних сил;

б) розвиток відносин власності;

в) розвиток загальноосвітнього і професійно-кваліфікаційного рівнів робочої сили;

г) запровадження нових технологій у промисловому виробництві.

21 Тест. Позначте вірну відповідь. Які з наведених ознак не є ознаками чистого ринку?

а) приватна власність;

б) конкуренція;

в) суспільний інтерес як основний момент поведінки;

г) обмежена роль держави.

22 Тест. Позначте вірну відповідь. Що таке «невидима рука» в економічному аналізі А.Сміта?

а) намагання максимізувати прибуток;

б) суттєва роль держави в економіці;

в) науково-технічна революція;

г) ринкове саморегулювання кон'юнктури.

23 Тест. Позначте вірну відповідь.

Яка із названих характеристик не відноситься до адміністративно-командної системи?

а) централізоване планування;

б) свобода приватного підприємця;

в) установлення державних цін на переважну більшість товарів та послуг;

г) соціалістичне змагання.

24 1 Тест. Позначте вірну відповідь. На якому ринку ціна товару формується виключно під впливом ринкових сил?

а) на вільному;

б) на олігополістичному;

в) на монополізованому;

г) на державному.

25 Тест. Позначте вірну відповідь. Стійкі, сутнісні, постійно повторювані зв'язки між економічними явищами – це:

а) поняття;

б) економічні категорії;

в) економічні закони;

г) економічна політика.

26 Тест. Позначте вірну відповідь. Яке завдання виконує інфраструктура ринку?

а) формує ринковий попит;

б) здійснює відбір найефективніших підприємницьких структур;

в) обслуговує ринок, забезпечує можливості виконання властивих йому функцій;

г) планує загальний рівень виробництва.

27 Тест. Позначте вірну відповідь. У чому якнайповніше знаходять свій вияв суперечності ринку?

а) у темпах економічного розвитку;

б) у функціях, які виконує ринок;

в) у неспроможності ринкових сил самостійно регулювати сучасну економіку;

г) у нерівності у доходах населення.

28 Тест. Позначте вірну відповідь. Ринок – це певний механізм:

а) координації дій економічних суб'єктів;

б) взаємодії підприємств;

в) оптимізації взаємодії підприємств приватного сектора;

г) забезпечення високого рівня задоволення потреб суспільства.

29 Тест. Позначте вірну відповідь. Хто наділений найбільшими правами відносно певного об'єкта?

а) користувач;

б) розпорядник;

в) володар;

г) менеджер.

30 Тест. Позначте вірну відповідь

Який вираз найточніше характеризує мету функціонування підприємства?

а) задоволення потреб суспільства;

б) задоволення потреб трудового колективу;

в) задоволення потреб власника підприємства;

г) задоволення потреб адміністрації підприємства.

31 Тест. Позначте вірну відповідь. Поняття досконалої конкуренції припускає, що:

а) у галузі діє велике число виробників товарів, що випускають неоднорідну продукцію;

б) товари, що випускає велика кількість фірм, стандартизовані;

в) є тільки один покупець даної продукції;

г) відсутні вхідні бар'єри на ринок.

32 Тест. Позначте вірну відповідь. Суб'єктами змішаної економіки є:

а) домогосподарства, ринок, держава;

б) уряд, міністерства, підприємства;

в) домогосподарства, підприємства, держава;

г) нефінансові підприємства, фінансові установи, бюджетні установи.

33 Тест. Позначте вірну відповідь. Економічна політика – це:

а) заходи, спрямовані на вирішення економічних проблем;

б) конкуренція різних економічних ідей;

в) здатність управляти економічними процесами;

г) здатність приймати ефективні господарські рішення.

34 Тест. Позначте вірну відповідь. Натуральний обмін - це:

а) обмін результатами праці між натуральними господарствами;

б) прямий обмін продуктами праці;

в) обмін лише матеріальними благами;

г) нееквівалентний обмін продуктами праці

35 Тест. Позначте вірну відповідь. Хто є головним суб'єктом на фінансовому ринку?

- а) держава;
- б) фірми і приватні особи;
- в) банки і фондові біржі;
- г) фінансові магнати.

36 Тест. Позначте вірну відповідь. В умовах економічної кризи, за незмінних інших умов, масштаби натуралізації економічної діяльності:

- а) зменшуються;
- б) збільшуються;
- в) залишаються незмінними;
- г) вступають у протиріччя з законами економічного розвитку.

37 Тест. Позначте вірну відповідь. Що із зазначеного нижче належить до доходів суб'єктів, отриманих в результаті особливого соціального стану?

- а) орендна плата;
- б) заробітна плата;
- в) пенсія;
- г) виграш у лотерею.

38 Тест. Позначте вірну відповідь. Попит – це:

- а) потреба, задовольнити яку бажає економічний суб'єкт;
- б) гроші, які економічний суб'єкт готовий заплатити за певний товар;
- в) плани покупця щодо придбання певного товару у певній кількості;
- г) кількість товару, яка може бути куплена при тих чи інших цінах за його одиницю.

39 Тест. Позначте вірну відповідь. Яка головна причина безробіття в Україні?

- а) надто низька заробітна плата;
- б) безробіття в Україні – наслідок глибокої кризи в економіці й неефективної економічної політики держави;
- в) структурна перебудова виробництва;
- г) небажання працювати більшості громадян.

40 Тест. Позначте вірну відповідь. Які з названих чинників використовує сучасна держава у розвинутих країнах для скорочення безробіття?

- а) забороняє звільняти робітників з приватних, акціонерних підприємств;
- б) збільшує призов молоді в армію;
- в) сприяє розвитку малого бізнесу;
- г) не переймається цими проблемами.

41 Тест. Позначте вірну відповідь. Зазначте види виробничої діяльності, що належать до тіньової економіки:

- а) виготовлення побутової техніки;
- б) незаконне виготовлення грошей;
- в) виготовлення предметів споживання у домашньому господарстві;
- г) вирощування овочів у підсобному господарстві.

42 Тест. Позначте вірну відповідь. Зазначте види виробничої діяльності, що належать до тіньової економіки:

- а) виготовлення побутової техніки;
- б) виготовлення предметів споживання у домашньому господарстві;
- в) виготовлення алкогольних напоїв незареєстрованими виробниками;
- г) вирощування овочів у підсобному господарстві.

43 Тест. Позначте вірну відповідь. Які види праці не створюють національного доходу:

- а) праця науковця в заводській лабораторії;
- б) праця селянина-фермера;
- в) праця юриста-адвоката;
- г) праця служителя культури.

44 Тест. Позначте вірну відповідь. Будь-якому акціонеру гарантовані:

- а) одержання дивідендів;
- б) можливість управління поточною діяльністю підприємства;
- в) право вирішального голосу;
- г) функції співвласника підприємства.

45 Тест. Позначте вірну відповідь. Чому не було економічних криз за капіталізму впродовж понад 200 років (з початку XVI ст. до 1825 р.)?

- а) тому що тривалий час капіталістичне виробництво базувалося виключно на ручній праці, було малопродуктивним;
- б) тому що не існувало сформованого суспільного характеру виробництва;
- в) через недостатній розвиток основної суперечності капіталізму, відсутність великої машинної індустрії;
- г) через недостатній рівень розвитку економічної науки.

46 Тест. Позначте вірну відповідь. Яке з положень характеризує практичну мету впровадження ринку в Україні ?

- а) формування інституту приватної власності;
- б) підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу країни;
- в) майнове розшарування суспільства;
- г) перерозподіл національного багатства.

47 Тест. Позначте вірну відповідь. Кого з перелічених суб'єктів не можна вважати підприємцями?

- а) власника кафе;
- б) фермера;
- в) власника простих акцій;
- г) власника облігацій державної позики.

48 Тест. Позначте вірну відповідь. Банкрутство – це:

- а) тимчасове закриття підприємства;
- б) ліквідація підприємства;
- в) визнання фінансової неспроможності підприємства;
- г) продаж підприємства іншим особам.

49 Тест. Позначте вірну відповідь. Які підприємства є оптимальними за розмірами?

- а) це найменші за розмірами підприємства;

- б) це такі розміри підприємств, за яких створюються найбільш сприятливі умови для використання досягнень науки, техніки за мінімальних витрат,
 в) це підприємства, які приносять максимальний прибуток;
 г) це найбільші за розмірами підприємства.

50 Виберіть вірну відповідь: Продуктивність праці вимірюється відношенням:

- а) витрат капіталу до витрат праці;
 б) реального обсягу продукту до чисельності населення;
 в) витрат капіталу до реального обсягу продукту;
 г) витрат капіталу до реального обсягу продукту.

51 Що з переліченого не можна вважати способом закріплення прав привласнення (власності) будь-яких об'єктів економічними суб'єктами?

- а) силу;
 б) звичаї, традиції;
 в) правові норми;
 г) правильна відповідь відсутня.

52 Припустимо, що викладач за одну лекційну годину може заробити 5 дол. У нього є автомобіль, який потребує ремонту, який викладач може зробити й сам, затративши на це 6 годин. Ремонт автомобіля у майстра забере 4 години і коштуватиме 4,5 дол. на годину. Якою буде альтернативна вартість ремонту автомобіля для викладача, якщо він ремонтуватиме його сам?

- а) 18 дол.;
 б) 9 дол.;
 в) 12 дол.,
 г) 20 дол.

53 Виберіть правильне визначення способу виробництва:

- а) продуктивні сили та виробничі відносини;
 б) продуктивні сили та засоби виробництва;
 в) засоби виробництва та робоча сила;
 г) продуктивні сили та надбудова.

54 Визначить признаки класичної школи політичної економії:

- а) трудова теорія вартості;
 б) концепція "економічної людини";
 в) теорія граничної корисності;
 г) ринковий механізм регулювання економіки.

55 Економічні категорії це:

- а) наукові абстракції, які відображають економічні відносини, що реально існують;
 б) форми визначення продуктивних сил;
 в) сутність економічних явищ;
 г) елементи системи економічних відносин.

56 Споживча вартість товару це:

- а) властивість товару задовольняти потреби споживачів;
 б) ринкова ціна товару;
 в) вартість споживання товару;

г) якість товару.

57 Яка з економічних шкіл вперше зробила предметом свого аналізу процес виробництва:

- а) фізіократи;
- б) меркантилізм;
- в) класична політична економія;
- г) маржиналізм.

58 Що є загальним для законів природи та суспільства:

- а) являються вічними;
- б) проявляються через економічну діяльність людей;
- в) історичний характер;
- г) об'єктивний характер.

59 Яке з визначень найбільш повне характеризує предмет загальної економічної теорії:

а) це наука про загальні закони розвитку економіки в умовах обмеженості ресурсів;

- б) наука про мотиви поведінки людей;
- в) наука про виробництво та розподіл благ, що виробляються;
- г) наука про динаміку потреб людини.

60 Виробництво ефективно при:

а) повному використанні всіх ресурсів, які існують;

б) повному використанні трудових ресурсів;

в) ситуації, коли не діє закон спадаючої продуктивності чинників виробництва;

г) повному використанні виробничих ресурсів.

61 Виділити об'єкт власності:

- а) держава;
- б) земля;
- в) акціонерне товариство;
- г) Булгаков О.М.

62 Виділити негативні наслідки розвитку приватної власності:

- а) майнова диференціація власників;
- б) стимулювання розвитку підприємництва;
- в) залежність добробуту власника від продуктивності його діяльності;
- г) підвищення конкуренції.

63 Товар - це:

- а) річ, яка є продуктом праці людини;
- б) річ, яка має корисність і призначена для обміну, або продажу;
- в) корисна річ;
- г) об'єкт власності.

64 Гроші - це:

а) ціна товару;

б) умовність, яка не має власної вартості;

в) предмет домовленості між людьми;

г) особливий товар, що є всезагальним еквівалентом внаслідок історичного розвитку товарного обміну.

65 В сучасному періоді функцію світових грошей виконують:

- а) резервні валюти;
- б) золоті злитки;
- в) національні валюти;
- г) електронні гроші.

66 Якщо номінальна вартість грошей незмінна, а ціни на товари і послуги зростають у 3 рази, то купівельна спроможність грошей:

- а) впаде в три рази;
- б) зросте в три рази;
- в) зросте в шість разів;
- г) не зміниться.

67 Ринок - це:

а) система економічних взаємовідносин між людьми з приводу купівлі та продажу;

- б) сукупність товарів для продажу;
- в) механізм оцінки товару;
- г) альтернатива державі.

68 Закон пропозиції встановлює:

- а) зворотний зв'язок між кількістю та ціною товару;
- б) пряму залежність між кількістю та ціною товару, який пропонується;
- в) зв'язок між попитом та пропозицією;
- г) зворотню залежність між кількістю та ціною товару, який пропонується.

69 Згідно марксистської концепції капіталу, постійний капітал - це:

- а) машини, обладнання, сировина;
- б) вартість робочої сили;
- в) гроші у касі підприємства;
- г) цінні папери.

70 Згідно марксистської концепції капіталу, змінний капітал - це:

- а) машини, обладнання, сировина;
- б) вартість робочої сили;
- в) гроші у касі підприємства;
- г) цінні папери.

71 Як визначається норма банківського прибутку:

- а) різниця між відсотком по вкладах та по позиках;
- б) чистий прибуток банку поділений на загальний капітал банку;
- в) чистий прибуток банку поділений на власний капітал банку;
- г) нема вірної відповіді.

72 Яка з економічних шкіл вперше аналізувала відтворення і розподіл доходів у сільському господарстві:

- а) фізіократи;
- б) марксизм;
- в) маржиналізм;
- г) кейнсіанство.

73 Абсолютну земельну ренту привласнюють:

- а) власники тільки кращих земель;
- б) власники всіх ділянок землі;
- в) власники гірших ділянок землі;
- г) орендарі землі.

74 Диференціальна рента II передбачає:

- а) додаткові вкладення капіталу для поліпшення якості землі;
- б) існування різної природної якості землі;
- в) обмеженість землі;
- г) монополію приватної власності на землю.

75 Чому дорівнює диференціальна рента:

- а) різниці між ціною і граничною корисністю;
- б) різниці між ціною та витратами виробництва;
- в) різниці між суспільною та індивідуальною цінами виробництва;
- г) різниці між валовим та середнім прибутком.

76 До інтенсивних факторів економічного зростання належать:

- а) зростання продуктивності праці;
- б) зростання кількості зайнятих у виробництві виробників;
- в) зростання робочого часу;
- г) скорочення інвестицій.

77 Циклічність розвитку економіки проявляється:

- а) в постійних спадах ділової активності;
- б) в коливаннях економічної кон'юнктури, які мають періодичний характер;
- в) в постійному підвищенні ділової активності;
- г) немає вірної відповіді.

78 Інфляція проявляється:

- а) в підвищенні загального рівня цін, та зниженні реальних доходів;
- б) в підвищенні загального рівня цін, та підвищенні реальних доходів;
- в) в підвищенні реальних і номінальних доходів населення;
- г) в підвищенні загального рівня цін без зміни реальних доходів.

79 Важливіші признаки кредиту:

- а) ліквідність, терміновість, адресність;
- б) платність, ліквідність, безпека;
- в) платність, терміновість, зворотність;
- г) а, б, в - невірні відповіді.

2.4 Типові задачі з курсу політичної економії

Для розв'язання типових задач з курсу політичної економії рекомендується використовувати такі формули.

Трудова теорія вартості та додаткової вартості

Суспільно необхідні витрати праці:

$$CHВП = \frac{\sum q_i * t_i}{\sum q_i}$$

q_i – кількість продукції, яка вироблена

i – тим товаровиробником;

t_i – витрати часу на 1 одиницю продукції

i -тим товаровиробником.

Вартість товару

$$W=C+V+m$$

C – постійний капітал (витрати на засоби виробництва; перенесена вартість);

V – змінний капітал (вартість робочої сили);

m – додаткова вартість;

V+m – нова вартість, яка створена живим трудом.

Норма и маса додаткової вартості

$$m_{\text{норма}}^1 = \frac{m}{V} * 100\% \qquad M_{\text{мас}} = \frac{m^1 * V}{100\%}$$

Теорія грошового обігу

Кількість грошей, необхідних для обігу:

$$K_{\text{д}} = \frac{Ц - K + П - В}{O}$$

Ц - сума цін товарів для реалізації;

К – сума цін товарів, які продана в кредит;

П – сума цін товарів, по яких наступив строк оплати;

В – взаємопогашені платежі;

O – швидкість обігу умовної грошової одиниці.

Модель Фішера:

$$M * V = P * Q$$

M – маса грошей в обігу; V – швидкість обігу грошової одиниці;

P – індекс цін; Q – обсяг виробництва.

Прибуток і ціна виробництва. Капітал

Норма прибутку

$$P^1 = \frac{m}{C + V} * 100\%$$

Маса прибутку

$$P = P^1 * (C + V) / 100\%$$

Середня норма прибутку

$$P_{\text{сер}}^1 = \frac{\sum m}{\sum C + V} * 100\% = \frac{\sum m}{\sum K_{\text{ав}}} * 100\%$$

Авансований капітал

$$K = C + V$$

Ціна виробництва

$$Ц_{\text{в}} = K + P_{\text{сер}}$$

Органічна побудова капіталу

$$C : V$$

Швидкість обігу капіталу

$$n = \frac{T}{t}$$

n – кількість обігів за рік; t – час одного обігу;

T – рік (12 місяців).

Позиковий капітал. Ссудний процент. Акціонерний капітал

Процентна ставка

$$r^1 = \frac{r}{K_{\text{поз}}} * 100\%$$

r – дохід на кредит;

$K_{\text{позик}}$ – сума грошей, яка дається в позику.

Реальна процентна ставка

$$r^1_p = r^1_H - U$$

r^1_H – номінальна процентна ставка;

U – рівень інфляції.

Валовий прибуток банку

$$P^{\delta}_{\text{вал}} = \sum r_1 - \sum r_2$$

r_1 – відсоток, який отримали за позику;

r_2 – відсоток, який виплатили позичальнику.

Чистий прибуток банку

$$P^{\delta}_{\text{чист}} = P^{\delta}_{\text{вал}} - \text{Вб}$$

Вб – адміністративно-технічні витрати банку.

Норма банківського прибутку

$$P^1_{\text{банк}} = \frac{P^{\delta}_{\text{чист}}}{K_{\text{в}}} * 100\%$$

$K_{\text{в}}$ – власний капітал банку.

Курс акції

$$A_{\text{курс}} = \frac{D}{r^1} * 100\%$$

D – дивіденд на акцію;

r^1 – процентна ставка.

Норма дивіденду

$$D^1 = \frac{D}{A_{\text{ном}}} * 100\%$$

$A_{\text{ном}}$ – номінальна вартість акції.

$$A_{\text{курс}} = \frac{D^1}{r^1} * A_{\text{ном}}$$

Аграрні відносини.

Взаємозв'язок між витратами, прибутком, абсолютною та диференційною рентою:

$$\text{Витрати виробництва} = C + V;$$

$$\text{Індивідуальна ціна виробництва всієї продукції} = C + V + P_{\text{сер}};$$

$$\text{Мінімальна індивідуальна вартість всієї продукції} = C + V + P_{\text{сер}} + R_a;$$

Суспільна вартість всієї продукції = $C+V+P_{\text{сер}}+R_a+R_d$

$P_{\text{сер}}$ – середній прибуток;

R_a – абсолютна рента;

R_d – диференційна рента.

Орендна плата

$$\text{ОП} = R + r + A$$

R – рента;

r – процент;

A – амортизація основного капіталу.

Ціна землі

$$\text{Цз} = \frac{R}{r^1} * 100\%$$

R – рента; r^1 – процентна ставка.

Теорія відтворення

Умови реалізації суспільного продукту при простому відтворенні:

$$I(V+m) = \text{ПС}$$

$$I(C+V+m) = \text{IC} + \text{ПС}$$

$$\text{II}(C+V+m) = \text{I}(V+m) + \text{II}(V+m)$$

Умови розширеного відтворення

$$I(V+m) > \text{ПС}$$

$$I(C+V+m) > \text{IC} + \text{ПС}$$

$$\text{II}(C+V+m) < \text{I}(V+m) + \text{II}(V+m)$$

$I(C+V+m)$ – вартість сукупного суспільного продукту у першому підрозділі суспільного виробництва, де виробляються засоби виробництва;

$\text{II}(C+V+m)$ – вартість суспільного продукту у другому підрозділі суспільного виробництва, де виробляються предмети споживання.

Вартісна структура суспільного продукту.

$$\text{ССП} = \text{МВ} + \text{НП} + \text{ДП}$$

МВ – матеріальні витрати;

НП – вартість необхідного продукту;

ДП – вартість додаткового продукту.

Національний дохід.

$$\text{НД} = \text{НП} + \text{ДП}$$

$$\text{НД} = \text{ССП} - \text{МВ}$$

Показники ефективності суспільного виробництва.

Загальна економічна ефективність:

$$\text{Еф.} = \frac{\text{ССП}}{B_{p.c.} + B_{з.в.}}$$

$B_{p.c.}$ – витрати робочої сили;

$B_{з.в.}$ – витрати засобів виробництва;

ССП – сукупний суспільний продукт.

Локальні показники ефективності.

Продуктивність суспільної праці:

$$ПП = \frac{ССП}{B_{p.c.}}$$

Трудомісткість:

$$\frac{1}{ПП} = \frac{B_{p.c.}}{ССП}$$

Фондовіддача:

$$\Phi_B = \frac{ССП}{B_{o.ф.}}$$

$B_{o.ф.}$ – витрати на основні фонди.

Фондомісткість:

$$\frac{1}{\Phi_B} = \frac{B_{o.ф.}}{ССП}$$

Приклади розв'язання типових задач з політекономії

Задача 1

Товар виробляють три групи товаровиробників, які витрачають на одиницю продукції і випускають відповідно:

	I група	II група	III група
Витрати праці на одиницю продукту	3 години	2 години	4 години
Кількість виробленого продукту	100 шт	500 шт	50 шт

Визначити величину вартості одиниці продукції.

Розв'язання:

Згідно трудової теорії вартості величина вартості визначається суспільно-необхідними витратами на виробництво продукції.

Розрахуємо $СНВП = \frac{\sum q_i * t_i}{\sum q_i}$

$$СНВП = \frac{100 * 3 + 500 * 2 + 50 * 4}{100 + 500 + 50} = 2,3 \text{ години}$$

Відповідно результату треба зробити висновок, що тільки другій групі товаровиробників вигідно виробництво продукції так як індивідуальні витрати часу 2 год. нижчі за суспільні 2,3 год. Перша і третя групи товаровиробників за даних умов несуть збитки і потребують підвищення ефективності виробництва.

Задача 2

Для забезпечення нормального товарного обігу необхідно 600млрд. грн. грошової маси. Як зміниться потреба в грошах за умови, що швидкість обігу грошей підвищиться на 20%, обсяг виробництва зросте на 10%, а індекс цін підвищиться на 15%.

Розв'язання

Згідно моделі Фішера:

$$M = \frac{P * Q}{V}$$

$$M_1 = \frac{P_1 * Q_1}{V_1}; \quad M_2 = \frac{P_2 * Q_2}{V_2}$$

$$P_2 = 1,15P_1; \quad Q_2 = 1,1Q_1; \quad V_2 = 1,2V_1$$

$$M_2 = \frac{1,15P_1 * 1,1Q_1}{1,2V_1}$$

$$\frac{M_2}{M_1} = \frac{1,15 * 1,1}{1,2} = 1,05; \quad M_2 = 1,05M_1$$

$$M_1 = 600 \text{ млрд. грн.}; \quad M_2 = 630 \text{ млрд. грн.}$$

Задача 3

Робочий день - 8 годин. Денна вартість робочої сили - 20 гр. од. Робочий за час створює нову вартість 4 гр. од. Витрати на засоби виробництва – 80 гр. од.

Визначити вартість товару, додаткову вартість, норму додаткової вартості, органічну побудову капіталу.

Розв'язання.

Вартість товару визначаємо за формулою: $W = C + V + m$

Згідно умовам задачі:

$$C = 20 \text{ гр. од.}$$

$$V = 20 \text{ гр. од.}$$

$$V + m = 4 * 8 = 32 \text{ гр. од.}$$

$$W = 80 + 32 = 112 \text{ гр. од.,}$$

$$\text{Додаткова вартість } m = 32 - 20 = 12 \text{ гр. од.}$$

$$\text{Норма додаткової вартості } m^1 = \frac{m}{V} * 100\% = \frac{12}{20} * 100 = 60\%$$

$$\text{Органічна побудова капіталу } \frac{C}{V} = \frac{80}{20} = \frac{4}{1}$$

Задача 4.

Визначити середню норму прибутку, середній прибуток та ціну виробництва за наступних умов:

Галузі	Авансований капітал (гр.од.)	Органічна побудова капіталу	Норма додаткової вартості (%)

I	1000	9:1	100
II	1000	4:1	100
III	1000	7:3	100

Розв'язання

Для розрахунків використаємо формули:

$$\text{Норма прибутку } P^1 = \frac{m}{C+V} * 100\%$$

$$\text{Середня норма прибутку } P_{\text{сер}}^1 = \frac{\sum m}{\sum C+V} * 100\%$$

$$\text{Середній прибуток } P_{\text{сер}} = \frac{P_{\text{сер}}^1 * K_{\text{ав}}}{100\%}$$

$$\text{Ціна виробництва: } Цв = K_{\text{ав}} + P_{\text{сер}}$$

$$\text{Додаткова вартість: } m = \frac{m^1 * V}{100\%} \quad m^1 = \frac{m}{V} * 100\%$$

Розрахунки:

$$P_{\text{сер}}^1 = \frac{100 + 200 + 300}{1000 + 1000 + 1000} * 100\% = 20\%$$

$$P_{\text{сер}} = \frac{20 * 1000}{100} = 200 \text{ гр.од.};$$

$$Цв = 1000 + 200 = 1200 \text{ гр.од.}$$

Результати розрахунків занесемо в таблицю:

Га лузі	K _{ав}	K _{ав} =C+V	m ¹	m	p ¹	p ¹ _{сер}	P _{сер}	Ц _в
I	1000	900C+100V	100%	100	10%	20%	200	1200
II	1000	800C+200V	100%	200	20%	20%	200	1200
III	1000	700C+300V	100%	300	30%	20%	200	1200

Задача 5

Авансований капітал у виробництво має структуру 360C+90V. Торговий капітал 50 гр.од. Норма додаткової вартості – 100%. Розрахувати прибуток підприємця у виробництві та торговий прибуток.

Розв'язання

Додаткова вартість має розділитися між підприємцем у виробництві, та торговим підприємцем відповідно до норми прибутку на весь суспільний капітал:

$$P^1 = \frac{m}{\sum K_{\text{в}} + K_{\text{т}}} * 100\%$$

K_в – авансований капітал у виробництві

K_т – авансований торговий капітал.

Розраховуємо додаткову вартість (m):

$$m = \frac{m^1 * K}{100\%} = \frac{100 * (360 + 90)}{100} = 90(\text{гр.од.})$$

$$P^1 = \frac{90}{360 + 90 + 50} * 100\% = 18\%$$

Підприємець у виробництві отримує масу прибутку:

$$P_e = \frac{P^1 * K_v}{100} = \frac{18 * (360 + 90)}{100} = 81 \text{ гр.од.}$$

Торговий прибуток складає:

$$P_T = \frac{P^1 * K_m}{100} = \frac{18 * 50}{100} = 9 \text{ (гр.од.)}$$

Задача 6.

Три фермерських господарства обробляють однакові за розміром ділянки землі. Визначити величину абсолютної та диференційної ренти за умовами:

Ділянки землі	C+V	$m^1, \%$	$P^1_{\text{сер}}$	Урожай
1	160C+40V	100	10%	550
2	160C+40V	100	10%	500
3	160C+40V	100	10%	400

Згідно теорії рентних відносин диференційна рента визначається як різниця між суспільною та індивідуальною вартістю всієї продукції.

Індивідуальна вартість $W_{\text{інд}} = C + V + m$

При $m^1 = 100\%$;

$$m^1 = \frac{m}{V} * 100\%, 100 = \frac{m}{40} * 100;$$

$m = 40$ гр.од.; $W_{\text{інд}} = 160C + 40V + 40m = 240$

Таким чином індивідуальна вартість всієї продукції = 240 гр.од.

Індивідуальна вартість одиниці продукції для I ділянка – $240 : 550 = 0,436$ гр.од.,

Для II ділянки – $240 : 500 = 0,48$ гр.од.,

Для III ділянки – $240 : 400 = 0,6$ гр.од.

Суспільна вартість одиниці продукції встановлюється на рівні гіршої ділянки – 0,6 гр.од.

Відповідно суспільна вартість всієї продукції

для I = $0,6 * 550 = 330$ гр.од.

для II = $0,6 * 500 = 300$ гр.од.

для III = $0,6 * 400 = 240$ гр.од.

Визначаємо диференційну ренту:

$R_{D1} = 330 - 240 = 90$ гр.од.

$R_{D2} = 300 - 240 = 60$ гр.од.

$R_{D3} = 240 - 240 = 0$

Абсолютна земельна рента

$R_a = W_{\text{інд}} - Ц_{\text{вир}}_{\text{інд}}$

$W_{\text{інд}}$ - індивідуальна вартість всієї продукції

$Ц_{\text{вир}}_{\text{інд}}$ - індивідуальна ціна виробництва всієї продукції

$Ц_{\text{вир}} = K_{\text{ав}} + P_{\text{сер}}; \quad P_{\text{сер}} = \frac{P^1_{\text{сер}} * K_{\text{ав}}}{100\%}$

$P_{\text{сер}} = \frac{10 * 200}{100\%} = 20 \text{ гр.од.} \quad Ц_{\text{вир}} = 200 + 20 = 220 \text{ гр.од.}$

Визначаємо абсолютну земельну ренту.

$R_a = 240 - 220 = 20$

Результати розрахунків заносимо в таблицю:

Ділянки	C+V	m ¹ , %	P ¹ _{сер}	m	P _р _{се}	Урожай (У)	Цв	W _{інд}	W _{інд} 1ц	W _{суп} 1ц	W _{суп}	R _д	R _а
1	160C+40V	100%	10%	4 0	20	550	220	240	0,436	0,6	330	90	20
2	160C+40V	100%	10%	4 0	20	500	220	240	0,48	0,6	300	60	20
3	160C+40V	100%	10%	4 0	20	400	220	240	0,6	0,6	240	0	20

Задача 7

Скласти схему простого відтворення, якщо суспільний продукт дорівнює 122,5 млрд. гр.од. Продукт I підрозділу – 70 млрд.гр.од., C:V=4:1, m¹=200%.

Згідно теорії відтворення:

$$I(V+m)=II C$$

$$ССП=ССП_1+ССП_2$$

$$I(C+V+m)=IC+II C$$

$$122,5=70+ССП_2$$

$$ССП_1=C_1+V_1+m_1=70$$

$$ССП_2=52,5$$

$$\frac{C_1}{V_1} = \frac{4}{1} \Rightarrow C_1 = 4V_1;$$

$$ССП_1=40C_1+10V_1+20m_1$$

$$m^1=200\% \Rightarrow m_1=2V_1$$

$$ССП_2=30C_2+7,5V_2+15m_2$$

$$4V_1+V_1+2V_1=70$$

$$70=40C_1+10V_1+20m_1$$

$$7V_1=70; V_1=10$$

$$52,2=30C_2+7,5V_2+15m_2$$

$$4*10+10+m_1=70 \quad m_1=20$$

Задачі з політичної економії для самоконтролю

1. Підприємець авансував змінний капітал у 100 тис. грош. од. Визначте масу отриманої ним додаткової вартості, якщо норма додаткової вартості (m¹) складає 200 %. У чому розходження між масою і нормою додаткової вартості?

2. Авансовано капітал обсягом: 80 грош. од. постійного (с) і 20 грош. од. змінного (v). Фонд накопичення - 50 %. Як зміняться розміри накопичення при збільшенні норми додаткової вартості (m¹) із 100 до 200 %?

3. Припустимо, нова створена вартість дорівнює 20 грн., змінний капітал дорівнює 10 грн. Тривалість робочого дня - 8 годин. З них 4 год. – необхідний робочий час; 4 год. – додатковий робочий час. Розрахуйте норму додаткової вартості.

4. Капітал компанії склав 3075 млн. грош. од., річний обіг – 4130 млн. грош. од. Скільки оборотів зробив капітал на рік? У чому розходження між кругообігом і обігом капіталу?

5. Капітал у 3 млн. грош. од. робить 1,6 обігу за рік. Визначте час одного обігу та суму річного обігу капіталу.

6. Активи компанії склали 10785 тис. грош. од. Капітал зробив 1,53 обігу за рік. Визначте річний обіг капіталу і час одного обігу. Від яких чинників залежить швидкість обігу капіталу?

7. Змінний капітал у 42 тис. грош. од. на одному підприємстві робить 4, на іншому – 12 оборотів на рік. Норма додаткової вартості (m') = 200 %. Визначте річні маси і норми додаткової вартості. Поясніть розходження між нормою та масою додаткової вартості.

8. Вартість товару - 150 тис. грош. од., змінний капітал (v) = 30 тис. грош. од., $m' = 200$ %. Визначте розмір витрат виробництва

9. Власний капітал банку - 200 тис. грош. од. Залучений капітал – 1500 тис. грош. од. Капітал, який надали в кредит, – 1600 тис. грош. од. Норма банківського відсотку, який сплачують вкладникам, - 2 % річних, норма позичкового відсотка, стягнутого з позичальників, - 4 % річних. Витрати по веденню банківської справи склали 4 тис. грош. од. Розрахуйте норму банківського прибутку.

10. Вартість машини - 4000 грош. од. На капітальний ремонт протягом усього терміну служби машини витрачено 1800 грош. од. Залишкова вартість складає 400 грош. од. Плановий термін служби - 16 років, витрати по демонтажу – 360 грош. од. Розрахуйте норму амортизації машини.

11. Власник землі одержує щорічно орендну плату за здану ділянку - 6 тис. грош. од. На ділянці є сільськогосподарські будівлі і спорудження вартістю 40 тис. грош. од. з терміном служби 20 років. Норма банківського відсотку – 5 % річних. Визначте розмір земельної ренти.

12. Вартість товару - 150 тис. грош. од., змінний капітал (v) дорівнює 30 тис. грош. од., норма додаткової вартості (m') склала 200 %. Визначте розмір витрат виробництва.

13. Є три галузі виробництва з капіталами: $80c+20v$, $85c+15v$, $90c+10v$, $m'=200$ %. Поясніть процес утворення середньої норми прибутку.

14. Визначте ціну 1 га землі, якщо площа ділянки - 150 га, сума земельної ренти - 432 грош. од., а рівень позичкового відсотку – 1,8 %.

15. Обсяг статутного фонду акціонерного товариства (АТ) – 6 млн. грн. Визначте кількість акцій і кількість облігацій, які може випустити АТ, якщо номінальна вартість однієї акції – 1 тис. грн., а однієї облігації – 10 тис. грн.

16. Акціонерне товариство на організацію виробництва авансувало: на закупівлю машин і механізмів – 1200 тис. грн.; на виплату заробітної плати з розрахунку на 2000 працюючих робітників – по 120 грн. на кожного; на сировину і матеріали – 360 тис. грн.; на електроенергію – 100 тис. грн.; на газопостачання – 200 тис. грн.; на будівництво цеху – 500 тис. грн.; на будівництво електропідстанції і теплової мережі – 400 тис. грн. Визначте які видатки відносять до основних, а які – до оборотних фондів.

17. Статутний капітал компанії – 250 млн. грош. од. Обумовлений прибуток, що підлягає розподілу між акціонерами, складає 29 млн. грош. од. Випущено 4 млн. акцій. Сформована ставка банківського відсотка – 12 %.

- а) яка номінальна вартість акції?
- б) який очікуваний розмір дивіденду?
- в) який приблизний курс акції?

18. Фермер вирішив продати свою земельну ділянку в 10 га, на якій споруджено будівлю вартістю 10 тис. дол. Ділянка щороку приносила дохід у вигляді ренти в розмірі 1 тис. дол., Середня відсоткова ставка по банківських депозитах – 5%.

Визначте:

- а) ціну землі, за яку фермер продасть свою ділянку;
- б) загальну суму грошової виручки за землю й будівлю.

19. Авансовано капітал обсягом: 100 постійного (с) і 40 змінного (v). Фонд накопичення 50 %. Як зміняться розміри накопичення при збільшенні норми додаткової вартості (m') із 100 до 200 %?

20. У країні за рік було вироблено 80 млрд. грн. національного доходу. Його було розподілено і використано таким чином: на зарплату робітникам промисловості, будівництва та інших галузей – 55%; підприємці, власники засобів виробництва отримали прибутку – 30%; землевласники у формі ренти – 5%; власники грошового капіталу – 10%. У вигляді обов'язкових платежів, податків надійшло до державного бюджету 55 млрд. грн. З цих коштів було використано: 1) на заробітну плату вчителям шкіл, викладачам вузів, училищ – 10 млрд. дол.; 2) на зарплату лікарям, іншим працівникам охорони здоров'я – 8 млрд. дол.; 3) на оплату праці працівників правоохоронних органів – 25 млрд. дол.; 12 млрд. дол. – на розширення виробництва, житлове, дорожнє будівництво. Визначте:

- а) суму первинних доходів;
- б) суму вторинних доходів;
- в) норму нагромадження.

21. Визначивши свої можливості, споживач згоден заплатити 20 грош. од. за годинник. Коли він прийшов до крамниці, то виявив, що може його придбати за 16 грош. од. Чому у цьому випадку дорівнюватиме споживчий надлишок?

22. Робітник 5-го розряду працював у цеху 20 робочих днів. Тарифний коефіцієнт для робітника цього розряду – 1,8, денна тарифна ставка робітника 1-го розряду визначена в розмірі 5 грн. Визначте денну і місячну заробітну плату робітника, а також вкажіть, до якої системи заробітної плати належить така організація оплати праці?

23. У 1990 р. середньомісячна заробітна плата робітника у промисловості становила 290 крб., а влітку 1995 р. – 8 млн. крб. Ціни за цей час зросли в 118 тис. разів. Визначте як змінилася за цей час реальна заробітна плата і яка основна причина цієї зміни?

24. Кількість робочої сили становить 73778 тис. осіб, зайнятих – 69685 тис. осіб. Визначте кількість безробітних та рівень безробіття.

25. Розрахуйте індекс зростання реальної заробітної плати, якщо відомо, що номінальна заробітна плата виросла у 1,5 разів, а ціни – на 20%.

- а) 1,5;
- б) 1,25;
- в) 1,3;
- г) 1,8;
- д) вірна відповідь не названа

26. Припустимо, що викладач за одну лекційну годину може заробити 5 дол. У нього є автомобіль, який потребує ремонту, який викладач може зробити й сам, затративши на це 6 годин. Ремонт автомобіля у майстра забере 4 години і коштуватиме 4,5 дол. на годину. Якою буде альтернативна вартість ремонту автомобіля для викладача, якщо він ремонтуватиме його сам?

- а) 18 дол.;
- б) 9 дол.;
- в) 12 дол.;
- г) 20 дол.;
- д) 30 дол.;
- ж) правильна відповідь не названа

27. Розрахуйте необхідну кількість грошей, коли річний обсяг продажу 150 млрд. дол., а долар обслуговує за рік 5 товарних угод. Як зміниться кількість необхідних для обертання грошей, якщо сума цін реалізованих товарів зросте вдвічі; долар збільшить кількість оборотів удвічі.

28. Маса товарів в обертанні оцінюється в 58 млрд. дол. Угоди в кредит складають 13 млрд. дол., термінові платежі – 10,5 млрд. дол.; взаємопогашаючи платежі – 5,5 млрд. дол. В обертання пущено 12 млрд. долл. у вигляді золотих монет. Середнє число оборотів грошової одиниці – 5. Скільки золота пішло в скарбницю?

29. Визначте норму прибутку на капітал при даних: у виробництво в 500 одиниць товару підприємець авансував 35 тис. грн. Ринкова ціна товару – 100 грн. за одиницю.

30. Капітал у 10 тис. дол. при нормі додаткової вартості у 100 % забезпечує норму прибутку 20 %. Визначте, якою стане норма прибутку, якщо при незмінному авансованому капіталі його органічна (C : V) підвищитися до 9:1 додаткової вартості у 110%.

2 Мікроекономіка.

Тематичний виклад змісту навчальної дисципліни:

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки.

Мікроекономіка як складова частина теоретичної економіки. Проблема обмеженості ресурсів і необхідності вибору.

Макро- та мікроекономіка як найважливіші складові сучасної теоретичної економіки, як методологічна, термінологічна, інструментальна база конкретних економічних дисциплін.

Предмет, концептуальні основи та методологія мікроекономіки.

Мета, завдання і зміст дисципліни

Тема 2. Теорія граничної корисності та поведінки споживача

Корисність в економічній теорії і проблема її виміру. Потреби, види потреб. Економічні блага. Поняття корисності. Сукупна та гранична корисності. Функція корисності.

Закон спадної граничної корисності блага. Процес споживання та динаміка зміни сукупної та граничної корисності. Перший закон Госсена. Закон спадної граничної корисності блага.

Рівновага споживача з кардиналістських позицій. Поняття "рівновага споживача". Модель споживання набору благ. Другий закон Госсена. Еквіваріантний принцип досягнення раціонального вибору та рівновага споживача.

Тема 3. Ординалістська теорія поведінки споживача

Вибір споживача з ординалістських позицій.

Криві байдужості, їх властивості. Особливості аналізу функції корисності з ординаторських позицій.

Бюджетна лінія. Бюджетне обмеження і можливості споживача.

Оптимум споживача як модель раціонального споживчого вибору.

Тема 4. Аналіз поведінки споживача

Реакція споживача на зміну його доходу. Лінія «дохід-споживання». Нахил лінії як свідчення відношення споживача до благ. Поняття «повноцінних» і «неповноцінних» благ. Крива Енгеля. Функції Торнквіста.

Реакція споживача на зміну цін товарів. Лінія «ціна – споживання». Траєкторія розвитку споживання як результат зниження цін. Побудова лінії індивідуального попиту споживача.

Ефект заміщення та ефект доходу. Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на дві складові: ефект доходу та ефект заміщення. Одно- та різнонаправлений вплив ефектів (за Слуцьким, за Хіксом). Парадокс Гіффена. Ефекти заміщення і доходу як основа побудови функції індивідуального попиту на благо в ординалістській теорії корисності.

Прийняття рішень в ситуаціях з ризиком. Невизначеність та ризик. Схильність та несхильність споживача по ризику. Ризик та ефективні рішення.

Тема 5. Попит, пропозиція, їх взаємовідносини

Попит і закон попиту. Ринковий попит як сума індивідуального попиту всіх споживачів певного товару. Функція попиту.

Пропозиція і закон пропозиції. Функція пропозиції.

Взаємодія попиту і пропозиції. Ринкова рівновага. Поняття ринкової рівноваги. Сталість і динамічність ринкової рівноваги. Поняття про надлишок споживача і надлишок виробника.

Еластичність попиту і пропозиції. Концепція еластичності взаємозв'язаних показників.

Тема 6. Мікроекономічна модель підприємства

Підприємство як суб'єкт ринку та виробничо-ринкова система. Спрощена схема ринково-виробничої системи.

Фактори виробництва, їх групування. Мотивація поведінки підприємства. Основні види вибору підприємства: що виробляти, як виробляти, для кого виробляти. Фактор часу і періоди у функціонуванні підприємства. Поняття оптимального та рівноважного станів підприємства.

Параметри підприємства як мікроекономічної моделі. Поняття і параметри виробничої функції. Сукупний, середній та граничний продукт. Витрати виробництва. Скупні, середні та граничні витрати. Поняття загального (скупного, валового), середнього та граничного виторгу. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства.

Тема 7. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника

Виробнича функція з одним змінним фактором. Еластичність випуску.

Ізоквантна варіація факторів виробництва. Ізокванта. Еластичність заміщення.

Пропорційна варіація факторів виробництва. Еластичність масштабу та взаємозв'язок з еластичністю випуску.

Оптимум виробника. Ізокоста. Рівновага виробника: графічна, алгебраїчна, економічна інтерпретація.

Тема 8. Витрати виробництва

Витрати виробництва за короткостроковий період. Економічні та бухгалтерські витрати. Поняття альтернативних витрат.

Постійні та змінні витрати. Типовий характер зміни витрат (зниження дохідності).

Витрати в довгостроковому періоді. Ізокванта, пропорційна та ізоклинна варіації факторів виробництва та функція витрат, їх види. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Варіанти технологічного вибору фірми у розробці довгострокової стратегії.

Тема 9. Ринок досконалої конкуренції

Модель ринку досконалої конкуренції та її характеристики. Ознаки й умови досконалої конкуренції.

Ринкова поведінка підприємства в короткостроковому періоді.

Ринок досконалої конкуренції в довгостроковому періоді. Пропозиція фірми в довгостроковому періоді.

Тема 10. Монопольний ринок

Модель «Чистої монополії» та їх характеристики. Ознаки «Чистої монополії». Різновиди монополії

Монопольний ринок у короткостроковому та довгостроковому періодах. Крива попиту монополіста. Вибір монополістом ціни й обсягу виробництва. Цінова диференціація та дискримінація.

Особливості функціонування реальних монополізованих ринків.

Тема 11. Олігополія та монополістична конкуренція

Основні ознаки олігополії. Загальна взаємозалежність олігополістів.

Теоретичні моделі олігополії. Моделювання поведінки олігополістів за функціями їх реакції на ринкові зміни. Стратегія постійного співвідношення цін

Особливості організації олігополістичного ринку. Суспільна оцінка олігополістичного ринку. Ефективність олігополії у порівнянні з іншими ринковими структурами.

Ознаки і поширення монополістичної конкуренції. Ознаки монополістичної конкуренції.

Ринкова поведінка монополістичного конкурента. Еластичність попиту.

Нецінова конкуренція. Сутність та передумови розвитку нецінової конкуренції. Вплив рекламної діяльності на обсяг витрат і витрат.

Тема 12. Ринок факторів виробництва

Похідний попит. Взаємозв'язок ринків продукту та факторів виробництва. Попит на продукт та попит на фактори виробництва. Виробнича функція, витрати виробництва та попит на фактори виробництва.

Похідний попит за досконалої конкуренції на ринку продукту. Цінова еластичність попиту на ресурс виробництва. Монопольний похідний попит. Функція монопольного похідного попиту.

Похідний попит та принцип оплати факторів.

Попит на працю за умови досконало конкурентного ринку ресурсів. Праця як фактор виробництва, її мобільність. Формування індивідуального, галузевого та ринкового попиту на працю.

Ринкова пропозиція праці на досконало конкурентному ринку. Рівновага на ринку праці. Ринок праці з недосконалою конкуренцією. Монопсонічний та олігопсонічний ринки, їх особливість.

Двостороння (двобічна) монополія та визначення реального рівня заробітної плати.

Капітал як фактор виробництва. Капітал як ресурс тривалого використання; форми капіталу. Рух капіталу та капітальні фонди. Споживання та інвестиції. Оптимальний вибір.

Попит та пропозиція капіталу. Вступ до аналізу інвестиційних рішень. Реальна та номінальна процентні ставки. Рівновага на ринку капіталу.

Ринок землі. Рента. Ціна землі як капіталізована рента.

Тема 13. Загальна рівновага конкурентних ринків та економіка добробуту

Поняття ринкової рівноваги, її аналіз. Часткова та загальна рівновага. Ефект зворотного зв'язку. Закон Вальраса.

Рівновага в економіці обігу. Діаграма Еджворта. Ефективність при обміні. Крива контрактів. Парето – ефективний розподіл. Загальна рівновага за Парето. Ефективність у виробничій сфері. Розподіл виробничих ресурсів; діаграма Еджворта.

Загальна рівновага та економіка добробуту. Сукупна (зведена) ефективність конкурентних ринків. Оптимум та квазіоптимум ринкової системи.

Тема 14. Інституціональні аспекти ринкового господарства

Позаринкові (зовнішні) ефекти, їх економічний зміст. Теорема Коуза-Стіглера.

Громадські блага і громадський вибір. Забезпечення громадськими благами: можливість ринку і держави.

Економічна роль держави у ринковій економіці. Функції держави. Позитивний (описовий) аналіз поведінки уряду. Застосування теорії громадського вибору у поведінці уряду.

Координація економічної діяльності в перехідний період.

Сучасна теоретична економіка про права власності як сукупність санкціонованих норм поведінки. Трансформування власності.

Інституціональні аспекти ринкового господарства. Інституціональна природа сучасної фірми.

Питання до екзамену з курсу мікроекономіки

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки.

- Мікроекономіка як складова частина теоретичної економіки.
- Предмет, концептуальні основи та методологія мікроекономіки.
- Мета, завдання і зміст дисципліни.

Тема 2. Теорія поведінки споживача.

- Корисність в економічній теорії і проблема її виміру.
- Закон спадної граничної корисності блага.
- Рівновага споживача з кардиналістських позицій.
- Ординалістська теорія поведінки споживача.
- Криві байдужості, їх властивості.
- Бюджетна лінія. Бюджетне обмеження і можливості споживача.
- Оптимум споживача як модель раціонального споживчого вибору.
- Попит і закон попиту.

- Аналіз зміни попиту загалом та величини (обсягу) попиту.
- Пропозиція і закон пропозиції. Функція пропозиції. Закон пропозиції.
- Аналіз змін у пропозиції та величини (обсягу) пропозиції.
- Взаємодія попиту і пропозиції. Ринкова рівновага.
- Еластичність попиту і пропозиції.
- Взаємозв'язок між ціною та валовою виручкою за різної еластичності.

Тема 3. Теорія виробництва.

- Мікроекономічна модель підприємства.
- Поняття і параметри виробничої функції. Правило спадної продуктивності.
- Сукупний, середній та граничний продукт.
- Крива однакового продукту – ізокванта.
- Ізокоста. Правило мінімізації затрат.
- Віддача від масштабу.

Тема 4. Витрати виробництва.

- Витрати виробництва за короткостроковий період. Економічні та бухгалтерські витрати.
- Альтернативні витрати.
- Постійні та змінні витрати.
- Сукупні, середні та граничні витрати.
- Витрати на довготривалих інтервалах.
- Ефективний розмір підприємства.

Тема 5. Поведінка підприємства в умовах досконалої конкуренції.

- Характерні риси ринку досконалої конкуренції.
- Конкурентна стратегія підприємства в короткому періоді. Процес максимізації прибутку: два підходи.
- Мінімізація збитків фірми в короткому періоді.
- Пропозиція фірми в короткому періоді. Графік галузевої пропозиції.
- Довготривала рівновага фірми в умовах досконалої конкуренції.
- Пропозиція фірми і галузі в довготривалому періоді.

Тема 6. Поведінка підприємства на монополічному ринку та на ринку монополістичної конкуренції.

- Суть монополії.
- Різновиди монополій: відкриті, закриті і природні монополії.
- Визначення монополістом ціни та обсягу виробництва.
- Цінова дискримінація.
- Рівновага фірми-монополіста в довгостроковому періоді.
- Економічні наслідки монополізації.
- Специфіка ринку монополістичної конкуренції.

Тема 7. Олігополістична структура ринку і підприємство.

- Олігополія, її суть і розповсюдження.

- Дуополя, суть моделі Курно.
- Основні моделі олігополістичного ціноутворення.
- Ламана крива попиту.
- Олігополія, заснована на таємній змові.
- Лідерство в цінах.
- Ефективність олігополії в порівнянні з іншими ринковими структурами.

Тема 8. Ринок факторів виробництва.

- Фактори виробництва.
- Попит на фактори виробництва, його похідний характер.
- Правило використання ресурсів. Еластичність попиту на економічні ресурси.
- Пропозиція економічних ресурсів, фактори її еластичності.
- Ринок факторів виробництва за досконалої конкуренції.
- Ринкова пропозиція факторів виробництва.
- Рівновага на конкурентному ринку факторів виробництва.
- Підприємства на монополістичному ринку факторів виробництва.

Тема 9. Ринок праці.

- Праця як фактор виробництва: попит на працю.
- Рівень заробітної плати (ціни попиту) і гранична продуктивність праці.
- Пропозиція праці, її особливості.
- Характерні риси монополістичного ринку праці.
- Роль профспілок.
- Двостороння монополія на ринку праці.
- Модель моносонічного ринку.

Тема 10. Ринок капіталу і землі.

- Попит та пропозиція капіталу.
- Основи аналізу інвестиційних рішень.
- Поняття дисконтованої вартості.
- Інвестиційне рішення підприємства.
- Гранична ефективність інвестицій, процентна ставка та оптимальний обсяг капіталу.
- Номінальні і реальні ставки процента, діапазон ставок та фактори, що визначають його.
- Рівновага на ринку капіталу.
- Попит та пропозиція землі. Ціна землі.

Тема 11. Загальна рівновага і ефективність ринкової системи.

- Проблема оптимальності і загальна економічна рівновага.
- Оптимальність системи за Парето.

- “Діаграма Еджворта” та її застосування для аналізу виробництва та розподілу ресурсів.
- Досягнення ефективності в системі ринків за досконалої конкуренції та розподіл добробуту.

Рекомендована література

- Долан Э. Дж., Линдсей Д. «Рынок: микроэкономическая модель» /Пер. с англ. под общ. Ред. В. Лисовика и В. Лукашевича. – С-ПБ.- -496с.
- Макконнел К.Р., Брю С.Л. «Экономикс: принципы, проблемы и политика.» (в 2х т.) Пер. с англ. П-го изд. – М.: Республика, 1992. Т.1-399с.; Т.2-400с.
- Пиндайк Р., Рубинфельд Д. «Микроэкономика», сокр. пер. с англ./ Науч. ред. А.Т. Борисович, В.М. Полтерович, В.И. Данилов и др. М.: Экономика, Дело, 1992, 510с.
- Хайман Д.Н. «Современная микроэкономика: анализ и приложения.» В 2х. т. /пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 1992, Т.1-384с.; Т.2-384с.
- Маршал А. «Принципы экономической науки.» М.: Прогресс, Универ., 1993.
- Самуэльсон П. «Экономика.» Пер. с англ. М.: Прогресс, 1964.
- Гребенников П.И., Леусский А.И., Тарасевич Л.С. “ Микроэкономика.” Общая редакция Л.С. Тарасевича. СПб.: Изд-во СПбУЭФ, 2006, 352с.
- Нуреев Р.М. “Курс микроэкономики: учебник для вузов.”, М.: НОРМА-ИНФА, 2008.

Методичні вказівки і матеріали.

Методичні матеріали до курсу “Мікроекономіка” для студентів економічних спеціальностей та слухачів магістратури державного управління. В 2х частинах. Донецьк, ДДТУ, 1997. Укладачі: Г.М. Усачова, В.П. Антонюк, С.А. Кучерук, Т.І. Рудченко.

III. Макроекономіка

Тема 1. Макроекономіка як наука.

- Суб’єкти макроекономіки.
 - Об’єкт і предмет макроекономіки.
 - Механізм функціонування економіки як предмет макроекономіки.
- Позитивна й нормативна функції макроекономіки. Макроекономіка та економічна політика.

Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків.

- Система національних рахунків як нормативна база макроекономічного рахівництва.
- Основні показники макроекономічних вимірювань.
- Номінальні та реальні макроекономічні показники.

Тема 3.Макроекономічна нестабільність.

- Циклічність як форма економічного розвитку.

- Види економічних циклів. Причини циклічних коливань. Індикатори циклічних коливань в економіці.
- Зайнятість і безробіття. Повна зайнятість та потенційний рівень виробництва. неповна зайнятість та рівень безробіття.
- Закон Оукена та втрати економіки від циклічного безробіття.
- Інфляція, темп інфляції. Інфляція попиту та інфляція витрат. Збалансована та незбалансована інфляція, очікувана та неочікувана інфляція. Дефляція та стагфляція.

Тема 4. Споживання, заощадження та інвестиції.

- Споживання та заощадження як функції доходу.
- Середня схильність до споживання та заощадження. Гранична схильність до споживання та заощадження. Недохідні фактори споживання та заощадження.
- Інвестиції та фактори інвестування.

Тема 5. Економічна рівновага в умовах ринку.

- Макроекономічний кругообіг в умовах ринку.
- Умови економічної рівноваги. Вплив зовнішньоекономічної діяльності на макроекономічний кругообіг.
- Сукупний попит.
- Сукупне пропонування.
- Сукупний попит - сукупне пропонування як модель економічної рівноваги. Рівноважні ціни та рівноважний рівень виробництва. механізм досягнення рівноваги в економіці на окремих відрізках кривої сукупного пропонування.

Тема 6. Сукупні витрати приватної економіки та економічна рівновага.

- Витратні моделі економічної рівноваги.
- Мультиплікативний вплив сукупних витрат на валовий внутрішній продукт. Модель взаємоперетворень витрат і доходів. Сутність простого мультиплікатора витрат. Математична інтерпретація мультиплікатора витрат.
- Рівноважний ВВП в умовах неповної та повної зайнятості. Рецесійний розрив як наслідок дефіциту сукупних витрат. Інфляційний розрив як наслідок надмірних сукупних витрат. Графічні моделі рецесійного та інфляційного розриву.

Тема 7. Держава як суб'єкт макроекономічного регулювання.

- Роль держави у змішаній економіці. Обмеження ринкового механізму та необхідність державного втручання в економіку. Основні економічні функції держави.
- Класична теорія макроекономічного регулювання.

- Основні положення кейнсіанської теорії. Кейнсіанський механізм державного впливу на економіку.
- Альтернативні теорії макроекономічного регулювання. Монетаристська теорія.
- Теорія адаптивних та раціональних очікувань. Теорія економіки пропонування. Практична функція макроекономічних теорій.

Тема 8. Механізм фіскальної політики.

- Дискреційна фіскальна політика. Державні закупки і податки як інструмент фіскальної політики, спрямовані на попит.
- Автоматична фіскальна політика.
- Фіскальна політика, спрямована на пропонування.
- Крива Лаффера та можливість її практичного застосування.
- Фіскальна політика та бюджетний дефіцит.
- Джерела фінансування бюджетного дефіциту.

Тема 9. Механізм грошово-кредитної політики.

- Грошовий ринок.
- Грошово-кредитне регулювання економіки. Основні інструменти регулювання грошового пропонування: операції з державними цінними паперами на відкритому ринку, процентна політика, нормування обов'язкових резервів комерційних банків. Вплив грошово-кредитної політики на рівень національного виробництва. Політика “дешевих” та “дорогих” грошей.
- Механізм антиінфляційної політики.

Тема 10. Механізм зовнішньоекономічної політики.

- Зовнішньоекономічна діяльність та її структура. Міжнародні фінансово-економічні організації. Теорії порівняльних переваг про доцільність зовнішньоекономічної діяльності країни.
- Платіжний баланс.
- Валютний курс.
- Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Протекціонізм і вільна торгівля. Митні та немитні засоби регулювання зовнішньої торгівлі. Валютні режими та державне регулювання валютного курсу.

Тема 11. Механізм політики зайнятості та соціального захисту населення.

- Ринок праці.
- Державне регулювання зайнятості населення. Експансіоністська політика зайнятості та її негативні наслідки. Зв'язок безробіття з інфляцією. Крива Філіпса в короткостроковому періоді. Крива Філіпса у довгостроковому періоді. Крива Філіпса та висновки для політики зайнятості.

- Проблема нерівності в розподілі доходів. Крива Лоренца. Фактори захисту та зовнішнього соціального захисту населення. Межа бідності: абсолютна та відносна. Державні інструменти соціального захисту населення: програми соціального забезпечення, програми державної допомоги.

Тема 12. Економічне зростання.

- Економічне зростання і економічний розвиток. Матеріальні фактори економічного зростання. Виробнича функція економічного зростання. Суспільні фактори економічного зростання. Мержиналістська та структурна теорії економічного зростання.
- Модель економічного зростання Солоу. Фактори економічного зростання в моделі Солоу і довгостроковому і короткостроковому періоді. Продуктивність праці як головна умова економічного зростання. Стійкий рівень капіталоозброєності в моделі Солоу. “Золоте правило” як критерій норми заощаджень.

Рекомендована література

- Дорнбут Р., Фишер С. Макроэкономика. – М. Из-во МГУ ИНФРА. М., 2007.
- Макконнелл К.Р., Брю С.Д. Макроекономика. – Львів, Просвіта, 2000
- Мікро і макроекономика. – К. Основи, 2008.
- Радіонова І. Макроекономика та економічна політика. – К-Таксон, 1996.
- Савченко А., Пухтаєвич Г.О., Тітюнко О.М. Макроекономика. – К. Либідь, 2000.
- Сакс Д., Лоррен Ф. Макроекономика. Глобальний аодход. – М.: Дело, 2006.
- Самюельсон П., Норухауз В. Макроекономика. – К. Основи, 2005.

Теоретичні завдання з курсу політичної економії.

1. Виберіть правильне визначення способу виробництва:

- а) продуктивні сили та виробничі відносини;
- б) продуктивні сили та засоби виробництва;
- в) засоби виробництва та робоча сила;
- г) продуктивні сили та надбудова.

2. Визначить признаи класичної школи політичної економії:

- а) трудова теорія вартості;
- б) концепція "економічної людини";
- в) теорія граничної корисності;
- г) ринковий механізм регулювання економіки.

3. Економічні категорій це:

- а) наукові абстракції, які відображають економічні відносини, що реально існують;
- б) форми визначення продуктових сил;
- в) сутність економічних явищ;
- г) елементи системи економічних відносин.

4. Споживча вартість товару це:

- а) властивість товару задовольняти потреби споживачів;
- б) ринкова ціна товару;
- в) вартість споживання товару;
- г) якість товару.

5. Яка з економічних шкіл вперше зробила предметом свого аналізу процес виробництва:

- а) фізіократи;
- б) меркантилізм;
- в) класична політична економія;
- г) маржиналізм.

6. Що є загальним для законів природи та суспільства:

- а) являються вічними;
- б) проявляються через економічну діяльність людей;
- в) історичний характер;
- г) об'єктивний характер.

7. Яке з визначень найбільш повне характеризує предмет загальної економічної теорії:

- а) це наука про загальні закони розвитку економіки в умовах обмеженості ресурсів;
- б) наука про мотиви поведінки людей;
- в) наука про виробництво та розподіл благ, що виробляються;
- г) наука про динаміку потреб людини.

8. Просування вздовж кривої виробничих можливостей праворуч і вниз означає, що:

- а) альтернативні витрати незмінні;
- б) альтернативні витрати знижуються;
- в) альтернативні витрати зростають;
- г) технологія виробництва удосконалюється.

9. Виробництво ефективно при:

- а) повному використанні всіх ресурсів, які існують;
- б) повному використанні трудових ресурсів;
- в) ситуації, коли не діє закон убиваючої продуктивності факторів виробництва;
- г) повному використанні виробничих ресурсів.

10. Виділити об'єкти власності:

- а) держава;
- б) земля;
- в) акціонерне товариство;
- г) Петренко І.П.

11. Виділити негативні наслідки розвитку приватної власності:

- а) майнова диференціація власників;
- б) стимулювання розвитку підприємництва;

- в) залежність добробуту власника від продуктивності його діяльності;
- г) підвищення конкуренції.

12.Товар - це:

- а) річ, яка є продуктом праці людини;
- б) річ, яка має корисність і призначена для обміну, або продажу;
- в) корисна річ;
- г) а, б, в - вірні відповіді.

13.Гроші - це:

- а) ціна товару;
- б) умовність, яка не має власної вартості;
- в) предмет домовленості між людьми;
- г) особливий товар, що є всезагальним еквівалентом внаслідок історичного розвитку товарного обміну.

14.Яку функцію виконують кредитні гроші:

- а) засіб накопичення;
- б) засіб обігу;
- в) засіб платежу;
- г) а, б, в – невірні відповіді.

15.В сучасному періоді функцію світових грошей виконують:

- а) резервні валюти;
- б) золоті злитки;
- в) національні валюти;
- г) електронні гроші.

16.Якщо номінальна вартість грошей незмінна, а ціни на товари і послуги зростають у 3 рази, то купівельна спроможність грошей:

- а) впаде в три рази;
- б) зросте в три рази;
- в) зросте в шість разів;
- г) не зміниться.

17.Ринок - це:

- а) система економічних взаємовідносин між людьми з приводу купівлі та продажу;
- б) сукупність товарів для продажу;
- в) механізм оцінки товару;
- г) а, б, в - вірні відповіді.

18.Досконала конкуренція передбачає, що:

- а) існують бар'єри виходу на ринок;
- б) на ринку багато виробників різноманітної продукції;
- в) на ринку багато виробників стандартизованої продукції, доля кожного з них невелика;
- г) а, б, в - вірні відповіді.

19.Закон пропозиції встановлює:

- а) зворотний зв'язок між кількістю та ціною товару;
- б) пряму залежність між кількістю та ціною товару, який пропонується;
- в) зв'язок між попитом та пропозицією;
- г) залежність між зростанням попиту та ціною.

20. Для якої форми підприємницької діяльності майнова відповідальність розповсюджується як на дійсно капітал, так і на особисте майно підприємця:

- а) індивідуальне підприємництво;
- б) акціонерне товариство;
- в) повне товариство;
- г) а, б, в – вірні відповіді.

21. Згідно марксистської концепції капіталу, постійний капітал - це:

- а) машини, обладнання, сировина;
- б) вартість робочої сили;
- в) гроші у касі підприємства;
- г) цінні папери.

22. Як визначається норма банківського прибутку:

- а) різниця між відсотком по вкладах та по позиках;
- б) чистий прибуток банку поділений на загальний капітал банку;
- в) чистий прибуток банку поділений на власний капітал банку;
- г) нема вірної відповіді.

23. Яка з економічних шкіл вперше аналізувала відтворення і розподіл доходів у сільському господарстві:

- а) фізіократи;
- б) марксизм;
- в) маржиналізм;
- г) кейнсіанство.

24. Абсолютну земельну ренту привласнюють:

- а) власники тільки кращих земель;
- б) власники всіх ділянок землі;
- в) власники гірших ділянок землі;
- г) орендарі землі.

25. Диференціальна рента II передбачає:

- а) додаткові вкладення капіталу в поліпшення якості землі;
- б) існування різної природної якості землі;
- в) обмеженість землі;
- г) монополію приватної власності на землю.

26. Чому дорівнює диференціальна рента:

- а) різниці між ціною і граничною корисністю;
- б) різниці між ціною та витратами виробництва;
- в) різниці між суспільною та індивідуальною цінами виробництва;
- г) різниці між валовим та середнім прибутком.

27. До інтенсивних факторів економічного зростання належать:

- а) зростання продуктивності праці;
- б) зростання кількості зайнятих у виробництві виробників;
- в) зростання робочого часу;
- г) а, б, в - вірні відповіді.

28. Циклічність розвитку економіки проявляється:

- а) в постійних спадах ділової активності;
- б) в коливаннях економічної кон'юнктури, які мають періодичний характер;
- в) в постійному підвищенні ділової активності;
- г) немає вірної відповіді.

29. Інфляція проявляється:

- а) в підвищенні загального рівня цін, та зниженні реальних доходів;
- б) в підвищенні загального рівня цін, та підвищенні реальних доходів;
- в) в підвищенні реальних і номінальних доходів населення;
- г) в підвищенні загального рівня цін без зміни реальних доходів.

30. Важливіші признаки кредиту:

- а) ліквідність, терміновість, адресність;
- б) платність, ліквідність, безпека;
- в) платність, терміновість, зворотність;
- г) а, б, в - невірні відповіді.

Для розв'язання типових задач з курсу політичної економії рекомендується використовувати важливіші формули.

Трудова теорія вартості та додаткової вартості.

Суспільно необхідні витрати праці:

$$CHВП = \frac{\sum q_i * t_i}{\sum q_i}$$

q_i – кількість продукції, яка вироблена

i – тим товаровиробником;

t_i – витрати часу на 1 одиницю продукції

i -тим товаровиробником.

Вартість товару:

$$W = C + V + m$$

C – постійний капітал (витрати на засоби виробництва; перенесена вартість);

V – змінний капітал (вартість робочої сили);

m – додаткова вартість;

$V + m$ – нова вартість, яка створена живим трудом.

Норма и маса додаткової вартості.

$$m_{нормал}^1 = \frac{m}{V} * 100\%$$

$$M_{мас} = \frac{m^1 * V}{100\%}$$

Гроші.

Кількість грошей, необхідних для обігу:

$$K_d = \frac{Ц - K + П - B}{O}$$

- Ц - сума цін товарів для реалізації;
 К – сума цін товарів, які продана в кредит;
 П – сума цін товарів, по яких наступив строк оплати;
 В – взаємопогашені платежі;
 О – швидкість обігу умовної грошової одиниці.

Модель Фішера.

$$M*V=P*Q$$

- М – маса грошей в обігу; V – швидкість обігу грошової одиниці;
 P – індекс цін; Q – обсяг виробництва.

Прибуток і ціна виробництва. Капітал.

Норма прибутку:

$$P^1 = \frac{m}{C+V} * 100\%$$

Маса прибутку:

$$P=P^1*(C+V)/100\%$$

Середня норма прибутку:

$$P_{сер}^1 = \frac{\sum m}{\sum C+V} * 100\% = \frac{\sum m}{\sum Каб} * 100\%$$

Авансований капітал.

$$K=C+V$$

Ціна виробництва.

$$Цв=K+P_{сер}$$

Органічна побудова капіталу

$$C:V$$

Швидкість обігу капіталу:

$$n = \frac{T}{t}$$

- n – кількість обігів за рік; t – час одного обігу;
 T – рік (12 місяців).

Позиковий капітал.

Ссудний процент.

Акціонерний капітал.

Процентна ставка:

$$r^1 = \frac{r}{K_{поз}} * 100\%$$

r – дохід на кредит;

K_{позик} – сума грошей, яка дається в позику.

Реальна процентна ставка.

$$r_p^1 = r_n^1 - Y$$

r_н¹ – номінальна процентна ставка;

У – рівень інфляції.

Валовий прибуток банку:

$$P_{вал}^{\delta} = \sum r_1 - \sum r_2$$

r_1 – відсоток, який отримали за позику;

r_2 – відсоток, який виплатили позичальнику.

Чистий прибуток банку.

$$P_{чист}^{\delta} = P_{вал}^{\delta} - ВБ$$

ВБ – адміністративно-технічні витрати банку.

Норма банківського прибутку.

$$P_{банк}^1 = \frac{P_{чист}^{\delta}}{Кв} * 100\%$$

Кв – власний капітал банку.

Курс акції.

$$A_{курс} = \frac{Д}{r^1} * 100\%$$

Д – дивіденд на акцію;

r^1 – процентна ставка.

Норма дивіденду.

$$Д^1 = \frac{Д}{A_{ном}} * 100\%$$

$A_{ном}$ – номінальна вартість акції.

$$A_{курс} = \frac{Д^1}{r^1} * A_{ном}$$

Аграрні відносини.

Взаємозв'язок між витратами, прибутком, абсолютною та диференційною рентою:

$$C + V + P_{сер} + R_a + R_d$$

C+V – витрати виробництва;

$C + V + P_{сер}$ – індивідуальна ціна виробництва всієї продукції;

$C + V + P_{сер} + R_a$ – індивідуальна вартість всієї продукції;

$C + V + P_{сер} + R_a + R_d$ – суспільна вартість всієї продукції.

R_a – абсолютна рента;

R_d – диференційна рента.

Орендна плата.

$$ОП = R + r + A$$

R – рента; r – процент;
A – амортизація основного капіталу.

Ціна землі.

$$Цз = \frac{R}{r^1} * 100\%$$

R – рента; r¹ – процентна ставка.

Відтворення.

Умови реалізації суспільного продукту при простому відтворенні:

$$I(V+m)=IC$$

$$I(C+V+m)=IC+IC$$

$$II(C+V+m)=I(V+m)+II(V+m)$$

При розширеному відтворенні:

$$I(V+m)>IC$$

$$I(C+V+m)>IC+IC$$

$$II(C+V+m)<I(V+m)+II(V+m)$$

I(C+V+m) – вартість сукупного суспільного продукту у першому підрозділі суспільного виробництва, де виробляються засоби виробництва;

II(C+V+m) – вартість суспільного продукту у другому підрозділі суспільного виробництва, де виробляються предмети споживання.

Вартісна структура суспільного продукту.

$$ССП=МВ+НП+ДП$$

МВ – матеріальні витрати;

НП – вартість необхідного продукту;

ДП – вартість додаткового продукту.

Національний дохід.

$$НД=НП+ДП$$

$$НД=ССП-МВ$$

Показники ефективності суспільного виробництва.

Загальна економічна ефективність:

$$Еф. = \frac{ССП}{V_{p.c.} + V_{з.в.}}$$

V_{р.с.} – витрати робочої сили; V_{з.в.} – витрати засобів виробництва;

ССП – сукупний суспільний продукт.

Локальні показники ефективності.

Продуктивність суспільної праці:

$$ПП = \frac{ССП}{V_{p.c.}}$$

Трудомісткість:

$$\frac{1}{ПП} = \frac{B_{p.c.}}{ССП}$$

Фондовіддача:

$$\Phi_B = \frac{ССП}{B_{o.ф.}}$$

$B_{o.ф.}$ – витрати на основні фонди.

$$\text{Фондомісткість: } \frac{1}{\Phi_B} = \frac{B_{o.ф.}}{ССП}$$

Приклади розв'язання типових задач з політекономії

Задача 1

Товар виробляють три групи товаровиробників, які витрачають на одиницю продукції відповідно:

I гр.- 3 години

II гр. – 2 години

III гр. – 4 години

і випускають 100 шт.

і випускають 500 шт.

і випускають 50 шт.

Визначити величину вартості одиниці продукції.

Розв'язання

Згідно трудової теорії вартості величина вартості визначається суспільно-необхідними витратами на виробництво продукції.

$$\text{Розрахуємо} \quad СНВП = \frac{\sum q_i * t_i}{\sum q_i}$$

$$СНВП = \frac{100 * 3 + 500 * 2 + 50 * 4}{100 + 500 + 50} = 2,3 \text{ години}$$

Відповідно результату треба зробити висновок, що тільки другій групі товаровиробників вигідно виробництво продукції так як індивідуальні витрати часу 2 год. нижчі за суспільні 2,3 год. Перша і третя групи товаровиробників за даних умов несуть збитки і потребують підвищення ефективності виробництва.

Задача 2

Для забезпечення нормального товарного обігу необхідно 600млрд. грн. грошової маси. Як зміниться потреба в грошах за умови, що швидкість обігу грошей підвищиться на 20%, обсяг виробництва зросте на 10%, а індекс цін підвищиться на 15%.

Розв'язання

Згідно моделі Фішера:

$$M = \frac{P * Q}{V}$$

$$M_1 = \frac{P_1 * Q_1}{V_1}; \quad M_2 = \frac{P_2 * Q_2}{V_2}$$

$$P_2 = 1,15P_1; \quad Q_2 = 1,1Q_1; \quad V_2 = 1,2V_1$$

$$M_2 = \frac{1,15P_1 * 1,1Q_1}{1,2V_1}$$

$$\frac{M_2}{M_1} = \frac{1,15 * 1,1}{1,2} = 1,05; \quad M_2 = 1,05M_1$$

$$M_1 = 600 \text{ млрд. грн.}; \quad M_2 = 630 \text{ млрд. грн.}$$

Задача 3

Робочий день - 8 годин. Денна вартість робочої сили - 20 гр. од. Робочий за час створює нову вартість 4 гр. од. Витрати на засоби виробництва – 80 гр. од.

Визначити вартість товару, додаткову вартість, норму додаткової вартості, органічну побудову капіталу.

Розв'язання.

Вартість товару визначаємо за формулою: $W = C + V + m$

Згідно умовам задачі:

$$C = 20 \text{ гр. од.}$$

$$V = 20 \text{ гр. од.}$$

$$V + m = 4 * 8 = 32 \text{ гр. од.}$$

$$W = 80 + 32 = 112 \text{ гр. од.,}$$

$$\text{Додаткова вартість } m = 32 - 20 = 12 \text{ гр. од.}$$

$$\text{Норма додаткової вартості } m^1 = \frac{m}{V} * 100\% = \frac{12}{20} * 100 = 60\%$$

$$\text{Органічна побудова капіталу } \frac{C}{V} = \frac{80}{20} = \frac{4}{1}$$

Задача 4.

Визначити середню норму прибутку, середній прибуток та ціну виробництва за наступних умов:

Галузі	Авансований капітал (гр.од.)	Органічна побудова капіталу	Норма додаткової вартості (%)
I	1000	9:1	100
II	1000	4:1	100
III	1000	7:3	100

Розв'язання

Для розрахунків використаємо формули:

$$\text{Норма прибутку } P^1 = \frac{m}{C + V} * 100\%$$

$$\text{Середня норма прибутку } P_{\text{сеп}}^1 = \frac{\sum m}{\sum C + V} * 100\%$$

$$\text{Середній прибуток } P_{\text{сер}} = \frac{P^1 * K_{\text{ав}}}{100\%}$$

$$\text{Ціна виробництва: } Цв = K_{\text{ав}} + P_{\text{сер}}$$

$$\text{Додаткова вартість: } m = \frac{m^1 * V}{100\%}$$

Результати розрахунків занесемо в таблицю

$$P^1_{\text{сер}} = \frac{100 + 200 + 300}{1000 + 1000 + 1000} * 100\% = 20\%$$

$$P_{\text{сер}} = \frac{20 * 1000}{100} = 200 \text{ гр.од.};$$

$$Цв = 1000 + 200 = 1200 \text{ гр.од.}$$

Галузі	Кав	Кав=C+V	$m^1 = \frac{m}{V} * 100\%$	$m = \frac{m^1 * V}{100\%}$	$P^1 = \frac{m}{C+V} * 100\%$	$P^1_{\text{сер}} = \frac{\sum m}{\sum K_{\text{ав}}}$	$P_{\text{сер}} = P^1_{\text{сер}} * K_{\text{ав}}$	$Цв = K_{\text{ав}} + P_{\text{сер}}$
I	1000	900C+100V	100%	100	10%	20%	200	1200
II	1000	800C+200V	100%	200	20%	20%	200	1200
III	1000	700C+300V	100%	300	30%	20%	200	1200

Задача 5

Авансований капітал у виробництво має структуру $360C+90V$. Торговий капітал 50 гр.од. Норма додаткової вартості – 100%. Розрахувати прибуток підприємця у виробництві та торговий прибуток.

Розв'язання

Додаткова вартість має розділитися між підприємцем у виробництві, та торговим підприємцем відповідно до норми прибутку на весь суспільний капітал:

$$P^1 = \frac{m}{\sum K_{\text{в}} + K_{\text{т}}} * 100\%$$

$K_{\text{в}}$ – авансований капітал у виробництві

$K_{\text{т}}$ – авансований торговий капітал.

Розраховуємо додаткову вартість (m):

$$m = \frac{m^1 * K}{100\%} = \frac{100 * (360 + 90)}{100} = 90 \text{ (гр.од.)}$$

$$P^1 = \frac{90}{360 + 90 + 50} * 100\% = 18\%$$

Підприємець у виробництві отримує масу прибутку:

$$P_{\text{в}} = \frac{P^1 * K_{\text{в}}}{100} = \frac{18 * (360 + 90)}{100} = 81 \text{ гр.од.}$$

Торговий прибуток складає:

$$P_{\text{т}} = \frac{P^1 * K_{\text{т}}}{100} = \frac{18 * 50}{100} = 9 \text{ (гр.од.)}$$

Задача 6.

Три фермерських господарства обробляють однакові за розміром ділянки землі. Визначити величину абсолютної та диференційної ренти за умовами:

Ділянки землі	C+V	m ¹ ,%	P ¹ _{сер}	Урожай
1	160C+40V	100	10%	550
2	160C+40V	100	10%	500
3	160C+40V	100	10%	400

Згідно теорії рентних відносин Диференційна рента визначається як різниця між суспільною та індивідуальною вартістю всієї продукції.

Індивідуальна вартість $W_{\text{інд}}=C+V+m$

При $m^1=100\%$;

$$m^1 = \frac{m}{V} * 100\%, 100 = \frac{m}{40} * 100;$$

$$m=40 \text{ гр.од.}; W_{\text{інд}}=160C+40V+40m=240$$

Таким чином індивідуальна вартість всієї продукції =240гр.од.

Індивідуальна вартість одиниці продукції для I ділянка – $240:550=0,436$ гр.од.,

Для II ділянки – $240:500=0,48$ гр.од.,

Для III ділянки – $240:400=0,6$ гр.од.

Суспільна вартість одиниці продукції встановлюється на рівні гіршої ділянки – 0,6гр.од.

Відповідно суспільна вартість всієї продукції

для I= $0,6*550=330$ гр.од.

для II= $0,6*500=300$ гр.од.

для III= $0,6*400=240$ гр.од.

Визначаємо диференційну ренту:

$$R_{\text{д1}}=330-240=90 \text{ гр.од.}$$

$$R_{\text{д2}}=300-240=60 \text{ гр.од.}$$

$$R_{\text{д3}}=240-240=0$$

Абсолютна земельна рента

$$R_a=W_{\text{інд}}-\text{Цвир}_{\text{інд}}$$

$W_{\text{інд}}$ -індивідуальна вартість всієї продукції

$\text{Цвир}_{\text{інд}}$ -індивідуальна ціна виробництва всієї продукції

$$\text{Цвир}=K_{\text{ав}}+P_{\text{сер}}; \quad P_{\text{сер}} = \frac{P_{\text{сер}}^1 * K_{\text{ав}}}{100\%}$$

$$P_{\text{сер}} = \frac{10 * 200}{100\%} = 20 \text{ гр.од} \quad \text{Цвир}=200+20=220 \text{ гр.од.}$$

Визначаємо абсолютну земельну ренту.

$$R_a=240-220=20$$

Результати розрахунків заносимо в таблицю:

Ділянки	C+V	m ¹ ,%	P ¹ _{сер}	m	P _{сер}	Урожай (У)	Цвир	W _{інд}	W _{інд} 1ц	W _{сусп} 1ц	W _{сусп}	R _д	R _а
1	160C+40V	100%	10%	40	20	550	220	240	0,436	0,6	330	90	20
2	160C+40V	100%	10%	40	20	500	220	240	0,48	0,6	300	60	20
3	160C+40V	100%	10%	40	20	400	220	240	0,6	0,6	240	0	20

Задача 7

Скласти схему простого відтворення, якщо суспільний продукт дорівнює 122,5 млрд. гр.од. Продукт I підрозділу – 70 млрд.гр.од., $C:V=4:1$, $m^1=200\%$.

Згідно теорії відтворення:

$$\begin{aligned} I(V+m) &= IC & \text{ССП} &= \text{ССП}_1 + \text{ССП}_2 \\ I(C+V+m) &= IC + IC & 122,5 &= 70 + \text{ССП}_2 \\ \text{ССП}_1 &= C_1 + V_1 + m_1 = 70 & \text{ССП}_2 &= 52,5 \\ \frac{C_1}{V_1} &= \frac{4}{1} \Rightarrow C_1 = 4V_1; & \text{ССП}_1 &= 40C_1 + 10V_1 + 20m_1 \\ m^1 = 200\% &\Rightarrow m_1 = 2V_1 & \text{ССП}_2 &= 30C_2 + 7,5V_2 + 15m_2 \\ 4V_1 + V_1 + 2V_1 &= 70 & 70 &= 40C_1 + 10V_1 + 20m_1 \\ 7V_1 &= 70; \quad V_1 = 10 & 52,2 &= 30C_2 + 7,5V_2 + 15m_2 \\ 4 \cdot 10 + 10 + m_1 &= 70 \quad m_1 = 20 \end{aligned}$$

Задачі з курсу політичної економії для самостійної роботи.

1. Підприємець витратив змінний капітал 100 тис.грн. Визначити масу додаткової вартості, якщо норма додаткової вартості складає 200%. Чому дорівнює вартість продукції при умові, що постійний капітал 200 тис.грн. (Задачу вирішити згідно трудовій теорії вартості).
2. В суспільстві є 3 групи товаровиробників, які витрачають на виробництво одиниці даного виду товару відповідно: I-3 години, II-2 години, III- 5 годин. За цих умов перша група виробляє 35 одиниць товару, друга 40, а третя 25. Визначити вартість одиниці товару, якщо 1 година суспільно-необхідного часу дорівнює грошовому еквіваленту 10 грн.
3. Капітал 2 млн.гр.од. утроївся через 10 років. За цей час середньорічна додаткова вартість складала 500 тис.гр.од. В якій пропорції вона розпадається на частину, яка споживається та яка накопичується.
4. У три галузі виробництва вкладено по 100 тис.гр.од. Норма додаткової вартості 200%. Органічна побудова капіталу відповідно по галузях 4:1; 9:1; 7:3. Визначити вартість одиниці продукції та ціну виробництва кожної з галузей.
5. Промисловий капітал суспільства – 900 тис.гр.од., додаткова вартість 180 тис.гр.од., торговий капітал – 100 тис.гр.од. Знайдіть середню норму прибутку на весь суспільний капітал, розмір промислового та торгового прибутку.
6. Денна вартість робочої сили 8 гр.од. За годину робітник створює вартість в 3 гр.од., та витрачає за 8-годинний робочий день засобів виробництва на 30 гр.од. Визначити вартість денного продукту праці та розмір додаткової вартості.
7. Яка кількість грошей потрібна для обігу при наступних умовах: товарні остатки – 200 тис.гр.од. вироблено товарів для реалізації на 2300 тис.гр.од. В кредит реалізовано товарів на 400 гр.од. Час обертання грошової одиниці 3 місяці.
8. При виробництві продукції знос обладнання склав 100 тис.гр.од., витрати на сировину, матеріали, енергію – 300 тис.гр.од. Визначити змінний капітал, якщо вартість продукції 1 млн.гр.од., норма додаткової вартості 200%.
9. Накреслити криву виробничих можливостей за даними таблиці:

Види продукту	Альтернативні можливості				
Комп'ютери	0	3	6	9	12
Сканери	40	38	35	2	0

Як зміниться крива виробничих можливостей якщо має місце удосконалення технології виробництва комп'ютерів. Покажіть графічно.

10. Сукупний суспільний продукт має наступний склад:

I. $4800 C + 2400 V + 2400 M = 9600$

II. $4400 C + 2200 V + 2200 M = 8800$

Докажіть який тип відтворення характеризує така структура. Визначить вартість додаткових засобів виробництва, що призначаються для розширення виробництва.

11. Валовий національний продукт, що вироблено в суспільстві, складає 8000 гр.од. Витрачено сировини і матеріалів на 6000 гр.од., енергії на 1000 гр.од. Використовується труд 12 тис. робітників. Розрахуйте можливі показники ефективності.

12. Підприємець витратив на споруди 150 тис.гр.од., на обладнання 90 тис.гр.од., сировину та полуфабрикати 25 тис.гр.од., на найм робочої сили 40 тис.гр.од. Визначити розмір основного і оборотного, постійного і змінного капіталу.

13. На виробництво 150 одиниць товару витрати постійного капіталу складають 20 тис.грн., змінного 10 тис.грн. Товар реалізували по ціні 260 грн. Розрахуйте норму прибутку.

14. Органічна побудова капіталу 4:1, норма додаткової вартості 100%. Витрати на робочу силу 100 тис.гр.од. Визначити масу додаткової вартості.

15. Авансовано капіталу 200 тис гр од., у тому числі 40 тис.гр.од. складає змінний капітал. Норма додаткової вартості 100%. Визначити розмір капіталу на початок другого року при розширеному відтворенні, якщо на розвиток виробництва витрачається 50% додаткової вартості.

16. Визначити тип відтворення при наступній структурі суспільного продукту.

I. $4800 C + 2400 V + 2400 M = 9600$

II. $4800 C + 2200 V + 2200 M = 9200$

Який розмір вартості товарів, що поступають в обмін між I та II підрозділами?

17. Розрахуйте норму додаткової вартості, якщо робочий день – 8 годин. Необхідний робочий час – 3 години. Як зміниться норма додаткової вартості, коли інтенсивність праці зросте на 25%, а продуктивність праці у галузях, які виробляють споживчі блага для працівників зросла на 20%.

18. Річний приріст виробництва споживчих товарів складає 7%, приріст додаткової вартості 8%, заробітної плати – 2%. Половина додаткової вартості та вся заробітна плата витрачаються на споживчі товари. Спочатку попит дорівнював пропозиції. Падіння виробництва починається з моменту, коли пропозиція предметів споживання в 1,2 рази перевищує попит на них. Розрахуйте через який час наступить криза.

19. Обособлення торгового капіталу скоротило час обігу капіталу з 12 до 8 місяців. Як змінилась кількість обігів та річна норма прибутку, якщо норма прибутку за один обіг – 10%.
20. Власний капітал банку – 1 млн.гр.од., залучений – 20 млн.гр.од. Відсоток, який сплачується вкладникам – 3%, норма судного проценту – 4%. Визначити банківський прибуток та норму банківського прибутку.
21. За даними таблиці знайдіть середню норму прибутку, та середній прибуток.

Галузі	$C+V$	$m^1, \%$	m	W
I	$80C + 20V$	100	20	120
II	$90C + 10V$	100	10	110
III	$70C + 30V$	100	30	130

22. Розрахуйте сукупний суспільний продукт та національний дохід, якщо в промисловості вироблено продукції на 500 млрд.грн., в сільському господарстві – 250 млрд.грн., в будівництві – 150 млрд.грн., на транспорті та інших галузях матеріального виробництва – 110 млрд.грн. Матеріальні витрати відповідно по галузях склали – 275, 160, 75, 40 млрд.грн.
23. За 1 годину робітник виробляє одну одиницю товару, використовує засобів виробництва на 80 гр.од., та створює нову вартість в 20 гр.од. Продуктивність його праці зросла у 2 рази. Визначити вартість денної продукції та 1-го виробу до і після підвищення продуктивності праці.
24. Фермер вклав в арендований земельний участок 25 тис.гр.од. і одержав 5 тис.гр.од. прибутку. Визначити земельну ренту, якщо середня норма прибутку 12%.
25. Капітал в 20 тис.дол., який дан в суду на 3 місяці приніс дохід в 400 дол. Цей же капітал був дан в суду спочатку на 6 , а потім на 3 місяці з рахунку 5% і 2% річних. Визначити річну норму відсотку.
26. У дві рівновеликі ділянки землі вкладено по 3 тис.дол. капіталу, получено 300 і 200 т. продукції. Середня норма прибутку 20%. Розрахуйте диференційну ренту. Що відбудеться з рентою при умові залучення до обробки третього участку землі, який приносить 150 т. продукції при інших рівних умовах.
27. Капітал акціонерного товариства – 3 млн.дол. Норма рентабельності 20%, норма накопичення 50%. З прибутку АТ 100 тис.дол. направляється на винагороду керівництву, 20 тис.дол. – на виплату податків, залишки на виплату дивідендів. Визначити дивіденд на стодоларову акцію та учредительський прибуток при умові, що всі акції продані, а норма проценту – 4.
28. Тривалість фаз циклу співвідноситься як 2:1:1,5:7. Падіння виробництва по відношенню до предркризового максимуму становить 25%. Приріст виробництва на фазі підйому становив 45%. Зобразіть графічно динаміку фаз циклу, вважаючи що падіння і зростання виробництва йдуть рівномірно, в фазі депресії обсяг виробництва не змінюється. Поясніть причини циклічного розвитку економіки. Чому криза є основною фазою циклу? Обґрунтуйте стан сучасної економіки України з точки зору теорії циклів.

29. В деякій країні в попередньому періоді було вироблено продукції на 420 мільйонів грошових одиниць. Період обороту грошової одиниці становив 2 місяці. Як зміниться потреба країни в грошах, якщо в даний період обсяг продукції зросте на 8%, швидкість обороту грошей сповільнилася на 20%, при цьому сума цін товарів зростає на 15%. Пояснить за допомогою законів грошового обігу. Які специфічні особливості їх дії в умовах Української економіки?
30. Денна вартість робочої сили – 100 гр.од. У тому числі 25 гр.од. – на їжу, 10 – на одяг, 30 – на житло, 15 – на транспорт, залишок – на соціально-культурні потреби. Як зміниться вартість робочої сили при умові, що суспільна продуктивність праці зростає удвічі, одночасно зростуть потреби: матеріальні – на 20%, соціально-культурні на 150%.
31. Накреслити криву виробничих можливостей суспільства за наступних умов:

Вид продукту	Виробничі альтернативи				
	А	Б	С	Д	Е
Зерно (млн.т.)	0	4	7	9	10
Трактори (тис.шт.)	80	60	40	20	0

Чи можливо виробництво 8 млн.т. зерна та 50 тис.шт. тракторів? Розрахуйте альтернативні витрати виробництва тракторів при переході від альтернативи Б к С.

32. Визначити ціну рівноваги за наступних умов:

Ціна, грн.	Пропозиція, шт.	Попит, шт.
5	60	10
4	50	20
3	35	35
2	30	55
1	5	80

Яка ситуація складається на ринку при ціні 2 грн. Завдання виконати графічно.

33. Чи зміниться ціна ділянки землі якщо річна земельна рента підвищується з 1000 до 1200 гр.од., а норма банківського процента знизиться з 5 до 4%. Відповідь обґрунтуйте розрахунками.
34. Складіть схему простого відтворення, якщо сукупний суспільний продукт дорівнює 122,5 гр.од., продукт I підрозділу 70 гр.од., $C:V = 4:1$; $m^1 = 200\%$.
35. Використовуючи модель Фішера, розрахуйте наскільки зміниться потреба суспільства в грошах при умові, що обсяг продукції, яка вироблена, підвищився на 30%, індекс цін зріс на 10%, а швидкість обігу грошей знизилась на 10%.

Теоретичні завдання з мікроекономіки

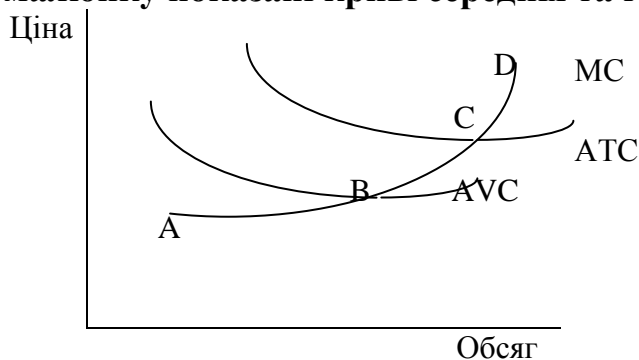
1. Дисконтування доходу це:

- а) нинішня оцінка майбутніх доходів з урахуванням ставки позичкового %;
- б) підсумок доходів від інвестицій за всі роки;
- в) визначення його реальної вартості при оцінці інфляції;
- г) а, б, в – вірні відповіді.

2. Якщо граничні витрати більші середніх змінних витрат, то середні змінні:

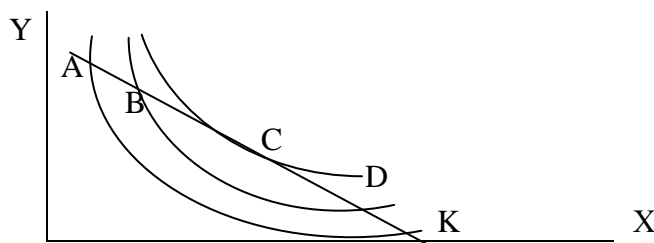
- а) зростають;
- б) знижуються;
- в) не змінюються;
- г) неможливо визначити.

3. На малюнку показані криві середніх та граничних витрат:



Крива пропозиції конкурентної фірми – це крива: а)ВД; б) АД; в) АС; г) АВ.

4. В якій точці споживач буде максимізувати корисність, купляючи товари X; Y?



- А) С
- Б) Б
- В) А
- Г) Д

5. Економічний прибуток це:

- а) прибуток за мінусом податків.
- б) весь грошовий прибуток за певний період;
- в) прибуток фірм - монополістів;
- г) прибуток, який фірма отримує зверх нормального прибутку;

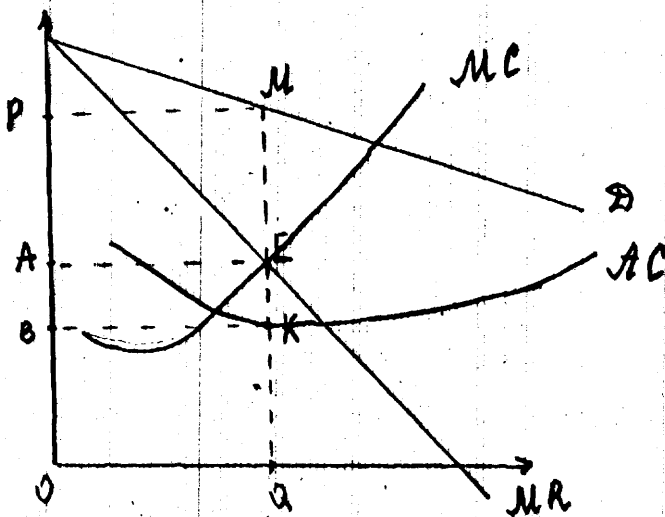
6. Який з перелічених чинників безпосередньо не впливає на ставку позичкового проценту?

- а) прибутковість фірм;
- б) грошово-кредитна політика центрального банку;
- в) попит на кредит;
- г) інтенсивність інвестиційного процесу.

7. Фірма збільшила кількість найманих робітників з 3 до 4. Обсяг продукції при цьому зріс з 30 до 35 шт, яку вона продає по 2 дол. Максимальна заробітна плата, яку фірма може заплатити четвертому робітнику буде:

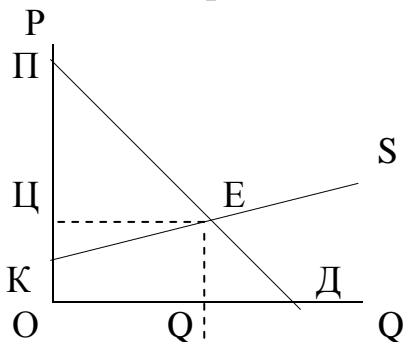
- а) 10; б) 70; в) 60; г) визначити неможливо.

8. На малюнку маємо ринок монополії. Визначте розміри монопольного прибутку, який позначається площею відповідної фігури.



- А) РМКВ
- Б) РМЕА
- В) ВАЕК
- Г) ОВКQ

9. На малюнку знайдіть площу фігури, яка показує вигреш виробника від встановлення ринкової ціни:



- А) ПЕЦ
- Б) ПЕК
- В) ЦЕQO
- Г) ЦЕК

10. Реальна ставка позичкового проценту 3%, рівень інфляції 12%. Номінальна ставка позичкового проценту буде:

- а) -9; б) 15; в) 9; г) 4;

11. Якщо попит на земельні ділянки зростає, то буде:

- а) зростати пропозиція землі та земельна рента;

- б) зростати пропозиція землі;
в) зростати земельна рента.

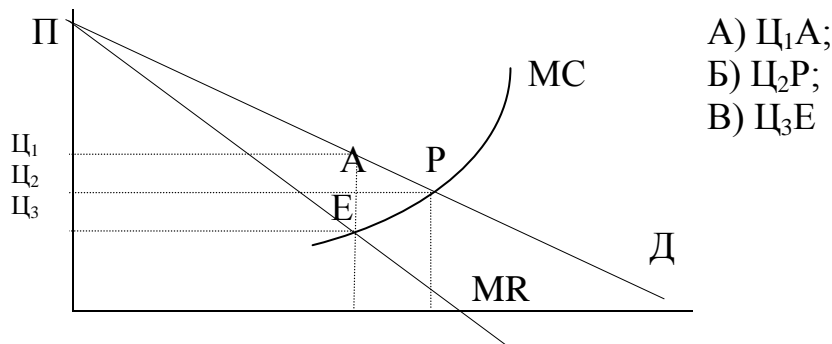
12. Теорія загальної рівноваги доказує, що ринковий механізм забезпечує:

- а) максимізацію корисності для споживача; в) рівномірні темпи зростання;
б) соціальну справедливість; г) економічна ефективність.

13. Фірма купує додаткову одиницю обладнання по ціні 120 грн. При цьому обсяг випуску продукції зростає з 90 шт. до 100 шт., яку вона продає по ціні 15 грн. Такі інвестиції фірми в обладнання:

- а) визначити б) не вигідні; в) вигідні.
неможливо;

14. Малюнок відображає модель монополії. Визначте точку монополії та монопольну ціну.



15. Попит на товар А зріс на 10 % при збільшенні ціни на товар Б на 20%.

Ці товари:

- а) товари першої необхідності; в) субститути;
б) компліментарні; г) предмети розкоші.

16. В короткотерміновому періоді конкурентна фірма змушена буде зупинити виробництво коли ціна не компенсує середні сукупні затрати при будь-якому обсязі випуску.

- А) Ні; Б) Так; В) неможливо визначити.

17. Монополія на ринку праці це:

- а) монопольна влада держави; в) монопольна влада роботодавця;
б) монопольна влада профспілки; г) влада підприємства-монополіста.

18. Обсяг продукції збільшився з 10 до 20 одиниць. Валові витрати зросли з 350грн. до 600 грн. Середні витрати фірми:

- а) знизились на 5 грн.; б) зросли на 5 грн.; в) зросли на 250 грн.

19. Яке з тверджень вірне для монополії?

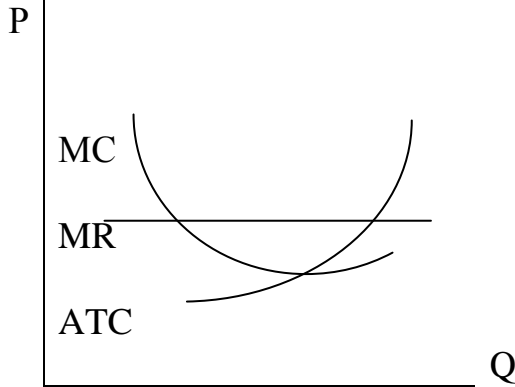
- а) відсутність вхідних бар'єрів;
б) відсутність економічного прибутку;
в) граничний дохід менший ціни;

г) надлишок споживача більший ніж на конкурентному ринку.

20. Якщо діє закон падаючої віддачі, то:

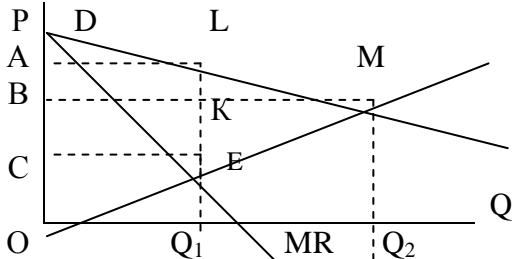
- а) середній продукт і граничний продукт зменшуються;
- б) середній продукт і граничний продукт зростають;
- в) середній продукт зростає, а граничний продукт зменшується;
- г) середній продукт зменшується, а граничний продукт зростає.

21. На малюнку зображено:



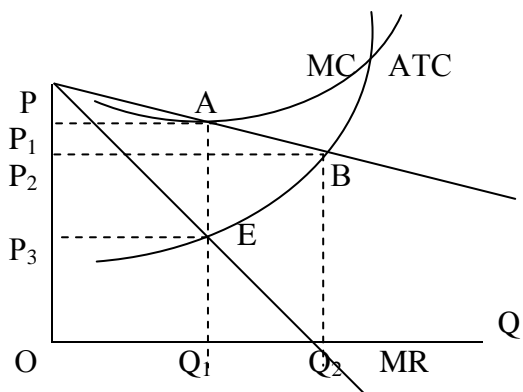
- а) конкурентну фірму, яка максимізує прибуток;
- б) конкурентну фірму, яка мінімізує збитки;
- в) монопольну фірму, яка максимізує прибуток;
- г) олігопольну фірму, яка максимізує прибуток;

22. На малюнку модель монополії. Порівняно з конкурентним ринком виграш споживача в результаті панування монополії скоротиться на площу фігури :



- а) ALKB;
- б) BKEC;
- в) ALEC;
- г) ALQO.

23. На малюнку зображена модель монополістичної конкуренції. Яке твердження вірне:



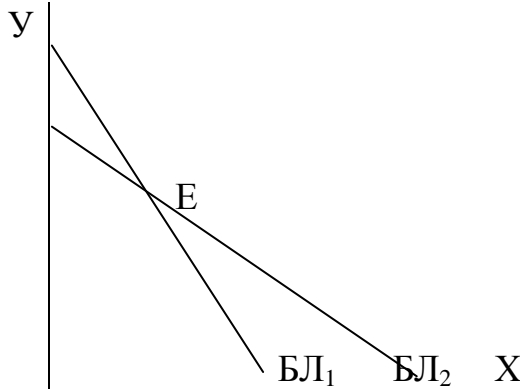
- а) фірми отримують нульовий економічний прибуток;
- б) фірми отримують монопольний прибуток;
- в) фірми будуть продавати товар по ціні P_2 ;
- г) фірми будуть продавати товар обсягом Q_2 .

24. Довготривалий період діяльності фірми – це період:

- а) достатній для освоєння випуску нового продукту;
- б) достатній для зміни запасів сировини;
- в) достатній для зміни виробничих потужностей;

г) достатній для проникнення на нові ринки збуту.

25. На малюнку зображено 2 бюджетні лінії (БЛ). Яке твердження правильне:



- а) ; в БЛ₁ і БЛ₂ ціна товару У однакова;
- б) в БЛ₁ ціна товару Х менша ніж в БЛ₂;
- в) в БЛ₁ ціна товару Х більша ніж в БЛ₂;
- г) в БЛ₁ ціна товару У менша ніж в БЛ₂;

26. Ательє по пошиву одягу збільшує кількість робітників і обсяг випуску.

Кіл-сть робітників	4	5	6	7
Обсяг продукції	20	27	33	38

При умові, що ціна продукції 30грн., а заробітна плата 120 грн. фірмі вигідно буде наймати:

- а) 5 робітників;
- б) 6 робітників;
- в) 7 робітників;
- г) 4 робітника.

27. Ательє по пошиву одягу збільшує кількість робітників і обсяг випуску.

Кіл-сть робітників	4	5	6	7
Обсяг продукції	20	27	33	38

Гранична продуктивність шостого робітника буде:

- а) 60;
- б) 33;
- в) 5,5 ;
- г) 6.

28. Ательє по пошиву одягу збільшує кількість робітників і обсяг випуску.

Кіл-сть робітників	4	5	6	7
Обсяг продукції	20	27	33	38

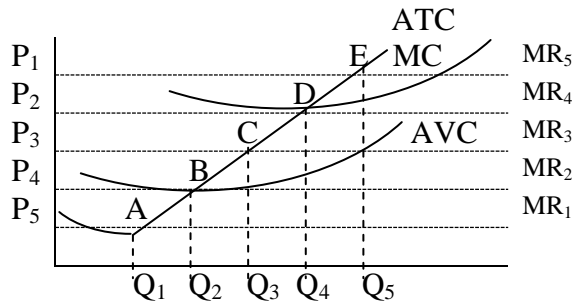
Яке твердження вірне?

- а) закон спадної віддачі починає діяти з 4-го робітника;
- б) при збільшенні чисельності робітників до 5 діє закон зростаючої продуктивності;
- в) гранична продуктивність праці 4-го робітника дорівнює 5.

29. Якщо ціна на відеокасети знижується, і також зменшуються витрати споживачів на відеокасети, то можна зробити висновок, що:

- а) попит на касети є еластичний;
- б) попит на касети є нееластичний;
- в) відеокасети є товари низької якості;
- г) відеокасети є товари доброї якості.

30. На малюнку зображено графік. Яке співвідношення «Ціна-обсяг виробництва» (точка на графіку) відповідає довгостроковій рівновазі досконало конкурентної фірми?



- a) D;
- б) A;
- в) B;
- г) C;
- д) E;

Для розв'язання задач з мікроекономіки рекомендується використовувати важливіші формули.

Теорія поведінки споживача.

Умова рівноваги споживача (максимізації загальної корисності):

$$\frac{MI_A}{P_A} = \frac{MI_B}{P_B} = \dots = \frac{MI_N}{P_N}$$

МИ – гранична корисність благ (A, B, ...N)

P – ціна благ (A, B, ...N)

Гранична норма заміни:

$$MRS = \frac{\Delta A}{\Delta B} = \frac{MI_A}{MI_B} = \frac{P_A}{P_B}$$

Рівняння лінії бюджетного обмеження:

$$I = P_A * A + P_B * B$$

I – дохід споживача;

P_A – ціна товару A;

A – кількість товару A;

P_B – ціна товару B;

B – кількість товару B.

Теорія попиту та пропозиції.

Еластичність попиту за ціною:

$$E_{Dp} = \frac{\% \Delta Q_D}{\% \Delta P} = \frac{P}{Q_D} * \frac{\Delta Q_D}{\Delta P}$$

$\% \Delta Q_D$ – зміна обсягу попиту в %;

$\% \Delta P$ - зміна ціни в %.

Еластичність попиту за доходом:

$$E_{DI} = \frac{\% \Delta Q_D}{\% \Delta I} = \frac{I}{Q_D} * \frac{\Delta Q_D}{\Delta I}$$

I – дохід.

Перехресна еластичність попиту:

$$E_{Dm A / B} = \frac{\% \Delta Q_A}{\% \Delta P_B} = \frac{P_B}{Q_A} * \frac{\Delta Q_A}{\Delta P_B}$$

Еластичність пропозиції:

$$E_{Ds} = \frac{\% \Delta Q_S}{\% \Delta P} = \frac{P}{Q_S} * \frac{\Delta Q_S}{\Delta P}$$

Q_S – обсяг пропозиції.

Теорія виробництва.

Загальний вигляд виробничої функції:

$$Q = f(A(K, L, N))$$

Q – обсяг виробництва;

A – коефіцієнт, який ураховує рівень технології;

L – витрати труда;
 K – витрати капіталу;
 N – витрати природних ресурсів.

Виробнича функція Кобба-Дугласа.

$$Q = AL^\alpha * K^\beta$$

Q – обсяг виробництва; A – коефіцієнт пропорційності;
 L – витрати труда; K – витрати капіталу;
 α, β - коефіцієнти еластичності обсягу виробництва за витратами труда і капіталу.

Гранична норма технологічної заміни.

$$MRST = -\frac{\Delta K}{\Delta L}$$

Середній продукт (середня продуктивність) ресурсу:

$$AP = \frac{TP_{PEC}}{B_{PEC}}; \quad AP_L = \frac{TP_L}{L}; \quad AP_K = \frac{TP_K}{K}$$

TP – загальний продукт;

B_{pec} – витрати ресурсів.

Граничний продукт (гранична продуктивність ресурсу):

$$MP_{PEC} = \frac{\Delta TP_{PEC}}{\Delta B_{PEC}}; \quad MP_L = \frac{\Delta TP_L}{\Delta L}; \quad MP_K = \frac{\Delta TP_K}{\Delta K}$$

Правило мінімізації витрат:

$$\frac{MP_L}{P_L} = \frac{MP_K}{P_K} = \dots = \frac{MP_N}{P_N}$$

Ефект від масштабу:

- зростаючий: $\frac{\% \Delta Q}{\% \Delta B_{PEC}} > 1$; постійний: $\frac{\% \Delta Q}{\% \Delta B_{PEC}} = 1$;

- спадаючий: $\frac{\% \Delta Q}{\% \Delta B_{PEC}} < 1$.

ΔQ – зміна обсягу виробництва; ΔB_{pec} – зміна витрат ресурсів.

Витрати виробництва.

Валові економічні витрати:

$$TC_{ек} = TC_{бухг} + TC_{вн.}$$

$TC_{бухг}$ – бухгалтерські витрати; $TC_{вн.}$ – внутрішні (неявні) витрати.

$$TC = TFC + TVC$$

TFC – валові постійні витрати; TVC – валові змінні витрати.

Середні витрати: $AC = \frac{TC}{Q}$;

Середні постійні витрати: $AFC = \frac{TFC}{Q}$;

Середні змінні витрати: $AVC = \frac{TVC}{Q}$

Граничні витрати: $MC = \frac{\Delta TC}{\Delta Q}$

Поведінка підприємства на конкурентному ринку

Валовий дохід (виручка від реалізації продукції): $TR = P * Q$

Валовий прибуток: $\Pi = TR - TC$

Бухгалтерський прибуток: $\Pi_{бухг} = TR - TC_{бухг}$

Правило максимізації прибутку:

MR=MC

MR-граничний дохід.

$$MR = \frac{\Delta TR}{\Delta Q}$$

Ринок недосконалої конкуренції

Індекс монопольної влади Лернера:

$$I_L = \frac{P_M - MC}{P_M} = \frac{1}{E}$$

P_M – монопольна ціна; MC – граничні витрати;

E – еластичність попиту на продукт.

Індекс Херфиндаля-Хиршмана:

$$I_{XX} = S_1^2 + S_2^2 + S_3^2 + \dots + S_n^2$$

S_1 – питома вага самої крупної фірми;

$S_{2,3,\dots,n}$ – питома вага слідуєчих по розміру фірм.

Ринок ресурсів

Граничний дохід ресурсу:

$$MRP_{рес} = MR * MP_{рес}$$

$MP_{рес}$ – граничний продукт ресурсу; MR – граничний дохід.

За умов досконалої конкуренції: $MR = P_{прод}$

$$MRP_{рес} = MP_{рес} * P_{прод}$$

$P_{прод}$ – ціна продукту.

Правило максимізації прибутку

$MRC_{рес} = MRP_{рес}$

$MRC_{рес}$ – граничні витрати ресурсу.

В умовах конкурентного ринку:

$$MRC = P_{рес}$$

Якщо використовується декілька ресурсів, правило максимізації прибутку:

$$\frac{MRP_L}{P_L} = \frac{MRP_K}{P_K} = 1$$

Гранична рентабельність капіталу (використовується для короткострокового періоду):

$$r = \frac{MR - MC}{MI} * 100\%$$

MI – граничні інвестиції; MR – граничний дохід;

MC – граничні витрати.

Якщо $r \geq i$ (норма банківського проценту), інвестиції вигідні.

Дисконтований дохід

(Використовується для довгострокового періоду):

$$D_{диск} = \frac{D_t}{(1+i)^t}$$

D_t – дохід в t році; i – ставка проценту.

Інвестиції вигідні, якщо сума дисконтованого доходу за весь період перевищує суму інвестицій.

Ставка позикового проценту:

$$i = \frac{D_n}{P} * 100\%$$

D_n – дохід від позики; P – розмір позики.

Реальна ставка позикового проценту.

$$I_p = i_n - I_{ц}$$

I_n – номінальна ставка позикового процента

$I_{ц}$ – індекс цін.

Ціна землі

$$C_3 = \frac{R_p}{i};$$

R_3 – земельна рента;

i – ставка позикового проценту.

Приклади розв'язання типових задач з мікроекономіки.

Задача 1

- На ринку зернових внаслідок збільшення попиту населення на білий хліб ціна на 1т пшениці зросла з 100 до 120 гр.од. Це обумовило зростання пропозиції пшениці з 500 до 550 т/міс. Визначити еластичність пропозиції.

Розв'язання

Еластичність розраховуємо за формулою:

$$E_s = \frac{Q_2 - Q_1}{P_2 - P_1} * \frac{P_2 + P_1}{Q_2 + Q_1}$$

$$E_s = \frac{550 - 500}{12 - 10} * \frac{12 + 10}{550 + 500} = \frac{11}{21} = 0,52$$

Коефіцієнт еластичності пропозиції дорівнює 0,52, що свідчить про відносно нееластичний характер пропозиції.

Задача 2

- При збільшенні ціни товару з 5 до 7 гр.од. попит зменшився з 50 до 40 од. Яка еластичність попиту?

Розв'язання

I спосіб: Еластичність у точці

$$E_d = - \frac{P_1 * (Q_2 - Q_1)}{Q_1 * (P_2 - P_1)} = - \frac{5 * (40 - 50)}{50 * (7 - 5)} = 0,5 < 1$$

II спосіб: Дугова еластичність

$$E_d = - \frac{(Q_2 - Q_1) * (P_2 + P_1)}{(P_2 - P_1) * (Q_2 + Q_1)} = - \frac{(40 - 50) * (5 + 7)}{(7 - 5) * (7 - 5)} = 0,67 < 1$$

Попит нееластичний, тому що $E_d < 1$.

Задача 3

Обсяг виробництва	0	1	2	3	4	5	6
Постійні витрати TFC	50	50	50	50	50	50	50
Змінні витрати TVC	-	17	36	42	60	95	170

Використовуючи метод порівняння валового доходу та валових витрат, визначте:

- А) зону прибуткової діяльності конкурентної фірми при ціні продукції 35;
 Б) критичні точки обсягів виробництва;
 В) обсяг виробництва, який дозволяє одержувати максимальний прибуток.

Розв'язання

Для відповіді на поставлені питання доповнимо таблицю даними про валові витрати, валовий дохід та прибуток, які визначимо за формулами:

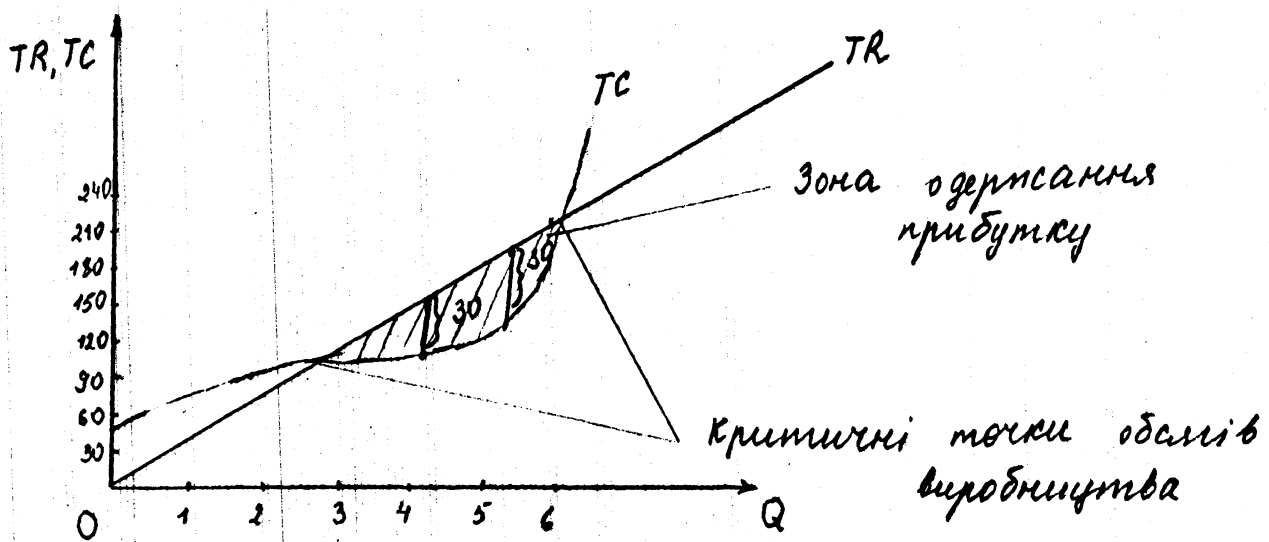
$TC = FC + VC$, де TC – валові витрати, FC – постійні витрати, VC – змінні витрати

$TR = P * Q$, де TR – валовий дохід, P – ціна

$TP = TR - TC$, де TP – валовий прибуток. Виконайте завдання графічно.

Q	FC	VC	TC	P	TR	TP
0	50	-	50	35	0	-50
1	50	17	67	35	35	-32
2	50	36	86	35	70	-16
3	50	42	92	35	105	13
4	50	60	110	35	140	30
5	50	95	145	35	175	30
6	50	170	220	35	210	-10

Обсяг виробництва, що максимізує прибуток, дорівнює 4 або 5 одиниць випуску. Максимальний прибуток 30 од. Зона прибуткової діяльності – від 3 до 5 одиниць випуску. Зобразить її на графіку.



Задача 4

- Функція попиту має вигляд $Q^d = 300 - 50P$, фіксовані витрати складають 70 гр.од., а змінні витрати на одиницю продукції – 4 гр.од. знайдіть обсяг випуску, що максимізує прибуток монополіту.

Розв'язання

Знайдемо вираз, у відповідності до якого встановлюється прибуток:

$$\Pi = P \cdot Q - (FC + AVC \cdot Q),$$

Де P – ціна, Q – обсяг випуску, FC – фіксовані витрати, AVC – середні змінні витрати.

$$\Pi = P \cdot (300 - 50P) - (70 + 4(300 - 50P)) = -50P^2 + 500P - 1270$$

Максимум прибутку забезпечується при значенні похідної, що дорівнює нулю:

$$\Pi^1 = -100P + 500 = 0$$

$$P = 5, \text{ а отже } Q_m = 50$$

Задача 5

- Величина граничного продукту капіталу, який придбала фірма, такий: 1од. – 100, 2-80, 3-65, 4-50, 5-40. Яку кількість одиниць капіталу придбає фірма. Якщо ціна на нього встановиться:

- А) на рівні 70;
 Б) зросте до 80;
 В) знизиться до 50.
 Поясніть рішення.

Розв'язання

З метою мінімізації витрат використання ресурсів здійснюється у відповідності до правила: $MP_k = r$, де MP_k – граничний продукт капіталу, r – ціна капіталу. Звідси, якщо ціна дорівнюватиме 70 гр.од., необхідно буде використовувати 2 одиниці капіталу; при 80 гр.од. теж 2 од. капіталу; при ціні 50 гр.од. – 4 одиниці капіталу.

Задача 6

- Визначте, при якій комбінації товарів споживач максимізує корисність якщо придбає дані товари на суму 16 гр.од. при ціні товару А – 2, товару В - 4 гр.од. Використайте правило максимізації корисності.

Кількість товару А	Загальна корисність	Кількість товару В	Загальна корисність
1	0,6	1	1,8
2	1,1	2	3,0
3	1,5	3	4,0
4	1,8	4	4,6
5	2,0	5	5,0

Розв'язання

Правило максимізації корисності таке:

$$\frac{MI_A}{P_A} = \frac{MI_B}{P_B}; \text{ де } MI_A, MI_B \text{ – граничні корисності товарів А і В, } P_A, P_B \text{ – ціни}$$

товарів А і В.

Знайдемо значення граничних корисностей і їх відношення до цін товарів, результати занесемо в таблицю.

Q_A	TI_A	MI_A	MI_A/P_A	Q_B	TI_B	MI_B	MI_B/P_B
1	0,6	0,6	0,3	1	1,8	1,8	0,45
2	1,1	0,5	0,25	2	3,0	1,2	0,3
3	1,5	0,4	0,2	3	4,0	1,0	0,25
4	1,8	0,3	0,15	4	4,6	0,6	0,15
5	2,0	0,2	0,1	5	5,0	0,4	0,1

Ми бачимо, що в таблиці є декілька комбінацій тов. А і В, що відповідають правилу максимізації корисності. Це, наприклад: 1А і 2В, 4А і 4В. Проте тільки єдина комбінація товарів А і В, що максимізує корисність споживача, коштує 16 гр.од. 2А та 3В. Перевіримо: $2 \cdot 2 + 3 \cdot 4 = 16$.

Задача 7

- Споживач витрачає 200грн. на придбання товару А за ціною 50 грн. і товару В – 20 грн. Побудуйте бюджетну лінію, якщо:
 А) бюджет споживача знизиться на 50 грн.;

- Б) при незмінному бюджеті ціна на товар Б зросте до 25 грн.;
 В) при незмінному бюджеті ціна на товар А знизиться до 40 грн.

Розв'язання

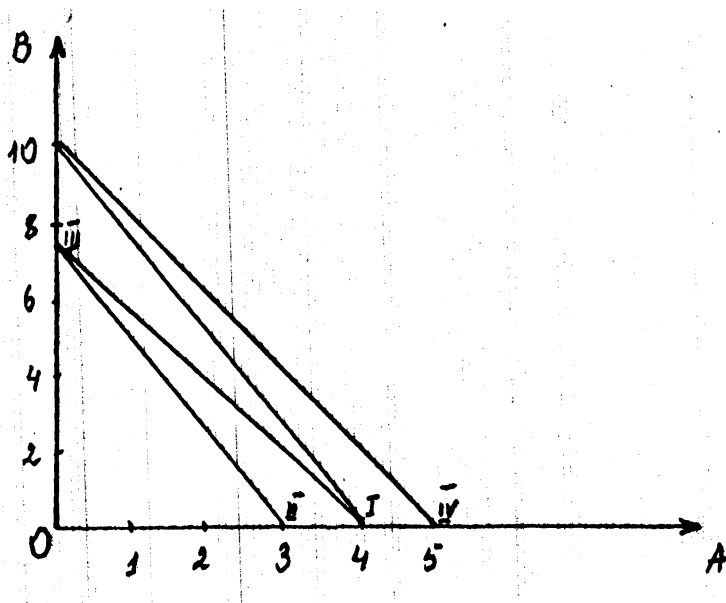
Рівняння бюджетної лінії має вигляд:

$$Y = \frac{I}{P_Y} - \frac{P_X}{P_Y} * X, \text{ де } I - \text{дохід споживача, } P_X, P_Y - \text{ціни товарів } X \text{ та } Y.$$

Якщо прийняти $A=X$, $B=Y$ та підставити дані про дохід і ціни, одержимо:

$$B = \frac{200}{20} - \frac{50}{20} * A; B = 10 - 2,5A.$$

Звідси знаходимо точки перетину бюджетної лінії з оссю $OA:(4;0)$; з оссю $OB:(0;10)$. Будуємо лінію I на графіку:



- при зменшенні бюджету на 50 грн. бюджетна лінія зсунеться ліворуч (дивися лінію II);
- при незмінному бюджеті і збільшенні ціни товару Б до 25 грн. верхній кінець лінії I зсунеться донизу у положення III;
- якщо ціна товару А знизиться до 40 грн., правий кінець бюджетної лінії I зміститься праворуч у положення IV/

Задача 8

- Дана функція попиту на товар "X"

$$Q_{Dx} = 14 - P_x + 0,1 P_y$$

Коли ціна P_y дорівнювала 10 гр.од. було куплено 9 шт. товару "X". Визначити коефіцієнти прямої та перехресної еластичності попиту на товар "X".

Розв'язання

Коефіцієнт прямої еластичності:

$$E_{Dp} = \frac{P_x}{Q_{Dx}} * \frac{\Delta Q_{Dx}}{\Delta P_x}$$

$$Q_{Dx} = 14 - P_x + 0,1 * 10 = 9;$$

$$P_x = 14 - 9 + 1 = 6$$

$$E_{Dp} = \frac{6}{9} * \frac{dQ_{Dx}}{dP_x} = \frac{6}{9} * (-1) = -\frac{2}{3}$$

Коефіцієнт перехресної еластичності:

$$E_{D_{px/y}} = \frac{P_y}{Q_{Dx}} * \frac{\Delta Q_{Dx}}{\Delta P_y} = \frac{P_y}{Q_{Dx}} * \frac{dQ_{Dx}}{dP_y}$$

$$E_{D_{px/y}} = \frac{10}{9} * (0,1) = \frac{1}{9}$$

Задача 9

- Функція попиту на продукцію монополіста $Q=12-P$. Функція валових витрат $TC=2+6Q+Q^2$.

Знайти ціну, яка забезпечить фірмі максимальний прибуток. Визначити розмір прибутку.

Розв'язання

Правило максимізації прибутку:

$$MC=MR$$

$$MC = \frac{dTC}{dQ} = TC^1$$

$$MC=6+2Q.$$

$$MR = \frac{dTR}{dQ} = TR; TR=P*Q;$$

Вираз для $P=12-Q \Rightarrow$

$$TR=(12-Q)*Q=12Q-Q^2$$

$$MR=12-2Q$$

По правилу $6+2Q=12-2Q; Q=1,5$.

Підставимо у функцію попиту: $1,5=12-P \Rightarrow P=10,5$

Прибуток знаходимо за формулою: $TP=TR-TC$

$$\text{Знаходимо } TR=12*1,5-1,5^2=15,75$$

$$TC=2+6*1,5+1,5^2=13,25$$

$$TP=15,75-13,25=2,5.$$

Задача 10

- Фірма інвестувала 20 млн.гр.од. на 2 роки. В перший рік фірма одержала дохід 12 млн.гр.од., в другий рік – 13 млн.гр.од. Визначити вигідність інвестицій, якщо процентна ставка дорівнює 12%.

Розв'язання

Використовуємо метод дисконтування.

$$\text{Дисконтований дохід: } D_{\text{диск}} = \frac{D_t}{(1+i)^t}$$

Для першого року: $D_{\text{диск}1} = \frac{12}{(1 + 0,12)^1} = 10,7 \text{ млн.гр.од.}$

Для другого року: $D_{\text{диск}2} = \frac{13}{(1 + 0,12)^2} = 10,4 \text{ млн.гр.од.}$

Сукупний дисконтований дохід:

$D_{\text{диск}} = 10,7 + 10,4 = 21,1 \text{ млн.гр.од.}$

Сума дисконтованого доходу перевищує суму інвестиції $21,1 > 20$, тобто інвестиції вигідні.

Задачі з курсу мікроекономіки для самостійної роботи.

1. Фірма займається організацією одноденних туристських подорожей по місту. Вартість оренди автомобілю складає 200 грн., оплата бензину – 30 грн., заробітна плата екскурсійного гіда, шофера – 80 грн. Ви вирішили встановити вартість білета на екскурсійну поїздку на рівні 15 грн. Якою має бути мінімальна чисельність туристської групи, щоб забезпечити фірмі 100 грн. валового прибутку з однієї поїздки?
2. Конкурентна фірма наймає робітників, яким сплачує заробітну плату в розмірі 150 грн. Продуктивність праці така:

Кількість робітників	1	2	3	4	5	6
Обсяг випуску (шт.)	20	42	65	85	100	112

Фірма продає продукцію по ціні 10 грн. Визначте, яка кількість робітників для фірми оптимальна.

3. Конкурентна фірма продає свою продукцію по ціні 23 грн. Визначте оптимальний обсяг виробництва при такій динаміці змінних витрат:

Обсяг випуску	0	2	4	6	8	10	12
Витрати змінні	0	32	60	86	110	140	200

Постійні витрати складають 50 грн.

4. Монопольна фірма має таку залежність попиту від ціни:

Ціна	10	9	8	7	6	5
Попит	0	2	4	6	8	10

Її постійні витрати дорівнюють 10 грн., а змінні на одиницю продукції при будь-якому обсязі 4 грн. Визначте монопольний обсяг виробництва і монопольну ціну.

5. Фірма здійснює довгострокові інвестиції в розмірі 5000 грн. на 3 роки. Дохід складе: за 1-й рік 2000 грн., за 2-й і 3-й по 2500 грн. Методом дисконтування доходу визначте, чи вигідні ці інвестиції якщо ставка позичкового відсотку 16%.
6. Фірма робить короткотермінові інвестиції. Визначте оптимальний обсяг інвестицій якщо ставка позичкового відсотку 15% з таких даних про валовий дохід і валові витрати.

Інвестиції	Валовий дохід	Валові витрати
100	150	120
200	300	230
300	450	360
400	600	495
500	750	635

7. Фірма має 3 верстати і намагається збільшити виробництво за рахунок залучення додаткової робочої сили. Розрахуйте динаміку середньої та граничної продуктивності праці і покажіть на якому інтервалі діє закон спадної віддачі.

Кількість робітників	3	4	5	6	7	8
Обсяг виробництва	30	44	56	66	74	80

Побудуйте графіки і покажіть взаємозв'язок між середньою і граничною продуктивністю.

8. Земельна ділянка площею 100 га приносить її власнику щорічну земельну ренту в розмірі 8000 грн. За яку ціну власник буде згоден продати ділянку при ставці позичкового відсотку 12%? Як зміниться ціна земельної ділянки, якщо:

- а) земельна рента зростає до 10000 грн.;
- б) ставка позичкового відсотку зростає до 15%.

9. Дві олігополії порівно ділять ринок продаючи по 100 одиниць товару по ціні 11 грн. при собівартості одиниці продукції в 5 грн. Як зміниться прибуток обох фірм при умові:

- А) що одна фірма піде на зниження ціни до 10 грн., а інша буде підтримувати стару ціну. При цьому частка ринку першої фірма зростає до 70 %;
- Б) обидві фірми підуть на зниження ціни, та частка ринку не зміниться. Однак попит зростає на 10%.

10. На основі аналізу динаміки граничного доходу, середніх валових та граничних витрат виробництва знайдіть обсяг продукції, при якому фірма буде максимізувати свій прибуток при ціні товару 60 грн.

Обсяг продукції	0	1	2	3	4	5	6
Сукупні валові витрати (грн.)	40	85	125	160	200	270	360

Визначить масу прибутку та покажіть його на графіку.

11. На основі аналізу динаміки середніх валових та граничних витрат виробництва знайдіть обсяг продукції, при якому фірма буде мінімізувати свої витрати:

Обсяг продукції	0	1	2	3	4	5	6
Сукупні валові витрати (грн.)	40	85	125	160	200	270	360

Покажіть, на якому інтервалі зростання виробництва діє позитивний ефект масштабу. Завдання виконайте графічно.

12. Фірма робить короткотермінові інвестиції. Розрахуйте граничну норму окупності інвестицій і зробіть висновок, який розмір інвестицій найбільш вигідний фірмі при ставці позичкового відсотку 12%:

Розмір інвестицій	300	600	900	1200
Валовий прибуток з інвестицій	100	170	210	240

13. Фірма нарощує виробництво шляхом збільшення кількості робітників при незмінній технічній базі. Розрахуйте середню та граничну продуктивність праці, покажіть дію закону спадної продуктивності? Поясніть при яких умовах діє цей закон.

Кількість робітників	1	2	3	4	5	6
Сукупний продукт	50	110	160	200	230	250

14. Монополістична фірма має таку залежність обсягу випуску від ціни і відповідні валові витрати.

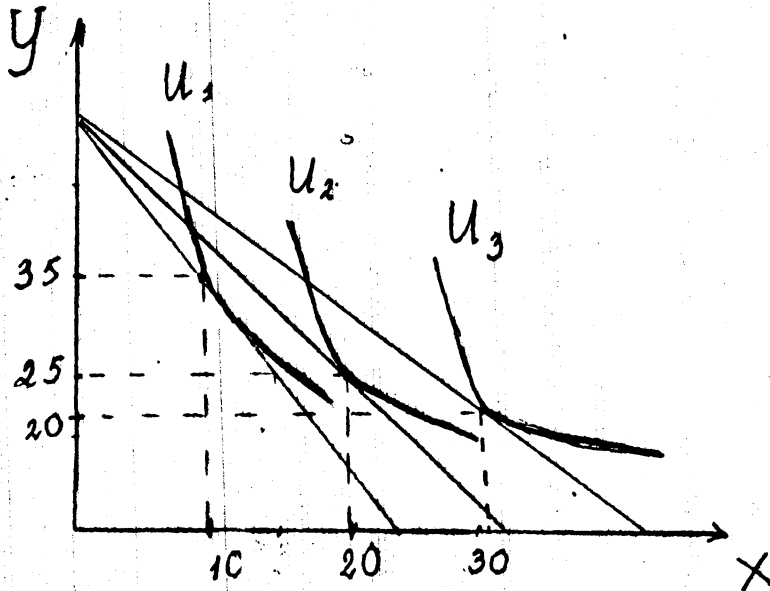
Ціна	11	10	9	8	7	6
Обсяг попиту	0	2	4	6	8	10
Валові витрати	20	26	30	35	44	54

Визначити монопольний обсяг, монопольну ціну і монопольний прибуток будь-яким методом. Побудувати графік і показати розмір прибутку.

15. Нахил кривої попиту на холодильники у всіх точках 0,5. Розрахувати коефіцієнт еластичності попиту якщо при ціні 2500 грн. було продано 1000 шт.?

16. На ринку зошитів установилася рівновага при ціні 4 гр.од. за штуку та обсязі реалізації 18 шт. Коефіцієнт еластичності попиту – 0,05, коефіцієнт еластичності пропозиції + 0,1. Функція попиту та пропозиції прямолінійні, визначити нову ціну рівноваги, якщо попит знизився на 10%.

17. Використовуючи карту кривих байдужості та бюджетних ліній, накресліть криву попиту на товар X, якщо $P_{X1}=15$ гр.од.; $P_{X2}=10$ гр.од.; $P_{X3}=5$ гр.од.



18. Функція попиту на товар "X" $Q_{Dx}=800-P_x+0,4P_y$

Ціна товару "X" $P_x=400$ гр.од., ціна товару "Y" $P_y=500$ гр.од.

Визначити коефіцієнт прямої та перехресної еластичності попиту на товар "X".

19. Еластичність попиту за доходом дорівнює $3/2$, за ціною $(-\frac{1}{2})$. Дохід зріс з

150 до 200 гр.од. Якою стане ціна, що була 3 гр.од. при умові, що попит залишився незмінним.

20. Еластичність попиту за ціною дорівнює $(-0,4)$, за доходом $(0,8)$. Доходи населення зросли на 4%, ціна товару зросла на 2%. Як зміниться попит?

21. Функція попиту $Q_D=8-0,5P$. Визначити коефіцієнт еластичності попиту по ціні, якщо ціна дорівнює 6 гр.од.

22. Визначити співвідношення труда і капіталу, при якому фірма буде максимізувати прибуток. Продукція фірми реалізується на конкурентному ринку по ціні 2 гр.од., ціна труда 6 гр.од., ціна капіталу 10 гр.од.

Додаткова інформація наведена в таблиці:

Витрати труда (L)	TP _L (шт.) сукупний продукт труда	Витрати капіталу (K)	TP _K (сукупний продукт капіталу)
1	12	1	13
2	22	2	22
3	28	3	28
4	33	4	32
5	37	5	35
6	40	6	37
7	42	7	38

23. Функція попиту на монополізованому ринку $Q_D=301-P$, функція загальних витрат $TC=Q^2+Q+120$. Знайти ціну, при якій монополіст отримує максимальний прибуток.

24. Фірма, що працює в умовах досконалої конкуренції має функцію загальних витрат:

$$TC=0,04Q^3-0,6Q^2+10Q+5$$

Визначити ціну, при якій фірма припиняє виробництво (максимізує прибуток), (мінімізує збитки).

25. В таблиці наведені набори байдужості двох благ споживача. Визначити рівноважну комбінацію товарів А і Б якщо бюджет споживача 240 грн. Ціна товару А – 15 грн., ціна товару Б – 10 грн.

Кількість товару А	Кількість товару Б
16	6
12	8
8	12
4	24

26. За даними таблиці покажіть, чи ефективно підвищувати масштаб виробництва при переході від комбінації А к В, від В к Г. Накреслить карту ізоквант.

Комбінації	Обсяг виробництва (Q)	Витрати труда (L)	Витрати капіталу (K)
А	200	40	20
Б	400	60	30
В	800	120	90
Г	880	180	135

27. Залежність попиту від ціни наведена в таблиці:

Ціна (P), гр.од.	11	10	9	8	7	6	5
Попит (Q_D), шт.	0	1	2	3	4	5	6

Розрахуйте, до якого обсягу буде вигідно нарощувати виробництво при умові, що граничні витрати фірми дорівнюють 4 гр.од.

28. Заповніть таблицю, що показує зміни продуктивності труда при заданих витратах капіталу та змінних витратах труда.

L	TR _L	MP _L	AP _L
3			30
4		20	
5	130		
6		5	
7			20

Графічно покажіть залежність TR_L, AP_L, MP_L.

29. За даними таблиці визначити для фірми – монополіста обсяг виробництва і ціну, при яких фірма максимізує прибуток. З використанням методу порівняння граничних показників. Графічно покажіть величину прибутку.

Ціна P	Попит (Q)	Валові витрати (TC)
10	10	150
9	20	180
8	30	200
7	40	210
6	50	230
5	60	260
4	70	300

30. Процес виробництва на підприємстві описується виробничою функцією:

$$Q = 2,5L^{2/3} * K^{1/3}$$

Знайдіть алгебраїчний вираз для ізокванти, якщо Q=5, зобразіти цю ізокванту.

Теоретичні завдання з макроекономіки.

1. **До складу ВВП не включається:**
 - а) приватні інвестиції;
 - б) перевищення імпорту над експортом;
 - в). витрати держбюджету.
2. **Який з наведених засобів не можна віднести до засобів грошової політики:**
 - а) продаж Центральним банком державних облігацій;
 - б) зміни структури та обсягів державних витрат;
 - в) регулювання облікової ставки проценту;
 - г) норму обов'язкових резервів.
3. **Компанія по виробництву чоловічих костюмів купує тканину за 85 грн., фурнітуру за 15 грн., і після пошиття продає костюм за 200 грн. Яка сума буде включена в склад ВВП.**
 - а) 200 грн.; в) 100 грн.;
 - б) 300 грн.; г) 300 грн. мінус прибуток швейної компанії.
4. **Які наслідки фінансової експансії для реального прибутку:**
 - а) не змінюється;
 - б) скорочується;
 - в). зростає.
5. **У економіці виробляється потенційний обсяг виробництва. Стався шок зниження сукупного попиту. В умовах негнучких цін це веде до:**
 - а) зниження потенційного ВВП;
 - б) скорочення запасу капіталу в економіці;
 - в) збільшення рівня безробіття;
 - г) підвищення заробітної плати і цін.
6. **Економіка знаходиться в стані рівноваги, гранична схильність до споживання=0.9, автономне споживання дорівнює 20 млрд. г.о., уряд збільшує свою закупівлю на 5 млрд. Як зміниться об'єм ВВП.**
 - а) на 4 млрд. г.о.; в) на 1,8 млрд. г.о.;
 - б) на 150 млрд. г.о.; г) на 50 млрд. г.о.
7. **Які твердження вірні:**
 - а) гранична схильність до зберігання головним чином залежить від рівня цін в довгостроковому періоді;
 - б) гранична схильність до споживання не може дорівнювати граничній схильності до зберігання;
 - в) якщо гранична схильність до споживання дорівнює 0.8, то сім'я 20% своїх прибутків зберігає.
8. **У якій ситуації мова йде про фрикційне безробіття:**
 - а) персона відмовляється від роботи через низьку зарплату;
 - б) металург припинив роботу в наслідок тривалої рецесії;
 - в) студентка останнього курсу університету шукає свою першу роботу;
 - г) безробітний працівник автомобілебудівного заводу замінений роботом;
 - д) програміст залишає свою роботу в Донецьку, щоб знайти нову в Києві.

9. Мультиплікатор державних витрат дорівнює:

- а) швидкості приросту держвитрат;
- б) зворотній величині граничної схильності до зберігання;
- в) мультиплікатору податків.

10. Модель “Кейнсіанського хреста” розглядає як ендогенний чинник:

- а) бюджетно-податкову політику і плануванні інвестиції;
- б) плануванні інвестиції;
- в) бюджетно-податкову політику держави.

11. Закон Сея передбачає, що:

- а) велику депресію можна здолати лише з допомогою втручання держави;
- б) не може бути затяжного економічного спаду або інфляції;
- в) ціни по своїй сутності є нестійкими;
- г) все, перелічене вище.

12. Які дії можуть протидіяти інфляції:

- а) підвищення облікової ставки;
- б) купівля державних облігацій, які були випущені раніш;
- в) збільшення кредитування вітчизняних виробників.

13. Номінальний ВВП вимірюється в:

- а) світових цінах;
- б) базових цінах;
- в) цінах попереднього періоду;
- г) поточних ринкових цінах.

14. Потенційний обсяг виробництва це:

- а) національний продукт, виражений в поточних цінах;
- б) спожитий національний продукт;
- в) ВВП при повному використанні ресурсів.

15. Скорочення пропозиції грошей в економіці графічно може бути відображене зсувом:

- а) ліворуч-вгору кривої сукупної пропозиції;
- б) ліворуч-вниз кривої сукупного попиту;
- в) праворуч-вгору кривої сукупного попиту.

16. Необхідність державного регулювання економіки викликана:

- а) невдачами ринку;
- б) соціальними протестами;
- в) інтересами державного апарату.

17. Що відбудеться з кривою сукупної пропозиції, якщо зростуть державні видатки:

- а) зсунеться ліворуч;
- б) зсунеться праворуч;
- в) крива залишиться без змін.

18. Хто постраждає від інфляції:

- а) фермер, який придбав техніку на позику з твердим відсотком;
- б) банк, який надав позику з твердим відсотком;

в) ваші заощадження, які після роботи влітку знаходяться на терміновому рахунку в банку.

19. Що з перерахованого не відноситься до кредитно-грошової політики:

- а) продаж облігацій державної позики;
- б) контроль за виконанням термінів і умов кредитування;
- в) регулювання заробітної плати.

20. Національний прибуток це:

- а) ВВП мінус непрямі податки;
- б) інвестиції мінус збереження;
- в) особистий прибуток плюс податки мінус трансферти;
- г) зарплата, рента, процент на капітал, прибутки від власності і прибуток корпорацій.

21. Що вірно:

- а) якщо гранична схильність до споживання дорівнює 0.8, то сім'я завжди витрачає 80% своїх прибутків на товари і послуги.
- б) гранична схильність до зберігання визначає динаміку інвестицій;
- в) заощадження дорівнюють використаному доходу мінус споживання.

22. Нехай Іваненко купує старовинний особняк, а Петренко буде новий будинок. Інвестиції включають:

- а) не включають жодний будинок;
- б) будинок Петренко і Іваненко;
- в) будинки Петренко.

23. Якщо Центральний банк збільшує пропозицію грошей, то:

- а) скорочується сукупний попит;
- б) зростає сукупна пропозиція;
- в) зростає сукупний попит;
- г) скорочується сукупна пропозиція.

24. До дефіциту держбюджету негативно відносяться представники теорій:

- а) бюджету, який щорічно балансується;
- б) бюджету, який балансується на циклічній основі;
- в) функціональних фінансів.

25. Реальний ВВП це:

- а) ВВП, що вимірюється в світових цінах;
- б) ВВП, що вимірюється в незмінних цінах;
- в) ВВП мінус амортизація.

26. Стагфляція це:

- а) поєднання інфляції та стагнації;
- б) стадія промислового циклу;
- в) вид економічної політики;
- г) зростання цін при зниженні безробіття.

27. Циклічне безробіття це:

- а) безробіття, яке виявляється у сезонному режимі;
- б) відхилення фактичного безробіття від природного;
- в) безробіття, яке визначається політико-економічним циклом.

28. Суспільні блага не характеризуються:

- а) виключністю;
- б) неконкурентністю;
- в) граничною прибутковістю.

29. Чистий експорт:

- а) різниця між імпортом та експортом;
- б) складова сукупного попиту;
- в) ВВП мінус споживання домогосподарств і держвитрат;
- г) чинник сукупної пропозиції.

30. Що не вірно:

- а) ефект багатства – ціновий чинник, що визначає динаміку сукупного попиту;
- б) криві сукупного попиту і сукупної пропозиції зсуваються під впливом дії нецінових чинників;
- в) крива сукупної пропозиції на її кейнсіанській ділянці горизонтальна;
- г) на будь-якій ділянці сукупної пропозиції зрушення кривої попиту праворуч завжди приводить до інфляції.

Формули для розв'язання задач з макроекономіки.

Система національних рахунків.

$$\mathbf{ВНП_1 = СПВ + ВІ + ДВ + ЧЕ}$$

ВНП₁ – розрахунок ВВП першим методом – методом витрат.

СПВ – споживчі витрати;

ВІ – валові приватні інвестиції;

ДВ – державні витрати;

ЧЕ – чистий експорт.

$$\mathbf{ЧЕ = E - I}$$

E – експорт; I – імпорт.

$$\mathbf{ВНП_2 = НД + НП + А}$$

ВНП₂ – розрахунок ВВП другим методом – за доходами.

НД – національний доход;

НП – непрямі податки;

A – амортизація.

$$\mathbf{НД = З/п + \% + Р + П}$$

З/п – заробітна плата, до цієї статті вимагають також додаткові виплати на соціальне забезпечення, соціальне страхування, виплати пенсійних фондів.

% - чистий процент, як різниця між доходами у виді проценту і процентом, який виплачують домогосподарства по споживчому кредиту.

Р – рентні доходи та орендні виплати.

П – прибуток підприємницького сектору.

$$\mathbf{ЧНП = ВВП - А}$$

ЧНП – чистий національний продукт.

$$\mathbf{Реальний\ ВВП = \frac{номінальний\ ВВП}{дефлятор\ ВВП} * 100\%}$$

$$\mathbf{ЧЕД = ВВП - ЗНС + ПРД + ТЕ + ВЧ}$$

ЧЕД – чистий економічний добробут;

ЗНС – забруднення навколишнього середовища;

ПРД – позаринкова діяльність у грошовому вимірі;

ТЕ – результати діяльності тіньової економіки у грошовому вимірі.

ВЧ – грошовий еквівалент зростання вільного часу та якості відпочинку.

$$\mathbf{СП(АД) = ВВП_1}$$

СП(АД) – сукупний попит.

$$\mathbf{ГССП = \frac{\Delta СП}{\Delta Д}}$$

ГССП – гранична схильність до споживання;

$\Delta СП$ – приріст споживання; $\Delta Д$ – приріст доходів.

$$\mathbf{ГСЗ = \frac{\Delta З}{\Delta Д}}$$

ГСЗ – гранична схильність до заощадження;

$\Delta З$ – приріст заощадження;

ΔD – приріст доходів.

$$M = \frac{\Delta D}{\Delta B}$$

M – мультиплікатор автономних витрат (наприклад, інвестицій).

ΔD – зростання доходу; ΔB – зростання витрат.

$$M = \frac{1}{ГСЗ} = \frac{1}{1 - ГССП}$$

$D = СП + З$

Виробнича функція:

$ВНП_p = F(\alpha, K, T)$

$ВНП_p$ – реальний ВНП.

α – праця; K – капітал;

T – технологічний прогрес.

$$ТЗВНП = \frac{ВНП_1 - ВНП_0}{ВНП_0}$$

$ТЗ$ – темпи зростання ВНП;

$ВНП_1$ – ВНП звітного року; $ВНП_0$ – ВНП базового року.

$$M_{ДВ} = \frac{1}{ГСЗ}$$

$M_{ДВ}$ – мультиплікатор державних витрат.

Загальний ефект від зміни витрат

$$\Delta D = M_{ДВ} * \Delta ДВ$$

Трудові ресурси, безробіття

$ТР = П + БР$

$ТР$ – трудові ресурси; $П$ – працюючі; $БР$ – безробітні.

$$РБР = \frac{БР}{ТР} * 100\%$$

$РБР$ – рівень безробіття.

Грошовий мультиплікатор.

$$M_G = \frac{1}{P_n}$$

M_G – мультиплікатор грошей;

P_n – норма обов'язкового резерву.

$$M_G = \frac{Г_c}{Г_n}$$

$Г_c$ – створенні гроші; $Г_n$ – гроші початкові.

Швидкість обігу грошей

$$O = \frac{ВНП}{M}$$

О – кількість оборотів грошей; ВВП – валовий внутрішній продукт;
М – грошова маса.

Приклади розв'язання типових задач з макроекономіки.

Завдання 1. Чи це враховується як частина ВВП?

Що з наступного включено, а що не включено при обчисленні цього річного ВВП?

Поясніть свої рішення.

1. Місячний чек, отриманий студентом економіки, якого нагороджено урядовою стипендією.
2. Купівля трактора фермером.
3. Купівля вживаної вантажівки водопровідником.
4. Інкасація державної облігації.
5. Послуги механіка по ремонту радіатора своєї машини.
6. Збільшення виробничих запасів.
7. Купівля нового підводного човна для військово-морських сил.
8. Дохід перукаря від стрижки.
9. Дохід, отриманий від продажу акції.

Відповіді.

1. Місячний чек, отриманий студентом економіки, котрий нагороджений урядовою стипендією. *Ні, це трансферні платежі.*
2. Купівля фермером нового трактора. *Так, це є інвестиції.*
3. Купівля водопровідником облігації. *Ні, бо це є вживаний товар.*
4. Інкасування урядової облігації. *Ні, це відноситься до трансфертних платежів.*
5. Послуги механіка з ремонту радіатора своєї машини. *Ні, це не ринкова діяльність.*
6. Поповнення обігових коштів бізнесу. *Так, інвестиції.*
7. Купівля урядом нового підводного човна для військово-морського флоту. *Так, урядові видатки.*
8. Дохід перукаря від стрижки. *Так, він надає послугу.*
9. Дохід, отриманий від продажу акції. *Ні, цілком фінансова трансакція.*

Задача 2

Розрахуйте можливим методом ВВП, якщо відомі наступні рахунки:

- Процент за кредит – 40 млрд.грн.;
- Валові часті інвестиції – 210 млрд.грн.;
- Непрямі податки – 35 млрд.грн.;
- Чистий експорт – 11 млрд.грн.;
- Державні закупівлі – 90 млрд.грн.;
- Споживчі витрати – 40 млрд.грн.

Розв'язання

Як відомо, метод доходів охоплює національний дохід + непрямі видатки+амортизація. Окрім другого елементу в завданні немає даних. Тому ВВП треба обчислювати методом витрат:

ВНП=споживчі витрати+валові інвестиції+державні закупівлі+чистий експорт=40+11+210+90=351 (млрд.грн.)

Задача 3

Готовність молоді платити за навчання у вузі визначається функцією $P=59-0,5N$, де P – платня (млн.грн.), N – кількість здатних платити (у тис.люд.). Визначена у грошах гранична суспільна корисність вищої освіти характеризується формулою $MI=70-0,5N$, де MI – гранична суспільна корисність у млн.грн. загальні витрати вуза на підготовку фахівців задана формулою $TC=ON+N^2$.

1. Визначити : а) кількість зовнішнього ефекту підготовки 1 тис. студентів; б) кількість студентів, яка відповідає максимуму корисності молоді; в) кількість студентів відповідна максимуму суспільної корисності; г) розміри плати за вивчання та дотації за 1 тис. студентів, який відповідає максимальній суспільній корисності вищої освіти.

Розв'язання

Величина зовнішнього ефекту є різниця між суспільною корисністю вищої освіти 1 тис. люд. та корисністю вищої освіти для самих студентів. В умовах задачі вона дорівнює 20 млн.грн., бо

$$(70-0,5N)-(50-0,5N)=20$$

1б. Визначається з $MI_1=MC$

$$50-0,5N=10+2N \Rightarrow N=16$$

1в. Визначається з $MI_2=MC$

$$70-0,5N=10+2N \Rightarrow N=24$$

1г. розмір плати за вивчання, який забезпечує вступ 24 млн. студентів, дорівнює $50-0,5*24=38$.

Граничні втрати вузу при такому наборі дорівнюють $10+2*24=58$.

Тобто, розмір дотації – 20 млн.грн.

Задача 4

Розглянемо економіку з трьома товарами. Їх ринкові ціни:

$P_1=5$, $P_2=10$, $P_3=15$. Обсяг виробництва та споживання кожного з товарів в 1990 році $Q_1=20$, $Q_2=25$, $Q_3=10$.

Визначити:

А) номінальний ВНП у 1990 році;

Б) припустимо, що 1999 році ціни товарів зросли до рівню $P_1^1=6$, $P_2^1=12$, $P_3^1=17$. Обсяг виробництва $Q_1^1=21$, $Q_2^1=27$, $Q_3^1=11$.

Розрахуйте обсяг ВНП номінального та реального ВНП 1999 року та дефлятор ВНП.

Розв'язання

А) $VНП_n 1990=5*20+10*25+15*10=500$

Б) $VНП_n 1999=6*21+12*27+17*10=637$

Реальній ВНП в цінах 1990 року $=5*21+10*27+15*11=540$

Дефлятор ВНП $= \frac{\text{Номінальний ВНП}}{\text{Реальний ВНП}} = \frac{637}{540} \approx 118\%$

Задача 5

За даною функцією споживання: $C=50+0,9Y$ знайдіть функцію заощадження S .
Та граничну схильність до заощадження (ГСЗ).

Розв'язання

Якщо Y – доход, то \rightarrow

$$Y=C+S \rightarrow$$

$$S=Y-C \rightarrow$$

$$S=Y-50-0,9Y \rightarrow$$

$$S=-50+0,1Y \rightarrow, \text{ де } 50 \text{ – автономне заощадження, а } \\ \text{ПСС}=0,1.$$

Задача 6

Макроекономічна система характеризується наступними даними:

$$\text{Споживання (C)}=90+0,8Y$$

$$\text{Інвестиції (I)}=30+0,255Y$$

$$\text{Державні витрати (G)}=\text{податкам}$$

$$\text{Експорт (E)}=180$$

$$\text{Податкова ставка } T=0,375$$

$$Z \text{ – імпорт}$$

$$\text{Гранична схильність до імпорту (Z(Y))}=0,2$$

Y – реальний валовий національний продукт.

Визначити рівноважну величину ВВП.

Розв'язання

$$\text{З того, що } Y=C+I+G+(E-Z) \rightarrow$$

$$=[90+0,8(Y-0,375*Y)]+(30+0,255*Y)+0,375Y+(180-0,2Y) \rightarrow Y=0,9Y+300 \rightarrow$$

$$\rightarrow Y-0,9Y=300 \rightarrow Y=3000.$$

$$Y-0,9Y=300 \rightarrow$$

Задача 6

Держава витратила 30 тис.дол. на будівництво бібліотек. Як зміниться ВВП, якщо відомо, що гранична схильність до споживання (ГСС) дорівнює $\frac{3}{4}$.

Розв'язання

$$\Delta \text{ВВП} = \Delta I * M$$

$$M = \frac{1}{\text{ГСЗ}}$$

$$\text{ГСЗ}=1-\text{ГСС} \rightarrow \text{ГСЗ}=1-\frac{3}{4}=\frac{1}{4} \rightarrow M = \frac{1}{\frac{1}{4}} = 4$$

$$\Delta \text{ВВП}=30 \text{ тис.дол.} * 4=120 \text{ тис.дол.}$$

Задача 7

Дійсний ВВП (Y) дорівнює: 100000 (у.г.о.). Природний рівень безробіття в цьому році (I^*) дорівнював 7%, а фактичний рівень безробіття (I) становив 9%. Яким мав бути потенційний обсяг виробництва (Y^*) в цьому році?

Розв'язання

Різниця між загальним і природним рівнями безробіття складає:

$$I - I^* = 9\% - 7\% = 2\%$$

За законом Оукена втрати ВВП в процентах будуть складати:

$$2 * 2,5 = 5(\%)$$

Визначаємо абсолютне значення витрат ВВП:

$$\frac{100000 * 5}{100} = 5000(\text{у.г.о.})$$

Визначаємо потенційний обсяг ВВП:

$$100000 + 5000 = 105000 (\text{у.г.о.})$$

Задача 8

Розрахуйте швидкість обігу грошей за наступних умов: готівкова та безготівкова маса грошей 400 млрд. г.о. Валовий національний продукт – 4080 млрд. г.о.

Розв'язання

Швидкість обігу грошей вимірюється кількістю оборотів за рік, які знаходимо з відомої залежності:

$$O = \frac{ВВП}{M}; \rightarrow O = \frac{4080}{400} = 10,2(\text{оботів})$$

Задача 9

Функція тижневих витрат сім'ї не споживання має вигляд:

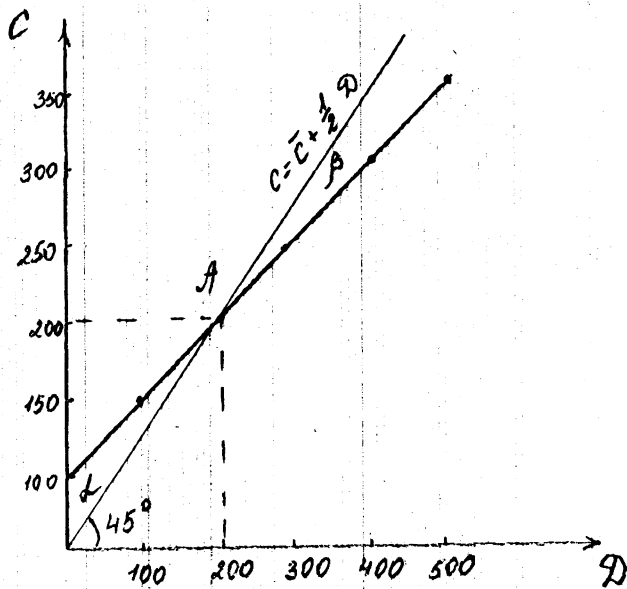
$C = 100 + 1/2D$, (де C – споживання, D – дохід, який може використовувати сім'я за тиждень).

Побудувати функцію споживання.

Розрахувати рівноважний параметр доходу.

Розв'язання

Побудуємо функцію C та лінію 45^0 , що є сукупністю крапок рівноважного стану економіки.



Споживчі витрати дорівнюють доходу в к. А коли $D=200=C$. В зоні α витрати більше доходу. В зоні β витрати більше доходу.

Задача 10

Зростання ВВП на 10 млрд. грн. відбулося в економіці з граничною схильністю до зберігання $=0,2$. Яким був розмір першопочаткових інвестицій?

Розв'язання

Зростання ВВП дорівнює зростанню інвестицій помножених на мультиплікатор
 $\rightarrow \Delta \text{ВВП} = \Delta I * M$

Мультиплікатор є звернена величина до граничної схильності до зберігання,

$$\text{тобто } M = \frac{1}{\text{ГСЗ}} = \frac{1}{0,2} = 5$$

$$\text{Звідси } \rightarrow \Delta I = \frac{\Delta \text{ВВП}}{M} = \frac{10}{5} = 2 \text{ (млрд. грн.)}$$

Задачі з макроекономіки для самостійної роботи

1. У кожному з наведених тверджень напишіть одне з наступного у заданих проміжках:

C – якщо має місце споживання.

I – якщо має місце інвестиція.

G – якщо мають місце урядові видатки.

N – якщо це не враховується у ВВП.

1. Ви витратили 7грн. на кіно.
2. Сім'я сплачує підряднику 10000 грн. за збудований для них цього року будинок.
3. Сім'я сплачує 75000 грн. за будинок, збудований три роки тому.
4. Бухгалтер платить кравцю 175 грн. за пошиття костюму.
5. Уряд збільшує видатки на оборону на 10000000000 грн.
6. Уряд здійснює сплату 90 грн. соціальної допомоги пенсіонеру.
7. Ви купуєте акцію 1000 грн. на фондовому ринку.
8. На кінець року борошномельна фірма виявила, що її запаси зерна і муки на 10000 грн. більші від величини запасів на початку року.
9. Домогосподарка важко працює, доглядаючи свого чоловіка та двох дітей.
10. Кампанія Форд Моторз купує нові роботи для виробництва автомобілів.
11. Ви платите 300 грн. за оренду квартири.
12. Компанія Комп'ютер будує нове підприємство.
13. Компанія А купує контрольний пакет компанії В.
14. Ви купуєте нову Тойоту, що була зроблена в Японії.
15. Ви сплачуєте за навчання в інституті.

Поясніть чому щось враховується, а щось не враховується в ВВП?

2. Відома наступна макроекономічна інформація:

ВВП=54800(у.г.о.);

Валові інвестиції=800(у.г.о.)

Інвестиції=300(у.г.о.)

Споживання=30000(у.г.о.)

Державні закупівлі=960(у.г.о.)

Позитивне сальдо державного бюджету=40.

Розрахуйте ЧНП, чистий експорт, видатки державного бюджету.

3. ВВП дорівнює 5000 млрд.гр.од. Споживчі витрати – 1200 млрд.гр.од., державні закупівлі товарів та послуг – 900 млрд.гр.од., чистий експорт – 80 млрд.гр.од.

Розрахуйте:

А) величину валових приватних інвестицій;

Б) ЧНП при умові, що амортизація склала 150 млрд.гр.од.;

В) обсяг імпорту при умові, що експорт дорівнює 190 млрд.гр.од.

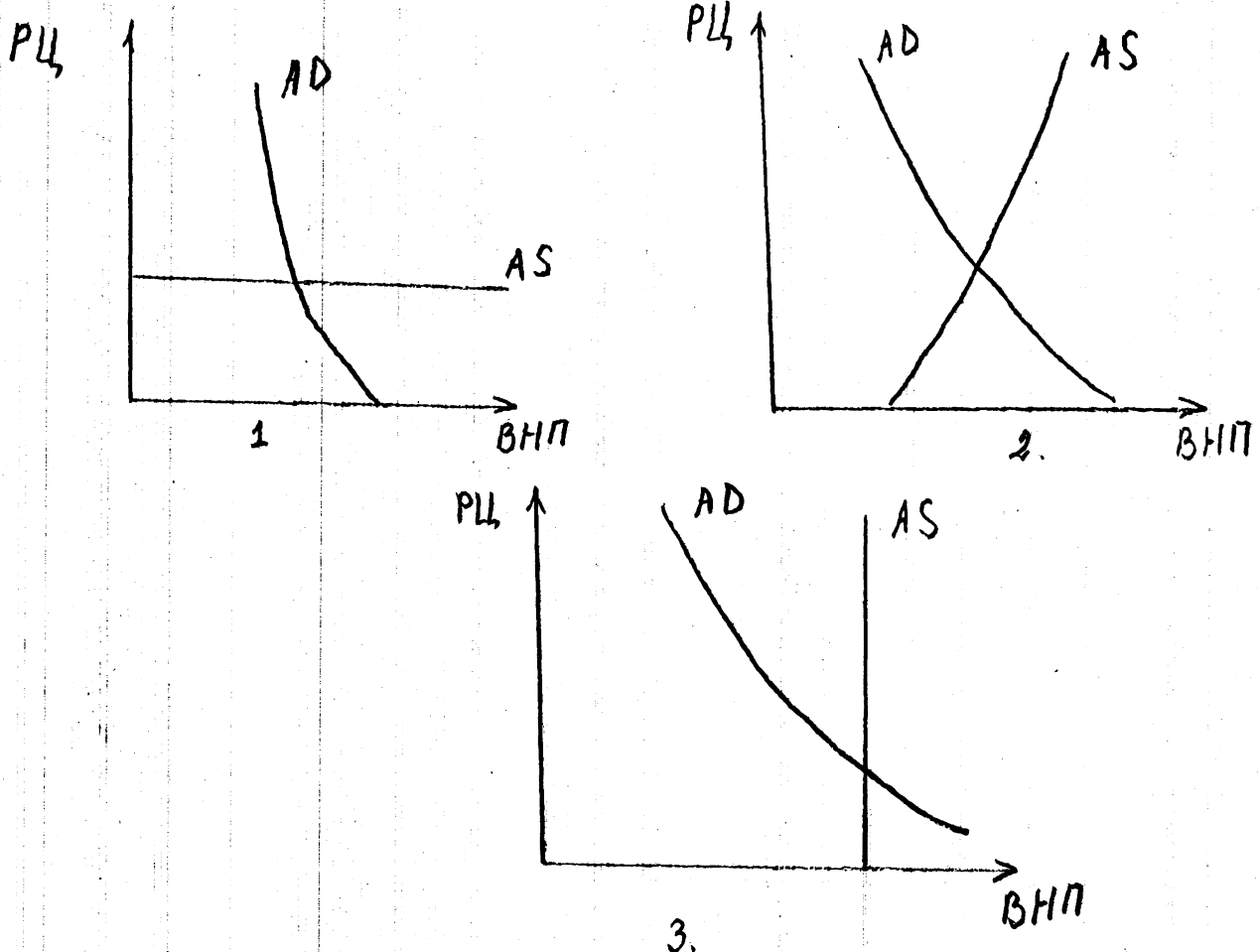
У чому різниця між ЧНП та чистим економічним добробутом?

4. Припустимо, що сукупні попит та пропозиція мають наступні значення:

Реальний обсяг національного виробництва, на який є попит (млрд.дол.)	Рівень цін (дол.)	Реальний обсяг національного виробництва, що запропоновано для продажу (млрд.дол.)
100	300	400
200	250	400
300	200	300
400	150	200
500	100	100

Накресліть графіки сукупного попиту та сукупної пропозиції. Яким буде рівноважний рівень цін і рівноважний обсяг національного виробництва.

5. Мають місце наступні випадки співвідношення сукупного попиту і сукупної пропозиції:



а) який з малюнку ілюструє чисту кейнсіанську модель, а який - класичну?

б) до якого малюнку підходить слідуючий вираз: "Стимулювання сукупного попиту немає інфляційного ефекту"?

в) до якого з малюнків підходить вираз: "Міра активності в економіці залежить від міри впливання сукупного попиту на сукупну пропозицію"?

6. Розрахуйте дефлятор ВВП, якщо відомо, що економіка складається з виробництва трьох товарів А, В, С.

Інформація виробництва наступна:

	Обсяг 2000р.	Ціна 2000р.	Обсяг 1990р.	Ціна 1990р.
А	100	10	90	8
В	200	20	200	12
С	300	30	150	20

7. Провідні економісти пропонують, що через рік економічна ситуація в країні буде характеризуватися наступними даними:

$$C=100+0,7Y; I=100; G=200.$$

Гранична схилість до експорту $Z(Y)=0,2$

Розрахуйте прогнозований рівень ВВП.

8. Економіка описана наступними параметрами:

$C=10+0,9DP$, де C – споживання, DP – дохід, яким розпоряджуються домогосподарства.

$I=70$ – інвестиції

$T=40$ – податки

$F=10$ – трансферти

$G=50$ – держвитрати.

Завдання:

1) Розрахуйте рівноважний рівень доходу.

2) Уряд зменшує витрати до 40.

Що відбудеться з:

- а) кривою доходів, які плануються;
- б) рівноважним рівнем доходу;
- в) яка величини мультиплікатора держвитрат;
- г) як змінилось сальдо держбюджету.

3) Уряд збільшує податки до 50, що відбудеться з:

- а) кривою доходів, які плануються;
- б) рівноважним рівнем доходу;
- в) яка буде величина мультиплікатора видатків;
- г) як змінилось сальдо держбюджету.

9. 1. Функція споживання задається рівнянням: $C=ЧНП/2+3$ (залежність C , I , D – стахастичні). Побудуйте графік споживання. Визначте рівновагу витрат і прибутків від виробництва споживчих товарів.

2. Функція інвестицій визначається як $I=ЧНП/2+2$. Побудуйте графік інвестицій. Визначте рівновагу витрат і прибутку від випуску інвестиційних товарів. Це і буде обсягом їх виробництва.

3. Допустима, інвестиції зросли на 1 гр.од. На основі мультиплікатора розрахуйте приріст ЧНП.

4. На основі рівноважних об'ємів споживання і інвестицій побудуйте графік зміни загальних витрат в закритій економіці, якщо державні витрати задаються функцією: $D = ЧНП/2 + 1$.
5. Визначте рівноважний ЧНП, як він змінився внаслідок зростання інвестицій. Зобразить це графічно.

Метою урядового регулювання є забезпечення рівноважного рівня прибутків при досягненні повної зайнятості. Він відповідає 20 гр.од. Відмітьте це на графіку. Чи виникає при цьому інфляційний або дефляційний розрив? Які заходи потрібно прийняти уряду?

10. Як зміниться споживання у економіці з наступними параметрами: При зменшенні інвестицій на 6 млрд.гр.од. ВВП зменшився на 18 млрд. гр.од., а доходи домогосподарств знизились на 12 млрд.гр.од.

11. Застосовуючи модель мультиплікатору, розрахуйте максимально можливе збільшення валового національного продукту у наступному році за таких даних: валовий національний продукт базового року становить 480 млрд.гр.од.; планується інвестувати в економіку 80 млрд. гр.од.; гранична схильність до споживання становить 0,8.

12. Використовуючи закон Оукена, визначте чому дорівнює відставання дійсного рівня ВВП від потенційного, якщо існує 2-х відсоткове перевищення фактичного рівня безробіття від природного рівня. Обсяг фактичного ВВП становив 700 млрд.дол.

13. Припустимо, що п'ять домогосподарств одержують доходи у розмірі 5 млн.гр.од., 2,5 млн.гр.од., 1,25 млн.гр.од., 0,75 гр.од., 0,5 гр.од. відповідно. Побудуйте криву Лоренца цих домогосподарств. Поясніть її використання.

14. Припустимо, що в економіці склалася макроекономічна рівновага при повній зайнятості, обсягах сукупного попиту та сукупної пропозиції, які дорівнюють 600 млрд.гр.од. при рівні цін – 120%. Що відбудеться за кейнсіанською та неокласичною моделями макроекономічної рівноваги, якщо сукупна пропозиція знепаде на 20%, а попит залишиться незмінним? Розв'яжіть завдання графічним методом. Поясніть розв'язання.

15. Припустимо, що в країні живе 1000 родин. Половина з них має граничну схильність споживання, яка дорівнює $\frac{1}{2}$, друга половина має граничну схильність споживання $\frac{3}{4}$. Визначити:

- А) якщо дохід, який знаходиться у розпорядженні родини, зростає на 10 тис.гр.од і весь його приріст падає на першу половину родин, то на скільки зростуть сукупні витрати щодо споживання;
- Б) якщо весь приріст доходу, яким розпоряджується родина, падає на другу половину родин, то на скільки зростуть сукупні витрати на споживання.

16. Визначте валові інвестиції. Створений НД – 2600 млн.грн. Норма нагромадження – 22%. Амортизаційні відрахунки на відновлення – 450 млн.грн. На які цілі використовуються інвестиційні ресурси? Які чинники визначають величину інвестицій?

17. У 1999 році номінальний ВВП складав 4861,8 млрд.грн., а індекс цін дорівнював 121,7 порівняно з 1992р. Знайдіть реальний обсяг ВВП у 1999р. Дайте пояснення різниці між номінальним та реальним ВВП.

18. Визначить граничну схильність до споживання населення за наступних умов: валовий національний дохід зріс з 920 млрд.грн. до 1130 млрд.грн., фонд споживання з 850 до 1050 млрд.грн. Яку закономірність відображає цей показник? Які чинники визначають споживання?

19. Визначити обсяг кредитної емісії на кожні покладені у банк 1000 грн., якщо норма резерву становить 25%. Дайте пояснення відповіді.

20. Прослідкуйте вплив на державний борг і реальний обсяг виробництва урядової програми, що передбачає позики за кордоном і витрачання грошей на:
А) зерно, щоб прогодувати населення (що робив колишній СРСР);
Б) капітальне устаткування для видобутку нафти, яка експортується (що робила у 70 роки Мексика).
Проілюструйте графічно.

21. У наданій нижче таблиці показано суспільні витрати і загальні суспільні вигоди від 4 природоохоронних програм. Вартість кожної наступної програми перевищує попередні. Яку з програм слід реалізувати? Чому?

Програма	Загальні суспільні витрати	Загальні суспільні вклади
А	3	7
В	17	12
С	12	16
Д	18	19

22. Розрахуйте циклічне безробіття за таких умов: чисельність робочої сили 4 млн. чол., чисельність зайнятих 3,5 млн. чол., природне безробіття =6%.

23. Функція витрат паперової фабрики має вигляд: $TC_1=10+15Q_1+0,25Q_1^2$.
Свою продукцію фабрика може продавати по постійній ціні $P_1=80$.
Витрати рибного господарства, що використовує теж саме водоймище, що і фабрика: $TC_2=5+5Q_2+0,5Q_2+Q_2^2$.
Свою продукцію рибне господарство може продавати по постійній ціні $P_2=180$.
Обидва підприємства намагаються максимізувати прибуток.

Завдання:

1. Визначити обсяги виробництва та прибуток кожного з підприємств, якщо водоймище є безкоштовним суспільним благом.
2. Рибне господарство придбало право брати плату за кожну одиницю випуску. Яка плата буде встановлена і які будуть обсяги випуску та прибутку кожного підприємства. Уявіть ситуацію графічно.

24. Розрахуйте витрати реального ВВП внаслідок циклічного безробіття за таких умов:

циклічне безробіття =2%, фактичний ВВП 22,0 млрд. грн., індекс цін =110%.

25. Розрахуйте циклічне безробіття за таких умов:

чисельність робочої сили – 200 чоловік;

чисельність зайнятих – 184 чоловіка;

природне безробіття =4%.

26. Дохід збільшився на 200 грн., автономне споживання на 10 грн., а ГССП=0,6. Обчисліть приріст споживання, згідно з функцією споживання.

27. В умовах економічної рівноваги фактичний ЧНП=2200 грн., потенційний ЧНП=2000 грн., ГССП=0,8. Визначте тип та величину розриву. Дайте пояснення.

28. Розрахуйте ЧНП за таких умов:

споживчі видатки =5000 грн., державні видатки =1000 грн., валові інвестиції =1000 грн., трансферти =50грн., амортизація =300 грн., імпорт =200грн., експорт =250 грн.

29. Припустимо, що в моделі кейнсіанського хреста функція споживання задана у вигляді: $C=200+0,75(Y-T)$.

Інвестиції, що плануються дорівнюють 100 од., державні витрати та видатки дорівнюють 100 од.

Завдання:

- а) Відобразити графічно витрати, що плануються як функцію доходу;
- б) Знайдіть рівноважний дохід;
- в) Якщо державні витрати зростуть до 125 од., то який буде новий рівноважний дохід?
- г) Який рівень державних витрат необхідний для доходу в 1600 од.?

30. Розрахуйте швидкість обороту грошей. Маса готівкових та безготівкових грошей складає 500 г.о. Валовий внутрішній продукт 4000 г.о.

Методичні поради щодо виконання контрольної роботи.

Виконання контрольної роботи з фундаментальних економічних дисциплін передбачається навчальним планом.

Структура контрольної роботи відбиває структуру завдання Державного іспиту бакалавра і містить теоретичну частину у формі тестів та практичну частину, що включає задачі з політичної економії, мікроекономіки та макроекономіки.

Варіант контрольної роботи студенти вибирають згідно свого номера у журналі академгрупи.

У нижченаведеній таблиці студенти знайдуть номери індивідуальних завдань.

Тести рекомендуються для всіх варіантів (всього – 90). Відповіді оформити в такому вигляді:

№ п/п	політекономія			
	а	б	в	г
1	+			
2				+
30			+	
№ п/п	мікроекономіка			
	а	б	в	г
1		+		
2			+	
30	+			+
№ п/п	макроекономіка			
	а	б	в	г
1	+			
2			+	
30	+			

У кожному варіанті виділені тестові завдання, відповіді на які потрібно обґрунтувати з використанням теоретичних положень та розрахунків. Розв'язання задач повинно супроводжуватися поясненням.

Контрольна робота виконується у зошиті, або на аркушах формату А4. Рекомендується використання комп'ютерної техніки.

Контрольна робота повинна бути здана не пізніше ніж за 2 тижні до Державного іспиту.

Студент, який не виконав контрольну роботу, до Державного іспиту не допускається.

Таблиця варіантів індивідуальних завдань

№ варіанту	Теоретичні завдання для обґрунтування			Задачі		
	Політеко номія	Мікроеко номіка	Макроеко номіка	Політеко номія	Мікроеко номіка	Макроеко номіка
1	30	20	10	35;1	15	1
2	29	19	9	34;2	16	2
3	28	18	8	33;3	17	3
4	27	17	7	32;4	18	4
5	26	16	6	31;5	19	5
6	25	15	5	30;7	20	6
7	24	14	4	29;6	21	7
8	23	13	3	28;8	22	8
9	22	12	2	27;9	23	9
10	21	11	1	26;10	24	10
11	20	10	11	25;11	25	11
12	19	9	12	24;12	26	12
13	18	8	13	23;11	27	13
14	17	7	14	22;13	28	14
15	16	6	15	21;15	29	15
16	15	5	16	20;14	30	16
17	14	4	17	19;16	14	17
18	13	3	18	18;17	13	18
19	12	2	19	2;20	12	19
20	11	1	20	3;30	11	20
21	10	21	21	4;34	10	21
22	9	22	22	5;35	9	22
23	8	23	23	6;16	8	23
24	7	24	24	7;27	7	24
25	6	25	25	8;28	6	25
26	5	26	26	9;29	5	26
27	4	27	27	10;20	4	27
28	3	28	28	11;21	3	28
29	2	29	29	12;32	2	29
30	1	30	30	13;33	1	30

Зміст

Передмова	3
Програма Державного іспиту бакалавра для студентів	
I. Політична економія	
II. Мікроекономіка	4
III. Макроекономіка	8
Теоретичні завдання з курсу політичної економії	11
Рекомендовані формули для розв'язання задач з політичної економії	14
Приклади розв'язання типових задач з політекономії	18
Задачі з курсу політичної економії для самостійної роботи	22
Теоретичні завдання з мікроекономіки	26
Рекомендовані формули для розв'язання задач з мікроекономіки	30
Приклади розв'язання типових задач з мікроекономіки	36
Задачі з курсу мікроекономіки для самостійної роботи	40
Теоретичні завдання з макроекономіки	86
Формули для розв'язання задач з макроекономіки	91
Приклади для розв'язання типових задач з макроекономіки	95
Задачі з макроекономіки для самостійної роботи	97
Методичні поради щодо виконання контрольної роботи	111